

Putovanja nakraj noći

zbornik

НОРОМНСКО

НОРОМНСКО

Biblioteka
Zbornici
knjiga 4

Urednik
Dejan Simonović

Dizajn korica
Đorđe Ogrizović

Putovanja
nakraj noći
zbornik

Momčilo Bakrač

BEG U JABUKU

Srećko Gavranić zvani Lemur pozvao je telefonom svog prijatelja Roleta. Uništen sam, izjavio je kroz smeh.

Role je bio u sred noćne terevenke sa trupom odabranih pivskih pajtaša. Na Roletovo mrzovoljno pitanje o čemu to priča Lemur je umesto objašnjenja istrčao sa šašavim predlogom. Ponudio je svom najdražem drugu da ga krajem marta povede na petnaest dana uživanja u Portugalu. Odmah je objasnio stvar.

Luksuzni apartman u letovalištu kraj Lisabona davno je bukiran i već otplaćen, dan polaska pada za pet dana. Lemurova bejbi, pokvarena Emanuelica, iskamčila je to od njega, trovala mu je mozak dok ga nije ubedila da od svog oca izmoli dozvolu da s porodičnog računa sinu prebaci pare za taj glamur. Nije bilo baš jednostavno, tatin naslednik je u zadnje vreme trošio znatno više nego obično, uglavnom ispunjavajući sitne i krupne želje svoje lepše polovine. Lemur je morao malo da pohisteriše, da sikće i nariče u telefonsku slušalicu da bi isprepadao matorog. „Je! treba mladost da mi prođe u stalnom stezanju, u dosadi i sivilu, – penio je – je! da odem da klošarim po svetu da bih osetio malo slobode?“ Šef fonda odvojenog za njegovu mladost popustio je pod pretnjom i argumentima.

Čarobno proleće na Atlantiku, u gradu romantike i pesme, istorije i mirisa tropskih vetrova, tako je pročitala na flajeru turističke agencije

koja je sponzorirala reviju kupaćih kostima na kojoj je učestvovala vrcakajući pistom. Po njenim rečima trebalo je da to bude njihov medeni polumesec pre medenog meseca. Osveštanje njihove ljubavi.

U putničkoj agenciji položio je depozit, stekao pravo da bude stavljen na zvanični spisak gostiju. Desetak dana potom morao je da uplati punu cenu da bi zadržao zakup apartmana. Dato mu je pet–šest dana vremena da se predomisli i povuče većinu para, posle tog roka novac se ne vraća, pretplata se smatra definitivnom, pa ako odustane iz bilo kog razloga – ceo iznos ostaje u vlasništvu hotela. Nije obraćao pažnju na tu suludu klauzulu, istresao je kintu, potpisao ugovor. Njega i njegovu malu svakako ništa na svetu neće moći da spreči da odu u psihodelični uživanjac.

Ali Emanuelica ga je u međuvremenu šutnula kao smrdljivi zamotuljak. Dan i po nakon što je rok za povraćaj novca istekao, nedelju dana pre poletanja aviona za Madrid s njihova dva sedišta u biznis klasi. Hotelski bazen na dvadeset metara iznad Atlantika ostao je da visi u pocepanom vazduhu njegovog stana kao idiotski hologram, a ona je otišla s grimasom zgađenosti i prezira. Da je ne podseća, rekla je, na besciljnu šetnju.

Kakva mala glupača, šta joj pa to znači, pitao je Roleta koji je bio njegov privatni doktor za srce, takođe Dr. Filgud, kao i doktor za rock and roll, sve sabijeno u jednoj čudesnoj ličnosti. Ne znači ništa, upravo u tome je caka, objasnio je Dr. Mala te otkači i ostavi ti besmislen rebus da bi te tako držala za jaja. Ne razmišljaj o tome, ona je klinka koja još nema veze s mozgom, a budući da je manekenka verovatno nikad neće ni imati, mozak joj nije potreban. Objasnio je pacijentu vrlo surovu postavku, naime, da je trebalo da ostane u okviru projektovane lagodne slike u kojoj je tako dobro funkcionisao, da bude lovarni debelokožac koji pametno investira u seks s tim mladim telom, a ne da se zaljubi kao neki romantikom pomračeni primitivac.

Razgovor je završen uobičajenim, ovaj put pomalo usiljenim šegačenjem i dodatnim komentarima na temu Roletovog slavnog nastupa u Beogradu, na nedavnom rođendanu jedne svetske kompanije koja

je organizovala žurku u maniru najobesnijih bahanalija, sa gratis pićima u nepotrošivim količinama. Role je tokom svirke učestano silazio s bine da bi od šankera uzeo novu dozu viskija sa ukusom dima, slavne marke omiljene Ronu Vudu, najružnijem članu šampionski ružnih Stounsa. Pri kraju nastupa zamutavljeno je zurio u mikrofon, povremeno bi riknuo neku reč bez značenja, nešto kao “rigmarola”, ili “mištp”, ili razumljiviju, kao što je “papani”, šamarao je gitaru sve pretvarajući u neki apsolutni, potpuno nepoznat instrumental na koji su ostali članovi benda svirali šta kome volja. Pijana rulja našla se u umrtačenom treskavcu, a Lemur Obožavalac, srećom prisutan na tom urnisanju za pamćenje, pao je u trijumfalni trans, shvatajući definitivno i nepovratno da je Role neka vrsta boga.

Nakon što je završio razgovor Role je nastavio veselu sedeljku u svom muzičkom studiju, adaptiranoj spavaćoj sobi u kući njegove tetke potonuloj u izvesnu vojvođansku zabit u kojoj je živeo u nekoj vrsti dobrovoljnog izgnanstva. Rutinski se dobro provodio pomišljajući povremeno na primamljivo putovanje u Portugal, za koje mu je sve plaćeno, od povratne avionske karte do konzumiranja sadržaja sobnog bara. Pokušao je da odvaga razloge za i protiv. Odrvteo je sliku uživancije u visokom turizmu bez imalo troška, krijući od sebe samog da je u pitanju promašena stvar. Uzaludan pokušaj, u primamljivoj slici postojao je užasan kvar. Morao bi da leči ljubavnog brodolomca, puno radno vreme, bez pauze za ručak, a Lemur je garantovano nepodnošljiv u tom stanju zakucanosti. Dečko je opsesivac, povremeno gnjavator, umeo je da mu se natovari na život kao nasukana barža. Tokom iscrpljujućih telefonskih seansi Role je, pristajući na igru idiotske psihijatrije, ispratio sve faze slučaja “Emanuelica”.

Na Lemurov poziv Dr. Filgud je dao neodređen odgovor, možda, videće da li može to da uklopi u planove i obaveze, već znajući da od toga nema ništa. U stvari, iznenada mu je sinulo rešenje, u Lisabon neće ići s Lemurom, nagovoriće ga da ceo aranžman ustupi njemu i njegovoj devojci.

Srećko Gavranić upoznao je Milicu iz P. na jednoj modnoj reviji, od onih po kojima se kočoperio pokušavajući da u taj blazirani svet uđe na mala vrata. Prebogati Montenegrin najednom je odlučio da bude modni kreator, izjavio ocu i majci da će da studira upravo to, i stvar je bila rešena. Roditelji su bili zbunjeni ali ipak sretni, laknulo im je što je njihov jedinac, posle predugog intervala nezainteresovanosti za bilo šta, konačno pronašao sebe. Drugovi su vest dočekali kao dobrodošao razlog za sprdnju, odvaljivali su podsmešljive dosetke sve dok im za dan– dva nije dosadilo, pa se atmosfera vratila u kolotečinu poslesezone primorske dosade. Niko nije uspeo da dokuči otkuda inspiracija za takvu odluku, nije ličilo na Lemura da mu uzori budu ženskasti tipovi poput Iv Sen Lorana i Karla Lagefelda, niti je ikad iko slutio da bi njega mogla da obuzme strast za bavljenjem odevnim krpicama. Ali čuda se dešavaju.

Sve je ekspresno brzo bilo sređeno, upis na beogradsku „modnu akademiju” obavljen je na daljinu, uplatom nepoznate svote novca na nepoznate bankovne račune, čekao ga je overen indeks i prijava za prvi semestar, njegovo je bilo samo da se potpiše i u prazan okvir zalepi sliku svog lika.

Mladi Gavranić je od svog osamnaestog rođendana posedovao momački stan u glavnom gradu. Imao je gde da pobegne od pospanosti u kojoj se od jeseni pa sve do junske najezde turista gušio rodni gradić na jadranskoj obali. Velegradsko gluvarenje već mu je bilo uhodana rutina, početkom primorskog antikleksa doletao bi s juga, nalazio se sa svojom beogradskom ekipom, užlebljivao se u njihov lenjo ubrzani ritam, pratio dešavanja udobno ukotvljen, od svih prihvaćen kao neupadljivi pozadinac s dubokim džepom, sasvim podesan za toleranciju. Družina je tokom godina sastavljena od letnjih gostiju njegovog kafića, blaziranih studenata filmske režije, zvuka, montaže i slično, a bilo je i muzičara koji su tokom turističke sezone kod njega nastupali, poput Roleta Veličanstvenog.

Tako je bilo i ovaj put, u letargičnom polusnu, sa slušalicama na ušima, otisnuo se poznatom rutom u suprotnom pravcu od polarnih

gusaka što plove ka ekvatoru, prelebdeo je od jednog do drugog aerodroma, automatski seo u taksi i odvezao se kući. Začudo, pomalo uzbuđen. Osećao se kao početnik tek rođen i progledao, nulti čovek koji stupa u nešto novo i nepoznato.

Emanuelica je bila čudo, plemenita i prefinjena, kao rasno konjsko grlo za paradu i kaskanje, pravi ukrasni primerak ženskog stvora. Bahata, mušičava i nadmena kao da je plemkinja, a ne potomče seljaka iz provincije. Spočetka se prema njemu ponašala kao nezainteresovana, prezrivo nepristupačna kretenka. Gotovo se moglo pomisliti da je frigidna, ili možda lezbejka, ali Lemur nije verovao u to. Po njemu ona je bila uzvišena hladna boginja. To mu je u pleksusu svezalo čvor i u isto vreme ga strašno naložilo. Osećao je da je zaljubljen, ne može da prestane da misli na nju, kolena mu se odsecaju i jezik udrveni svaki put kad joj se približi, u stomaku mu se okreće kurbla, tako da to mora da je to, tamba– lamba.

Posle izvesnog vremena ipak je uspeo da je malo otkravi. Muvao se u njenoj blizini viseći po revijama i žurkama modne elite, lebdeo kao duh iz lampe koji pobožno vreba na svaki gospodaričin mig. Ma da migova nema duh je tu, na okrajcima njenog vampirski ledenog pogleda.

Diskretno je pokazao moć monete kojom raspolaže. Par puta je otkupio najbolji modni komplet koji se pojavio na pisti, kreatorku zamolio da se krpice vrhunski upakuju i predaju dotičnoj prelepoj vešalici, uz ruže i cedulju na kojoj je ispisano krasnopisom stajalo „Za Emanuelicu“, s potpisom „Obožavalac“. Odvajao je za nju i komplete šminke, nakit i slične drangulije. Mala je počela da ga primećuje, snimio je njeno ždrakanje ispod oka, sašaptavanje sa drugaricama, šiparičke konspirativne osmehe. Cela ekipa joj se obraćala novim imenom – „Emanuelice, dovuci guzu ovamo, da te očesljamo, ta frizura ti ne ide uz mejkap!“

Počeli su da izlaze u provod pod njegovim vođstvom. Pokretao je čitavu ergelu mladih kasačica, odlazio s njima u elitne barove, na hipodrom i pozorišne predstave. Izbavio se iz vlasti narkoze izazvane

ubistvenom dozom princezinog prezira, otkočio se, jezik mu se najzad razvezao. Opet je klizio kroz prostor kao samozadovoljna zverka, vladao je situacijom, rođeni pobjednik.

Ušikan osećanjem nadmoći, vraćen u ravnotežu flegmatika, jedva da je registrovao kako se sve učestalije on i Emanuelica izdvajaju u zujanje u tandemu, intimne odlaske u šoping, izduvavanje njene nerve u šetnji Kališom.

Uskoro ju je pratio na pilates, džoging, u teretanu, na masaže i sauna tretmane, bio je njen privezak posvuda, to je najednom bila stvar koja se podrazumeva. Naveče klopa u nekom od ekskluzivnih restorana, on pije vino, ona nulti jogurt ili suvi martini, gospodin za sebe naručuje porciju bifteka s pečurkama, eventualno neki riblji specijalitet, potom iz svog tanjira damu kljuka kletim kalorijama: „Gricni još malo, mače, nemoj da brineš, potrošićemo to.“

Oklevao je sa otvorenim startovanjem. Neshvatljivo, kao da je iz čista mira zaboravio taj jednostavni prirodni manevar. Biti zateleban je muka živa. Hvatala ga je panika, prosto nije znao kako da nasrne na žensku. Videlo se da ona već polako gubi živce, padala je u kisela raspoloženja, histerisala zbog neke bezazlene sitnice. Zнала je da minutima u njega zuri nadureno. Zaskočila je ona njega. Odvela ga u bioskop na neku meku pornjavu, i tu u mraku ne baš prazne kino sale spopala ga sva vrela i navlažena, pokušala da ga poseduje sedajući mu u krilo.

Prvi put u životu bio je mlohav kao kujan rezanac, ali ona se potrudila, pokrenula ga znalački. Iskusno majstorstvo ili neverovatan talenat?

Ipak su izbegli egzibicionizam, zahvaljujući njegovom sustezanju sve se završilo njenim ručnim radom uz prosipanje semena po prljavom itisonu ispod sedišta. Osećao se glupavo, kao pasivko stopiran seljačkim stidom. Posle je bilo sve kako treba, naravski. Tačnije, bilo je neverovatno, odlepljivanje u transu. Podivljali su kao ono dvoje Japanaca u “Carstvu čula”, omiljenom mu filmu iz njegove vlastite piratske kolekcije celuloida što ih je na zidu rezidencije puštao preko

kino- projektora, skupocenog oldtajmera koji, uzgred rečeno, beše njegov ponos. Naprosto, nisu se razdvajali – on i njegova cica pomamnija od te Japanke, lepša i od Emanuele. Preselila se kod njega i živeli su kao kunići sred tople jzbine, u neprestanoj drhtavici sparivanja. Čisti sklad, uz povremene svađe i rogušenja, posle čega je seks bio još slađi. Potpuni užas obuzetosti.

U drugu etapu su prešli neosetno. Počeli su da oprčavaju terene, kao da beže od sobne zakucanosti oči u oči. Ona je opsesivno kidisala na putovanja na sve strane kad god je imala pauzu u poslu, iznalazila je stalno nove destinacije. Počeo je da prečesto propušta predavanja, zanemaruje nauku. Posle će morati da plaća profesorima za potpise. Nije mu bilo važno, rado se žrtvovao, ali nešto drugo ga je potmulo tištalo. Naslućivao je da se njihova veza kviri, hlapi kao otčepljeno pivo. I dalje, mesecima posle, ne zna šta je iščušilo čitavu stvar.

Da, bilo je dosade. Ali dosada je slatka, bar po njegovom osećanju, zajedničko otpadanje, mrtvarenje u kom se ljubavnici jedno s drugim sravnjuju, mešaju se u kašu i gube obrise. Poništenje je deo intime. Međusobno prihvatanje ništavnosti, sopstvene i zajedničke, priznanje i oproštaj, utrljavanje u naviku. I povremeno, slavni povratak u bunilo posezanja i posedovanja. Njegova labava nedorečena filozofija. Pogrešio je, usrao stvar. Nikada nije bio mislilac.

Tokom jedne svađe započete njenim zvocanjem zbog pasivnosti i nedostatka ideja kojima je bio dužan da je zabavlja, zadigao je penjoar ogrnut preko nagote, natrcio se i šireći guzove uslikao njeno veličanstvo lepoticu. Dopade li ti se ova ideja, pitao je zacenjajući se od smeha. Delirično i originalno, tako je smatrao. Voleo je na taj način da snima i fotografiše, potajno zamišljajući da to umesto njega radi Vudi Alen. Nekolicinu bivših riba taj isti geg je oduševio do hysterije, ali ovaj put to je učinio u lošem trenutku, bez najave i provere, bez upozorenja. Neoprezno je upao u kalup cinizma i rujanja, što mu nije bilo ni u primisli. Ali mala Mici iz P. ukočila se kao android kome su crkli čipovi i napajanje, celu je atmosferu balsamovala ledenom mimikom

i ćutanjem. I to je bio kraj predstave, otišla je istog dana, život se pretvorio u prepariranu izložbu.

Talični i bezbrižni Srećko Gavranić, Lemur nevinih plavih očiju, sav život sve donedavno komforni hladnjak, zaglibio je u nerešivu dubiozu očaja i ljubavnog jada, potopljen osećanjem tričavosti postojanja i sopstvene izlišnosti. Patio je. Osećao se kao nasukani mekušac na suvom vetru punom vatre. Nepodnošljivo.

Nestao je, nikome se nije javljao ni odgovarao na pozive, čak ni Roletu koji je nekoliko puta posegnuo za njegovim telefonskim brojevima. Nije ni imao priliku da od prijatelja zatraži velikodušno prepustanje vaučera na visoki turizam, pa je odlazak u Portugal iščežao sa Roletovog jelovnika. Nagađao je o tome da li je Lemur našao drugog pratioca za utihu s kojim je odjezdio da konzumira tu nepovratnu uplatu, neku žensku je, recimo, mogao da pokupi kao od šale, ili je pak smogao snage da se sam zaputi u vožnju na talasima apatije. Začudo, doktor nije imao odgovor. Lemur mu se, po prvi put otkad ga zna, prikazuje kao enigma. Role je ubrzo zaboravio čitavu stvar.

Jedne majske večeri Lemur je iskrsnuo niotkud, dugo nakon što je Role prestao da se pita šta se desilo s tom lukom. Slutio je da ovaj negde bestidno uživa, po običaju, verovatno u nekoj hotelčini pokraj ko zna koje obale na koju se povukao da odboluje emocionalno ušinuće. Prethodno ga je neki mutan i tuđ glas pozvao s nepoznatog telefonskog broja, rekao kao da čita telegram: „Care, Lemur ovde, pripremi vinske čaše, evo me kod tebe za pola sata, stižem taksijem.“

Stajao je pred vratima prteći kartonski paket vrhunskog vina, čudno naceren, nekako drugačiji, s namreškanom senkom zagonetnog iskustva u obrisima lica, sa markantnom sezantovskom torbom okačenom o rame. Uz prve gutljaje „kabernea“ obznanio je kako je to popodne doleteo iz Njujorka. Proveo je tamo nešto više od mesec dana. Nakon Roletovog odbijanja otpisao je proleće u Portugaliji, u svakoj drugoj kombinaciji tamo bi uginuo od tugare, oprostio je sebi gluhost i traćenje para, zabio se u svoj sobni mrak iza spuštenih roletni,

pokušao da se umrtvi spavanjem i solo projekcijama filmova iz svoje zbirke vesterna. Iz sata u sat bilo mu je sve gore. Na rubu prolupavanja ili samoubistva setio se Velike Jabuke, shvatio da mu bekstvo u njen zagrljaj preostaje kao jedini spas, pa je odlučio da sebe časti omiljenim gradom, iz snova, kome pripada, mada u njemu nikad pre nije boravio. I tako, američka pita. Vizu je dobio kao od šale čim je prikazao svoj debeli devizni račun, videlo se po osmesima personala ambasade da bi ga pustili da u ju– es– eju ostane zauvek. Primamljivo. Spočetka je duboko razmišljao o tome, ali brzo je izgustirao tu ideju, svojski se prežderao novog sveta, napunio baterije, živnuo taman koliko mu treba, i vratio se.

Ali imam Njujork u torbi, rekao je, okinuo sam hiljadu petsto fotki, minimum.

Ispucketao je prstima i počeo iz torbaka da vadi snopove povezane gunicama za tegle.

Mamurni Role je isprva mlako i površno pratio listanje Lemurove kolekcije, zatim je pažnja počela da mu se fokusira, žmirkao je probuđen i sve zadubljeniji. Nešto je bilo čudno u vezi s tim monotonim slajdovima, nešto golemo nije bilo u redu, najpre mu nije bilo jasno zbog čega, a onda mu je sinulo.

Bila je to senzacija, podmukla gospođa Umetnost zadigla je suknu, smeškala se pozirajući pritivorno. Pred njim se rasprostrla cela umetnička izložba, kompletna konceptualna zbirka zaleđenih vremenskih isečaka koja genijalnošću prevazilazi njegovo poimanje. Bilo mu je jasno, nije sumnjao ni na tren, da autor toga nije bio svestan ništa više od digitalnog fotoaparata kojim je škljocao, a na to ni sad ne pomišlja ni najzaturenijim okrajkom svesti. Novopečeni umetnik je idealno prazan, kroz njega je dejtvoovao čisti automatizam. To je stvar činilo još frapantnijom.

Lemur je snepovao Veliku Jabuku, svoju ljubav, škljoc– škljoc, nastojao da uhvati svaku pozu lepote. Empajer Stejt bilding i rupu na mestu bivših kula bliznakinja, iz feribota u zalivu ostrvo Elis i kip Slobode, rustične crne džezere zakovitlane setnim zvukom na platou

kraj šume Central parka, mravlju rulju Menhetna, nekoliko momaka pored kadilaka koji su ličili na makroe iz filmova, galeriju Pegi Gugenhajm s Polokovim slikama na zidu u pozadini, ulaz u trošni Čelsi hotel, Brodvej u crvenom sutonu i tako redom, bez kraja. Na svakom snimku Lemurov lik u prvom planu, s pogledom pravo u objektiv, istureno lice koje je zauzimalo gotovo pola prizora, ponekad pomalo deformisano blizinom, sa uvećanim nosom i usnama. Slikao je sam, iz ruke, svaki put bez izuzetka, Velika Jabuka sa Lemurom u njoj. Zaklonjeni Njujork se tek nazirao, jedva da se video. Moglo je da bude brutalno smešno, za dlaku bi predstavljalo urnebesno idiotizam, visilo je na samom rubu besmisla, ali držalo se na tom bridu, nepogrešivo.

Izraz Lemurovog lica nije se menjao, kao da je bio kopiran sa jednog snimka na sledeći. Nije minizirao ni dosadu ni oduševljenje, niti ponos ili zadovoljstvo, blesavu ozarenost turista, pospani hedonizam bogatog globtrotera ukršten sa veštačkim osećanjem ekskluzivnosti trenutka, ništa od toga posebno. Možda je u pitanju sve to skupa, jedna začuđujuća mešavina, ali rastopljena u emulgatoru nečega što bi se moglo imenovati kao tuga. Ili tačnije, sazrelo osećanje izgubljenosti, zgotovljeno, celo, nepromenljivo. Slikalo je samo sebe, u stotinama poza, svog jedinog sebe kao u poznatoj rokenrol njakalici, sebe sred njujorških razglednica, slavni ali potrošeni, ciničnih u tričavosti, što svojim poziranjem podcrtavaju duševno stanje čoveka zgaranog u oko objektivu.

Role je progutao sva pitanja i komentare, nije odao tajnu svoje zblanutosti. Pokušao je da kroz razgovor s Lemurom uhvati objašnjenje paradoksa, navodio ga krišom da priča o njujorškim utiscima, o sopstvenom raspoloženju što ga je vukao uza se kroz osveštani prostor „pravog mesta na zemlji“, kako se sam izrazio, ali uzalud, čovek je ostao nečitak koliko je to bivao uvek, klizio je po spoljašnjosti stvari, naslagao lakonski izveštaj iz kog se nije dalo razlučiti ništa osim začuđujuće distance koju Lemur ima prema sebi samom.

Diljem sati sasvim obično su se oblokali, pa je u dubini noći Lemur pozvao taksistu koji ga je odveo u neizvesnom pravcu, jer kad ga je,

prateći ga do kapije, Role pitao kuda ide, automatski tvorac sa torbom punom neobjašnjivih slajdova, reklo bi se najednom baš Sezanovom, odgovorio je, ravno, bez trunke patosa ili kakve dramatike, da će tek usput da odluči o tome kuda će.

Predveče narednog dana do Rock- en'- Roleta sudbinski svratih ja, kradljivac pripovesti. Zatičem ga u stanju blagog lebdenja nad blatom mamurluka. Nudi me „kaberneom“ koji je ostao iza Lemura Njujorčanina, obznanjuje da nas to on časti. Nasmejao se skoro se zadržavši gutljajem, pa mi isporučio bizarni biser svog susreta sa kurvom zvanom Umetnost, kako reče, koja je ovaj put došla da mu se naruga. Tako sam sabrao sve njemu poznate detalje Lemurove priče.

Tražio je da mu pomognem u rešenju nedoumice: da li umetničko delo može da se ispili pukim slučajem, ili iz čistog idiotizma? Takođe: da li S. L. Gavranića valja smatrati artistom? Premda raskravljen lajavim vinom, nisam imao odgovor, ni tad ni potom, nakon što sam odvrteo u glavi moju verziju priče, kratki dokumentarac o izbeglici u Njujorku, mladom Balkancu s ljubavnom ranom koji je dolutao tražeći spas i zaborav, pa tako tumara unaokolo polugrogiran, progriza meso Velike Jabuke, džepnim aparatom ništavila seckajući svoje i opšte vreme. Moj film, ništa ne rešava, ali ide ovako:

Tropa, on i Jabuka su tropa, bekstvo je uzaludno. Svet se jedva drži, visi poduprt staračkim štapovima i bogaljskim štakama. Lemur se neprestano pridržava za trenutke, u nemoćnom naprezanju zeva u prostrte stvari. Unapred zna da za sve vreme ovdašnjeg trajanja neće nikoga upoznati, samo će zirkati po panorami pozorišta senki. Toliko je otuđen da je to smešno. Ništa ne doživljava od svega što ga okružuje, pa ni sebe samog. Ali nešto oseća, tu je to strano telo, osećaj bez emocije. Ulepljenost opštim zvrjanjem. Zgađenost saznanjem o dubini rupčage u koju te baci odbacivanje neke proizvoljno nađene sićušne Mici, u stvari – koje bilo tuđinke što odnekud, sred uzbudljivog i bezopasnog osvajanja novine, očas postane neophodna kao krvotok, potom kobna. Njujork je tu, ušminkan u vidik, ali njegovi prizori

nemaju moć da Lemurov život vrate iz stanja pihtije. Frenetično ključa razbacane sekvence, snima i arhivira, ne za istoriju, ili spomenar, nego za čuđenje, uviđaj. Možda će mu zatrebati overeni dokument da je bio tu, vidljiv i viđen boravio u prizorima. Na svakoj fotografiji, kad ih u duplji hotelske sobe prebaci na laptop, vidi jasno da nema te terapije koja bi ga naterala da veruje u zagrljaj s opsenarenjem, u iskrenost tog zagrljaja, u pomirenje. Moraće da se pretvara da je sve kako valja. Ideš dalje, preslažeš mrtve stvari, održavaš menažeriju dotrajavanja i dosade, praviš ukrase od toga. Sad od krša njujorških kulisa i među njima rashodanih živućih lutaka, sutra od nečeg drugog. U jednom neodredljivom trenu zapazio je: na snimcima, u toj bezukusnoj kaši pejzaža koja mu izaziva gađenje kog se plaši, njegova ukočena njuška je jedina istinska pojava, samo ona istrajava pulsirajući užasom, značeći svojom nerešivošću. Obuzelo ga je oduševljenje nalik na vivesekcijsko, ali pouzdano, rastuće. Nadalje se polusmrlo, s istinskim užitkom, prepustio navadi da sa vlastitog lica skine milion otisaka, sve dok ne postane isprano, prolepšano odsustvom.

Taj poriv prepoznajem, kažem ja pripovedač, ne moram ga nazvati umetničkim da bih naslutio da dolazi iz same srži motivacije za pustinjske aktivnosti artizma. Lemur se vratio u svoju ravnotežu, možda zauvek, možda ni ne znajući gde je bio, a odakle se vratio – čini mi se da znam.

Par godina kasnije svetom se proširila epidemija zvana *selfy*. Paradoksalno, tužni Lemur je postao preteča tričave veselosti.

Vitomir Ćurčin

KADRIRANJA U NOĆI PUTOVANJA

Te kišne i hladne decembarske noći po izlokanom, krivudavom putu vraćao se predsednik naše opštine sa sastanka u sedištu okruga. Zavaljen na zadnjem sedištu prilično vremešnog opela, čiji su brisači besomučno radili, predsednik je razmišljao o današnjem sastanku i protekloj večeri.

Tok misli mu je grubo prekidan svaki put kad vozač nije uspeo da izbegne rupu ispunjenu vodom na dotrajalom putu. Koliko od mnogobrojnih rupa, toliko i zbog urnisanih amortizera takođe dotrajalog opela, kod svakog snažnog udara naš opštinski čelnik poskakivao je na zadnjem sedištu. Svaki udar bolno ga je podsećao na propuštenu šansu da pitanje sanacije tog puta do sedišta okruga nametne na današnjem sastanku. Podsećao ga je takođe i na davno protekli rok za rešenje tog pitanja, obećan biračima na poslednjim izborima, što ona šaka jada od opozicije pokušava bezočno da iskoristi.

Tešio se ipak da je bilo po njega važnijih pitanja na sastanku i čija kadrovska rešenja mora da osmisli tokom ovog dugog putovanja kroz noć. Osetio je da ga plavi stvaralački zanos i da rešenje svih kadrovskih zavrzlama mora iznaći do kraja noći, kad je računao da će stići do svog doma. Razmišljanja tipa da rešenje treba da odleži, da se sagleda iz svih aspekata, da sačeka jutro koje je starije od večeri, koja je inače neštedimice arčio u svojoj političkoj praksi, sada su mu bila suvišna i besmislena.

Na sastanku je tog dana najviše primedbi izrečeno na dostavljene podatke iz opština vezane za zaštitu životne sredine i sam odnos opština prema ovoj problematici. Jedan mladi japi iz resornog ministarstva patetično je ukazivao na alarmantne podatke sa dijagrama projektovanih na zidu, mlatarajući jednim štapom kao kakav učitelj pred zbunjenim đacima. Svoje izlaganje završio je poznatom izrekom da „ovu planetu nismo nasledili od naših očeva, već smo je pozajmili od naših unuka i naše dece“.

Kada se očekivalo privođenje kraju ove tačke dnevnog reda i donošenje zaključka, javljanje predsednika komšijske opštine nateralo je većinu da se uhvate za glavu. Iskoristivši prisustvo republičkih funkcionera, po ko zna koji put je potegao zahtev za obezbeđenje sredstava za izgradnju zaobilaznice oko sedišta njegove opštine. Mašući nekim elaboratom o opravdanosti izgradnje, svemu je dodao ekološki ton: izgradnja puta obezbediće čistiji grad, srediće se vodotoci, isušiće se ritsko zemljište na trasi puta (pričalo se da mu je veći deo tog zemljišta žena donela u miraz)... Potegao je i opšte obnarodovani podatak da nam godišnje korupcija „pojede“ 500 km puteva, a sada, kad smo tu aždaju praktično oborili na pleća, lako bi se iznašla sredstva za tričavih 5 km zaobilaznice!! Iznosio je detaljne finansijske analize koristeći uglavnom stranu terminologiju, što je nateralo našeg predsednika da došapne prvom susedu: „Za ovakvo prepametnog, u selu gde sam rođen, rekli bi – ovaj ko da je si’so tatu a ne mamu kad je bio mali“! Najzad ga je načelnik okruga prilično nervozno prekinuo, tutnuo elaborat o opravdanosti izgradnje gostima na kasnije proučavanje u prestonici i prešao na donošenje zaključka po ovoj poslednjoj tački dnevnog reda. Vreme planirano za svečanu večeru bilo je već prilično podmaklo.

Uz klimanje glavom gostiju iz prestonice, načelnik je predložio zaključak da se pitanju zaštite i unapređenja životne sredine mora pokloniti mnogo više pažnje i da opštine za te poslove treba da formiraju posebne službe, ali je posebno naglašeno, bez prijema novih izvršioaca! To je izazvalo salvu negodovanja prisutnih opštinskih čelnika koji su

se žalili da su i postojeći izvršioци prenatrpani tekućim poslovima, da nemaju stručnih kadrova, da im je prethodna nenarodna vlast ostavila gomilu nesposobnjakovića i slično. Načelnik je samo naglasio da se mora poštovati stav najviših organa, a da on ipak raspolaže podacima da je samo za poslednjih godinu dana broj zaposlenih u opštinskim upravama značajno uvećan i time stavio tačku na dalju raspravu i na čitav sastanak.

Zagledan preko vozačevog ramena u zavesu mraka i kišnih kapi koju su farovi opela teško probijali, predsednik je razmišljao kako se ovo putovanje kući kroz noć razlikuje od ranijih. Obično bi, posle drugarske konverzacije sa vozačem, prespavao čitav put, omamljen od obilne hrane i pića. Uostalom, dugogodišnje iskustvo mu je nalagalo opreznost u razgovoru sa potpuno treznim vozačem. Imao je opravdan strah da će pod dejstvom pića izlanuti nešto pred njim, zbog čega bi kasnije mogao da zažali, posebno znajući u kojim se krugovima vozač kreće. Svi vozači predsednika opština u okrugu, njih oko desetak, večerali su naime za posebnim stolom, tzv. „šoferskim astalom“ bez konzumiranja alkohola. Onako trezni, prilično su se dosađivali, čekajući da im, u njihovom žargonu „gazde“, daju znak za polazak.

Primetio je da mu se u poslednje vreme vozač preterano dugo dosađuje kod sekretarice. Često je službenim vozilom završavao neke njene lične poslove, pomagao joj kada se zaglavi papir u kopir- aparatu i usput pričao gomilu svakakvih viceva. Njen kikot se čuo kroz tapacirana vrata kabineta i to ga je posebno nerviralo, naročito od kada su spremačice rasplele priču da mu se kanabe u salonu, gde prima strane delegacije, zaslužne sportiste, predstavnike škola, verskih zajednica, bolnica i sl., popodne koristi i za druge, emotivnije svrhe!

Načelnik okruga je posle sastanka organizovao večeru u nedavno privatizovanom, renoviranom i prestižnom gradskom hotelu sa 4 zvezdice, a ne, kao što se očekivalo, u nekoj skrajnutoj kafani sa domaćom atmosferom, dobrom muzikom i hranom.

Bilo je više razloga za ovaj izbor. Popodnevnom sastanku su prisustvovala i neka važna lica iz republičkog ministarstva koja su

izveštavala po brojnim tačkama dnevnog reda, a preko nekih od njih su svojevremeno na jedvite jade obezbeđeni kreditni aranžmani za renoviranje hotela. Načelnik je želeo i da se pokaže pred predsednicima opština, čija su sedišta bila manji gradovi ili čak varošice. Osim toga, svog bratanca je nedavno udomio za šefa sale u hotelu (mada ovaj više voli da se zove hotelski menadžer), a poslovanje hotela još uvek nije bilo ni blizu očekivanog.?

Ulaz u hotel i sala za ručavanje odavali su diskretni šarm luksuza: uštirkani beli stolnjaci i salvete, belo presvučene stolice, cvetni aranžmani, diskretno osvetljenje. Gosti su uglavnom zebnuto gledali u raskošni i mnogobrojni pribor za jelo, ne znajući za šta sve služi i kojim redom se koristi. Hod koraka se gotovo nije ni čuo, a spremni konobari su diskretno i vešto smeštali goste na predviđena mesta. Svečana atmosfera navodila je goste da govore šapatom, kao da se plaše da će nekog probuditi.

Zbunjeni predsednici opština pogledom su tražili crnpu rastu muziku koja bi ih, obično u nekoj kafani, dočekala još na vratima bučno i uz duboki naklon, sa razvučenim osmesima i harmonikom. Nije bilo ni trubača, ni „Mesečine“, ni „Đurđevdana“... Nije se uočavao ni poznati muzički „astal“, a pogotovo neka utegnuta, bogato našminkana pevačica u miniću. Umesto toga, u uglu, pod svetlom neke lampe neobičnog oblika, za klavirom je sedeo stariji gospodin u fraku i prelazio dugim prstima preko dirki. Čula se samo tiha, klasična muzika koja je biranim gostima trebala do ulepša ritual obedovanja i međusobnu konverzaciju.

Večera je tekla prema protokolu, uz prilično nesnalaženje brojnih gostiju oko izbora jela komplikovanih naziva na bogato opremljenom meniju. Bili su prinuđeni da se oslone na sugestije konobara. Uzaludni su bili pokušaji dešifrovanja sadržaja iznetih predjela i glavnog jela – na ogromnim tanjirima sa milimetarskom preciznošću bile su raspoređene raznobojno i bogato ukrašene grudvice hrane sa raskošnim prelivima, po pravilu u minimalnim količinama. U neverovatnim kombinacijama ukusa i boja, jedva su se uočavale poznate vrste

povrća, voća i mesa. Hleba nije bilo ni blizu u količinama na koje su gosti navikli. Konobari su plesali oko stola, ljubazni i nenametljivi, odnoseći i donoseći tanjire u više mahova. Na stidljiva pitanja zbnjenih gostiju o nazivu iznetih jela odgovarali su kratko, navodeći neke francuske reči i ostavljajući goste još više zbnjenim.

Konverzaciju za stolom su vodila uglavnom lica iz republičkog ministarstva i domaćin, načelnik okruga. Razgovor je pružao priliku gostima iz prestonice da u opuštenoj atmosferi nastave sa promocijom svoje paternalističke superiornosti sa popodnevnog sastanka, uz razmenu poverljivih stranačkih informacija. Da ih ritual obedovanja nije posebno dojmio dokazivali su svojim dosetkama o hrani i piću sa egzotičnih službenih putovanja i poznavanjem kvalitetnih stranih vina, koja nije mogla da im priušti čak ni bogata ponuda hotela sa 4 zvezdice, a na veliku žalost domaćina.

Načelnik okruga im je neprestano povlađivao i pokušavao da im maksimalno ugodu, predlažući i da u povratku svrate do njega i probaju domaću rakiju i vino. Ispipavao je njihov interes za lov nudeći besplatan odstrel u zabitim šumama svog okruga. Ozbiljno je planirao svoje napredovanje po državnoj i stranačkoj hijerarhiji, stalno ističući svoju veliku privrženost stranci. Nije takođe sumnjao da prisutnoj gospodi iz prestonice nisu nepoznata njegova politička preletanja i ne tako davna promena stranačkog dresa. Ostali predsednici opština su uglavnom nemo pratili događanja za stolom, srećni što im se pružila prilika da iz prve ruke saznaju o dešavanjima i spletkama na dvoru i u vladajućoj koaliciji.

Kao i ostali predsednici, i naš predsednik opštine nije bio zadovoljan uštogljenom atmosferom u hotelu. Pre bi se moglo reći da ga je to prilično nerviralo. Posle naporene radne nedelje i ribanja na današnjem sastanku, očekivao je uobičajeno veselo i opušteno druženje. Priželjkivao je neko pečenje ili bar mešano meso, a ostao je praktično gladan i pored tolikog pribora za jelo. Isplanirao je da sa načelnikom u četiri oka podeli neka svoja razmišljanja u vezi kadrovskih rešenja nove opštinske službe za zaštitu i unapređenje životne sredine. Tempirao

je da to bude pri kraju večere, kad splasne tenzija sa sastanka i dok muzika i piće ne učine svoje. Uživao je da olabavi čvor na kravati, raskopča sako, ispija rakijice i čekajući pečenje rukama iskusno kombinuje hleb, so i ljute papričice. U njihovom tamanjenju je bio nenadmašan, čemu su mu mnoge kolege zavidele i čime je, uz sočne viceve, rado zabavljao društvo za stolom, pogotovo ako je bilo i lepšeg pola. Muzika bi ga obično već opkoljavala, vešto procenivši željeni repertoar pesama. Sada je bio totalno zatečen izmenjenom koreografijom, posebno onim mrtvo ozbiljnim klaviristom u uglu.

Iz razmišljanja ga je prenulo diskretno lupkanje po ramenu i šapat načelnika okruga da dođe u separe u dnu sale. U prvi mah je pomislio da je došlo do problema u ranije dogovorenoj isporuci onih svinjarija od njegove sestre. Načelnik ga je razuverio, rekavši da je sve već isporučeno bez problema i smešteno u zamrzivač. Naime, tog dana, pre polaska, poslao je vozača do načelnikove sestre da napuni gepek sa mesom, kobacicama, slaninom, čvarcima i ostalim derivatima klanja svinja koje ona šalje svom bratu u velikom gradu. Vozač je to nevoljno prihvatio, nešto brundajući da će mu se umastiti kola.

Načelnik je predsednika zapravo pozvao zbog druge stvari. Radi se opet o toj njegovoj sestri, koja ga već dugo pritiska da joj zaposli sina. Dotični inače već godinama u prestonici studira neku zaštitu bilja, uhvatio se u loše društvo, primećuje se da pije, a možda se i drogira. Ta zaštita bilja je idealna kvalifikacija za mesto rukovodioca službe za zaštitu životne sredine, tvrdio je načelnik. Predsednik se za trenutak osetio zatečenim, ali je brzo shvatio da podsećati načelnika na danas doneti zaključak o popunjavanju službe isključivo kroz internu preraspodelu, nema nikakvog smisla. Ipak, nije odoleo da ne kaže da sestrić za rukovodioca službe nema završen fakultet. Dok je to izgovarao, već se ugrizao za jezik, jer ga je dočekao očekivani načelnikov return: „Nemaš ga ni ti kao predsednik opštine, pa šta ti fali? Ili bi se radije vratio da naplaćuješ pijačarinu i proveravaš koliko su jaja babe sklonile pod tezgu?“ Progutavši priličnu knedlu, samo je spustio u džep pruženi papirić sa sestrićevim podacima. Načelnik ga je samo

potapšao po ramenu dodavši da će odmah javiti sestriću da se učlani u stranku, a da ga oni što pre kooptiraju u opštinski odbor.

Ubrzo se vratio u društvu jednog od republičkih funkcionera sa današnjeg sastanka, inače visoko pozicioniranog u stranačkoj hijerarhiji, zaduženog za stranački rad. Bio je napadno ljubazan, neprestano demonstrirajući svoje poznavanje stranačkog mešetarenja i hvaleći se svojim vezama sa bezbednosnim strukturama. Dok se neprestano osvrtao kao da proverava da li ih neko prati ili prisluškuje, govorio je tiho, naglašavajući strogu poverljivost iznetih informacija. Predsednik je ubrzo shvatio da ga čega još jedan papirić sa imenom nekog ekološkog stručnjaka.

Radilo se zapravo o njemu vrlo dobro poznatoj individui. Bavio se vrlo sumnjivim transakcijama, posebno devedesetih, kada se enormno obogatio švercujući cigarete i benzin i obilazeći ratišta. Nekoliko godina niko ga nije video, da bi se ponovo pojavio pre nekoliko godina prilično osiromašen. Bezuspešno je započinjao razne poslove i još brže ih okončavao pod čudnim okolnostima.

Kad im je napomenuo da je dotični već predsednik opštinskog odbora jedne druge stranke („dosadni sami sebi“ tako su je zvali), rečeno mu je da je poenta baš u tome, jer će on prevesti svoj kompletan opštinski odbor, pa i članstvo, u našu stranku! Naš predsednik nije izdržao da brojnost članstva ove stranke u opštini ne iskomentariše rečima svog bivšeg stranačkog lidera – „svi bi mogli da stanu u dve marice!“ Sagovornike to uopšte nije pokolebalo, naglašavajući da će to biti medijska bomba koja će imati domino efekat i na druge stranke u okrugu! Što se posla u opštini tiče, priznali su da njegov automehaničarski zanat sa ekologijom baš nema nekakve veze (mada se ni svojim zanatom nikad nije bavio), ali bi ga zvanje stručnog referenta ili stručnog saradnika (čak i bez onog „samostalni“), u potpunosti zadovoljilo.

Dodali su da se on sa ekologijom svakako neće ni baviti – njegov osnovni zadatak biće jačanje stranačkog rada, stranačke discipline i omasovljenje članstva, s obzirom da oni „gore“ (sagovornik iz

prestonice značajno je podigao naviše obrve i pogled), nisu baš zadovoljni sa rezultatima poslednjih izbora na lokalnu.

Naš predsednik je nevoljno prihvatio njihove argumente i predložio im, kao kompenzaciju za novoprimiteljne izvršioce, da išutira iz opštinske uprave neke nesposobnjakoviće koje im je ostavila prethodna vlast, mada ni sam nije bio u potpunosti uveren u ispravnost te ideje. Savetovali su mu da se u to ipak ne upušta i značajno ga pogledavši dodali da „ne znaš šta nosi dan, a šta noć“. Može samo da ih razmešta na lošija radna mesta, pa da sami napuste opštinu. „Malo sutra će napustiti“ pomislio je u sebi.

Predsednik je osetio neko olakšanje kada je njegov opel kroz noć sa velikom brzinom projurio pored saobraćajnog znaka koji je označio područje njegove opštine. Osetio se nekako svoj na svome, i pored ona dva papirića koji su ga pekli u džepu. Svestan da više nikako ne može da zaspi, prepustio se razmišljanju o konačnom kadrovskom oblikovanju svoje nove opštinske službe.

Imao je ideju da službu ojača sa jednim pravim stručnjakom, profesorom biologije u ovdašnjoj gimnaziji i velikim ljubiteljom prirode. Tu ideju je planirao za večerom da izloži načelniku okruga, ali je zbog onih papirića u džepu ostao skroz pometen. Predsednik inače već duže vremena druguje sa direktorom gimnazije, u kojoj mu sin maturira ove godine. Zajedničke pasije su im kuglanje i kartanje. Sinovljeva pasija su motori, što jači i bučniji to bolji, kao i ređanje jedinica u školskom dnevniku. Zbog prve sinovljeve pasije trpeo je stalno pritužbe komšija na nesnosnu buku i mislio je da će to najbolje rešiti ako mu kupi kola čim stekne pravo na dozvolu. Zbog druge pasije, da bi odobrovoljio direktora kako mu sin ne bi ponavljao, morao je opštinskim parama da obnavlja sanitarne čvorove i nameštaj u gimnaziji, oprema kabinete, sređuje fasadu, a bogme i opršta kockarske dugove.

Profesor biologije je za ovdašnje prilike bio neki čudak, često su ga vidali da trči po parkovima i vozi bicikl do susednih mesta, dok mu se kosa vezana u rep vijorila na vetru. Kola nije imao, živeo je sam, ako se ne računa gomila kućnih ljubimaca. Osnovao je još davno neku

stranku zelenih i sa njom prilično neuspešno učestvovao na lokalnim izborima. Od tada je digao ruke od politike i formirao nevladinu organizaciju za očuvanje prirode „Zelena staza” ili nešto tako slično. Pokazivao je neviđenu upornost da organizuje najrazličitije ekološke akcije. Pun duha i ideja, uvek spreman na šalu, znao je da animira okolinu. Deca su ga obožavala, a onako sportski građenog i naočitog, obožavao ga je i ženski deo nastavničkog kolektiva, posebno direktorova žena koja je bila profesor fizičkog vaspitanja.

Nije patio od formalnosti, znao je da sa bicikla, od koga se nije odvajao, u bermudama i sa ruksakom na leđima upada u predsednički kabinet, uglavnom u potrazi za sredstvima iz opštinskog budžeta za organizovanje ekoloških akcija. Direktora gimnazije je nerviralo njegovo često oponiranje na sastancima i podrška koju je dobijao od kolektiva, naročito od ženskog dela. Više puta je od predsednika opštine tražio pomoć da ga se na neki način oslobodi. Priželjkivao mu je i neku aferu sa učenicama među kojima je bio veoma omiljen. Čitava stvar je kulminirala nedavno, kada je profesor biologije organizovao izlet biciklima sa kampovanjem do jednog šumarka udaljenog oko petnaestak kilometara. Izletu se pridružila i direktorova žena i pošto joj se bicikl pokvario, smestila se na profesorov bicikl. Povratak sa kampovanja se odužio, pa je direktor morao u potragu za ženom.

Naš predsednik opštine je video sjajno rešenje u ovom transferu: direktora će osloboditi konkurencije, a on će sinu obezbediti uspešnu maturu. Postojao je samo jedan problem: profesor mu je više puta ponovio da se užasava oblačenja stranačkog dresa. Razmišljao je da se i to može prevazići, jer se radi o angažovanju stručne, nestranačke ličnosti na čega ni opozicija ne može da ima primedbi. Uostalom, taj recept je već oprobano, potrebno je samo da se saglasi načelnik okruga.

Što se vozilo više približavalo kući, pred očima predsednika naše opštine sve su se jasnije ocrtavale konture buduće službe. Razmišljao je kako da ovu priliku iskoristi za kadrovska pomeranja koja je već dugo imao na umu. U prvom redu, potrebno je da promeni sekretaricu. Primetio je da mu neke informacije cure, par puta je zapazio kako ona

nešto premešta na njegovom stolu, a nerviralo ga je i njeno kikotanje sa vozačem.

Već koncipiranoj službi za zaštitu i unapređenje životne sredine svakako je bila potrebna je sekretarica, a za sebe već duže merka portparolku opštinskog odbora stranke, jednu lepo građenu, uvek nasmejanu i drčnu plavušu. Na poslednjoj konferenciji za štampu divio se sa kojom brzinom i elokvencijom razbija sve novinarske provokacije i sa kojom lakoćom briše patos sa opozicijom. U tom poslu ima inače velikog iskustva, jer je bila portparolka i u dve prethodne stranke, sada u opoziciji. Prema njemu je uvek bila veoma ljubazna i nasmejana, a ne kao ono njegovo nervozno zakeralo kod kuće. Još mu u ušima zvoni onaj njen obećavajući poljubac kad joj je nagovestio mesto sekretarice.

U ovoj novoj koncepciji ne bi želeo da mu se postojeći vozač i kod nje dosađuje i priča viceve. Nikako se nije oslobodio navike da gunda i pametuje. Najbolje će biti da ga zajedno sa dotrajalim „Opelom”, koji vapi za generalkom, prebaci da nastavi zasmeljavanje njegove bivše sekretarice. On svakako mora da nabavi novo, prikladnije vozilo, da se ne sramoti kad ide na sastanke u okrug i u prestonicu.

O novom vozaču će još razmisliti, mada bi tu rado video sina svog automehaničara. Kada je poslednji put vozio svoja kola na redovni servis, dopala mu se ponuda njegovog automehaničara da njih dvojica, kao brižni roditelji, reše probleme svojih sinova. Za sinovljev posao vozača u opštini, on bi našem budućem maturantu obezbedio jedan mali „Porše” po vrlo povoljnoj ceni.

Predsednik je bio vrlo zadovoljan svojim kadriranjem u noći putovanja. Uspeo je eto usput, putujući kroz noć i duboko razmišljajući, da reši toliko kadrovskih problema. Ostao je jedan tehnički problem, gde i kako smestiti ne tako malu službu. Odmah u ponedeljak narediće da se isprazni prostorija gde se odlaže rashodovani inventar. Prostorija je mala, jedva mogu da se smeste dva stola, ali je prilično visoka. Dopala mu se ideja da se više mesta dobije izgradnjom galerije, kako se to rešava u kafićima. Bukvalno će sedeti jedan drugom na glavi, ali ne

treba valjda jednoj terenskoj službi svakom baš sto i stolica! Njihovo radno mesto je ionako livada, reka, šuma...

Obaveza će biti i da pop izvrši osvećenje prostorije pre početka korišćenja, jer će to biti sveto mesto za odbranu ove planete i spas naše dece! Za trenutak se sažalio nad ovom jadnom planetom što nema svoju slavu, a kod nas je ima svaka kuća, ulica, mesna zajednica, selo, grad, opština, stranka!

Sa neskrivenim zadovoljstvom proteglio se naš predsednik na zadnjem sedištu, prekrstivši prste obe ruke na potiljku. Bio je neizmerno ponosan na svoje rešenje kadrovskih zavrzlama kroz ovo putovanje nakraj noći. A ne može se zanemariti ni njegov skromni doprinos spasu ove planete. Pa i ako ovu planetu i ne predamo baš neoštećenu našoj deci, bar će naša deca dobiti pos' o!

Državni pos' o!

Tog trenutka kola su se zaustavila pred njegovom kućom. U daljini se horizont već polako prosvetljavao, nagoveštavajući kraj noći.

Ponosno je, uzdignuta čela, krenuo ka svetom pragu svoga doma, svestan da je učinio veliko delo. Nije se osećao toliko uzbuđen još od vremena kada je oznojanim dečijim ručicama nosio štafetu!

Prekoračio je kućni prag spreman za velike reči kojima će ženi preneti svoje ushićenje i svoj ponos!

Nije odoleo da ne probudi svoju ženu i prenese joj svoja spasonosna promišljanja te noći! Onako bunovna i nervozna teško je otvorila oči, zbunjeno ga pogledala i iznenađeno izustila: „Gle, već si stig'o?! A nisi se ni ožder'o?!“

Predsednik je osetio samo plimu nemoćnog besa kako narasta u njemu i neodoljivu želju da poradi na onoj nasmejanoj i drčnoj port-parolki.

I to što pre!!

Arnela Fazlić

PUTOVANJE ONKRAJ NOĆI

*I uvij me, po putu ni traga,
zalutasm'o, pa šta ćemo sada?
Nečisti nas je u polja zaveo,
kovitla nas i desno i levo,*

*šta ih je, i kud teraju,
I što tako žalosno pevaju?
Domaćeg li duha sahranjuju,
ili možda vešticu udaju?*

Puškin

Bijaše tamna zimska noć. Mlada devojka hodala je po svom stanu, glasno odvertala muziku, iako je možda po kućnom redu bilo i odveć kasno. A sve to, da bi utišala nesnosno zavijanje vjetra koji razgoni posljednje naslage magle čija nejasnost dugo i revosno, tih dana, op-hođavala je Zlatnu dolinu. Preko puta njenog stana gradila se kuća. Bila je obložena kesama, kartonima i paravanima, a vjetar ih je pre-lamao i pravio jezive zvukove. Sjećala se svih onih studentskih dana i razgovora i čudila se njihovoj istančanosti i toplini. U mnogome nas odrede, a nikada se vratiti neće i ne mogu. Sada se zamerala rascje-pom između tadašnjeg i sadašnjeg doživljaja života i svijeta. Ovim

nad kojim bi najradije povraćala. Da, nagon za povraćanjem izaziva joj ovo neživljenje i njena nemogućnost da prihvati svijet koji joj nudi samo apsolutno vidljive apsurdnosti. Sjetila se jedne zabave koju su organizovali u jednom od brojnih stanova u kojem je živjela kao studentica. Jedne noći priredila je „sijelo“, što bi stariji u Bosni rekli, na kojem bilo je mnogo pametnih studenata, koji su vodili zanimljive razgovore. Između ostalog govorili su o postojanju Boga – toj vječnoj opsesivnoj temi čovječanstva od njegovog postanka. Među gostima bijahu dva studenta medicine, jedan student elektrotehnike, dvije studentice književnosti i filozofije, te jedan student historije koji se razlikovao od ostalih po tome što je završio medresu i uvijek je suzdržano gledao na događaje, bez suviše uzbuđivanja. Većina njih bili su samoprovzani ateisti, ili su vjerovali onako, osim studenta historije i jedne studentice književnosti.

– Kako je samo Nietzsche lijepo objasnio čovjeka, kad je rekao da je on konopac, razapet između životinje i nadčovjeka. Gdje god da pogleda opasno mu je, i preko i onamo i unatrag. I upravo je! čovjek je samo most, a ne cilj. – samozadovoljna svojim poznavanjem Nietzschea, kojeg je nerijetko citirala, studentica književnosti i filozofije, koja se zvala Ana, još je dodala – Eto, šta voljeti na čovjeku: onu njegovu prolaznost.

Domaćinka Hannah, koja bijaše nesto osjetljivija na temu prolaznosti reče. – Ne slažem se ni sa tobom, ni sa Nietzscheom. Uostalom, taj Nietzsche samo je budalaštine pričao... Ustvari onaj njegov zbuñjeni Zaratustra. Tad domaćinki licem prođe svojevrсна čudljivost i podsmješljivost, pa koketno nastavi.

– Čovjek ustvari ne prolazi, jer on se sveti smrtnosti svaki put kad napiše djelo čije rečenice će da opsjedaju umove potomaka, sagradiće piramide, najmonumentalnije statue i sva druga najljepša djela, i tako će obilježiti svoju neprolaznost.

Haris, izuzetni student historije, za kojeg se po fakultetu pričalo da će biti asistent, kimnu glavom, u znak odobravanja, pa tiho doda da je ovaj svijet svakako prolazan. U tome ga prekide student elektrotehnike

Faris, već vidno pijan okrećući se domaćinki i Ani koja je prva pomenula njemu morskog Nietzschea, te poče on da priča.

– Ti ljudi koji se kobajagi svete prolaznosti i ostavljaju za sobom vječne neizbrisive tragove, pa to je samo mali procenat ljudi koji se rode, eto baš ko genijalci, rode se da obilježe svoje postojanje i da ostave nešto što će pomijeriti putanju svijeta prema naprijed. Štucnu dva puta, pa nastavi vidno iznerviran štucanjem.

– Ali šta je ljudi moji dragi sa svim ostalim ljudima, rode se jadni, žive jadno i umru jadno. Hoćeš reći da se i oni svete ovoj pohabanosti i da ostavljaju trag. Ma, ostavljaju malo sutra. Ništa oni ne ostavljaju. A takvih je najviše. I mi ćemo postati ti mali ljudi. Eto ko da ćemo mi napraviti nešto vrijedno pomena. Pa nismo mi Albert Ajnštajn niti Nikola Tesla. Za njih se znalo da su među onih 1% svjetske populacije još kad su djeca bili.

Svi počеше uglas govoriti, i nastade živa prepirka, jer gosti su se djelimično slagali sa Farisom, studentom elektrotehnike, ali nekako su svi imali svoje velike snove i planove, pa se nisu dali smjestiti među tu palanku, koji svi prezirahu pomalo u duši.

– Nije istina to što pričaš! Bog je stvorio čovjeka u njegovom najljepšem obličju. Nema veze što ti ne vjeruješ u Boga, nazovi ga eto Energija, Sila, nazovi ga kako hoćeš. U svakom od nas postoji kreativna energija koja nas usmjerava. Pa zar sva djeca ne zrače nevjerovatnom snagom i voljom, zar oni nisu vojska najjača?! Zar svi nismo nekad djeca bili?! Nego, nas sistem ubije, ubije nas disciplina i suluda pravila. Uvjere nas da nismo dovoljno dobri. A jesmo! Eto, garantujem da u svakom od nas ovdje leži potencijalna snaga koja svoj izvor nalazi u onoj iskonskoj pravdi. – u jednom dahu Hannah izgovori. A student medicine Dino, onako je sjedio u ćošku sobe presamićenih ruku i nageće glave mislio u sebi kako veće ružičaste iluzije, a samim tim i gluposti, odavno nije čuo, no, ne reče ništa nego se okrenu da čuje tekući razgovor koji se vodio između Ane i Harisa. Ana je strastveno objašnjavala, istovremeno pretpostavljajući da on to već zna, kako budizam uopće nije religija, već je u svojim počecima ništa drugo no

filozofija, te kako ta filozofija podrazumijeva ove stvari koje je Hannah spomenula. Haris je pri tome samo klimao glavom, i razmišljao kako je Ana lijepa dok rukama objašnjava snagu energije koja, kako ona vjeruje, postoji u svakoj osobi. Slušao ih je i drugi student medicine Zdravko. On se nadoveza na Aninu priču, rekavši da je to svakako moguće i da će nauka zasigurno uspjeti to da dokaže, jednoga dana. Zdravko je volio sebe nazvati agnostikom i sav njegov studentski život bio je podvrgnut zbirom racionalizma. Uz to je volio književnost, zbog čega su ga svi pomalo mrzili, jer je često bio više doktor za tijelo, nego za dušu. Uopće ga nije zanimao sentimentalizam bilo koje vrste. Taj je stoički podnosio i smrt, i one kosti na kojima su izučavali anatomiju, i onu nanu što prosi Ferhadijom i smijao bi se kad su ljudi jadni. Kad ga je Dino, njegov kolega s medicine, pitao kako mu nije žao nekog ko pati od depresije, ko je siromašan i ispunjen brigama, Zdravko mu je jednostavno rekao da su ti ljudi sami krivi što su jadni, i da će im se smijati, sve dok oni ne odluče da se promijene.

Noć se crnila, a mjesec se primicao prozoru, kojeg otvoriše da se izrači soba puna dima. Utom Faris prosu malo piva po tepihu, i počeo tražiti krpu da obriše. Strašno mu je bilo to brisati i očekivao je da Hannah kao domaćinka ustane i obriše pivo po tepihu.

Hannah mu samo reče da ima krpa u kupatilu. Očekivanje mu je bilo mahom iznevjereno i saginjao se sa tegobom.

– Kako misliš Zdravko ljudi sami krivi za svoju bijedu? – izazivački je pitala Hannah, koja je poticala iz porodice koju kuknjava i nekakav težak sepet sudbine prati. To su bili ljudi kojih vam bude žao jer su preživjeli rat. Svi imaju nekakve posljedice. Vjerovatno je to bio slučaj i kod svih ostalih gostiju. Takva je bila ne tako davno porođena historija ovih prostora. – Hoćeš da kažeš, šta?! Kad nekome umre dijete od nečijeg metka i ta osoba prirodno poslije bude skrhanja i tužna. A zašto? Valjda zato,– reče Hannah sad već vidno ljutita– što je tek ljudsko biće, a ne psihopata.

Zdravka pomijeri izokretanje njegove životne filozofije koje je nje-
ga sada činilo manje dobrom i osjećajnom osobom. No, kad se raspra-
vlja nek se raspravlja, mislio je on.

– Priznaću da si donekle upravu. Ali, hajde da budemo iskreni do
kraja. Koliko žena i muškaraca se sada vidno nalazi u najcrnijoj oblo-
movštini samo što sami su odlučili da budu tu? Razmisli Hannah!
Koliko njih kuka pod izlikom da su u depresiji od koje im ništa ne
pomaže do antidepresiva? Koliko njih odbija vidjeti da njihovu žeđ
za depresivima umjesto vitaminom D, – dodao je veslo dižući ruke,
kao da sve tjera daleko od sebe – pobuđuju prodepresivi upakovani u
svakodnevnim reklamama? Po svim ljudskim zakonima lijekovi se ne
bi smjeli reklamirati!

– Ko je onda tu kriv?! Narod ili sva mafija kojoj ćeš uskoro i ti pri-
padati, mladi doktore?! – izazivala je Hannah opet svoga druga.

Ana je iskoristila priliku da doda kako je marihuana najbolja u
borbi protiv depresije, i drugih boljki. Tu se svi složiše i nasmijaše.
Postojalo je izvjesno saučesništvo među njima onog momenta kad se
sjetiše te nevine biljke kojoj je dugo kroz historiju bila lijepljena eti-
keta droge no.1. Ipak, svi u toj sobi potpuno su razumijevali svojstvo
te biljke u prirodnom njenom stanju i društvenoj upotrebi od davnih
davnina pa do danas. Neki od njih, iako ih nimalo poljoprivreda nije
zanimala znali su kako se sadi, koji vitamini i minerali joj trebaju i
tako uostalom preko te biljke naučili su i kako je važno čekati da vi-
diš da li je sjeme umrlo u zemlji, i kakve plodove će donijeti. Najviše
ih je ta biljka povezivala upravo zato što je njeno konzumiranje bilo
zabranjeno.

Te noći mjesec je neobično mnogo osvjetljavao i stražarski se nad-
nosio iznad prozora. Skoro je bila ponoć, a zabava je počinjala. Jedino
se Zdravko ranije odvuкао kući, jer je imao sutradan ispit. A ostali
ako su i imali neki ispit nisu puno za njega marili. Smijeh je odzvanjao
cijelim prostorom, noć je za njih tek otpočela.

Faris je bio daleko najpijaniji i daleko najviše upravo njemu se go-
vorilo o Bogu. Podrugljivo bi gledao u Harisa, znajući da on vjeruje, i

baš se odlučio njemu obratiti rekavši mu da su pametniji bili Grci koji su fino lijepo imali boga za sve i svašta. – Svako je imao svog nekog boga i nisu se svađali previše. Nastavio je donekle zbunjen, jer se Harris samo smješкао. – U tom vremenu najveći genijalci, filozofi svi oni i samo zato što su vjerovali u boga ovog i boga onog i tako su svi imali bogove. Evo Platon, pa Aristotel, pa Epikur, pa Pitagora. Kakva je to filozofija čovječe! Slavospjevno je dovršio isprekidanu i nejasnu misao o minulim vremenima mnogobožaca.

Znaš da Platon nije ni vjerovao u sve te bogove. On je bio uvjeren da su to ljudi.– reče Harris i dalje smješkajući se pijanom Farisu. A i meni je nekako najlogičnije da su to ljudi, jer upravo imaju sve osobine ljudi. Svi su ga pratili s punom pozornošću.

– U Grčkoj je bila razvijena pozorišna forma koja se nazivala mim ili mimos, u kojoj su obično glumili profesionalni glumci bez maski. Mim je obrađivao mitove ustvari. Sve zavrzlake bogova mitskih, počevši od prevara u tom mimu, znači jos u 7.st.pr.n.e. – potvrdno prozbori i nastavi – bile su predstavljene kao obične ljudske prevare između supružnika. Smijao se Harris.

– Hej čit'o sam i ja mitove, i bogme meni djeluje da su oni baš vjerovali u te bogove. Pa stalno su im prinosili neke žrtve. – dodao je Faris sad već malo zbunjen, dok je tražio oko sebe daljinski.

– Upravu si ti. Evo našao sam nedavno jedan grčki roman iz 3. stoljeća nove ere. Neću da vam prepričavam radnju – mnogo je kompleksna” Harris se dao u objašnjavanje i svi su ga pozorno slušali, jer prvi put čuju o romanima iz 3. stoljeća. – „Dok sam čitao imao sam osjećaj da oni uopće ne vjeruju u te bogove na način na koji mi danas vjerujemo u jednog Boga. Već, eto tako kao da im je to bila jedna vrsta nauke, koja kaže da postoji bog rata, bog ljubavi...kao da su sve svoje emocije i stanja predstavljali kroz božanstva, i pri tome vjerovali da trebaju dodjeljivati tim bogovima žrtve, jer će se u suprotom strašno naljutiti na njih.

– Pa dobro imaš žrtve i u monoteističkim religijama – uključio se i Dino.

– Da, ali one nisu ljudske žrtve. Priča o Abrahamu i Izaku, odnosno Ibrahimu i Ismailu jeste priča koja dobrim dijelom govori prvenstveno o milosti kroz žrtvovanje životinje umjesto čovjeka.

Već je ponoć bila podobro odmakla kad Hannah poče čitati, držeći telefon u rukama. – U pucnjavi na Alipašinom Polju ubijen muškarac.” Svi obratiše pozornost, a Hannah produži čitati. – Policija je oko 11:30 sati zaprimila dojavu da je u ulici Trg međunarodnog prijateljstva do broja 16 zatečen mlađi muškarac koji ne daje znakove života. Na lice mjesta su izašli naši policijski službenici i tužilac Kantonalnog tužilaštva u Sarajevu, te sudski vještak medicinske struke. Uviđaj je u toku. Nezvanično, stradali je Dado Peletović, otac dvoje maloljetne djece.

Svi se ušutiše dok je muzika i dalje svirala.

– Znae ga, šta li? – pitala je Ana.

Hannah, Dino i Faris su ga poznavali. Bio je dosta stariji od njih i pažnju im je privukao jer je mnogo lagao. Uvijek je imao neke priče, ali ih je profesionalno šminkao i uglačavao, pa su zvučale skoro nadrealno. Pušili su s njim često u mahali. Nisu znali da ima dvoje maloljetne djece. Uvijek je djelovao kao samac. Izvrsno je popravljao liftove. Roditelji su mu bili inspektori u policiji. Imao je djevojku koja mu je zadavala mnogo jada, jer je često uzimala novac od njega i trošila ga pri tome s nekim drugim. To im je Dado često u povjerenju govorio. Žestoko su se voljeli i mrzili.

Sada su se njih svo troje našli u čudnom stanju. Nisu ga voljeli. Nije im bio suviše drag. Bio je poznanik, ali ih je prenerazila činjenica da ga više nema.

– Vidiš, mi ovdje pričamo o božijem nalaganju žrtve, a vidi šta ljudi jedni drugima rade. Što su ga ubili? – upita Haris.

– Ko će znati?! – uzdahnula je Hannah i pustila sljedeću pjesmu.

Haris, iako ga nije poznao, u sebi mu je predao rahmet, po islamskom običaju. Ana je mislila kako će Dado preći u neki drugi životni oblik, postati vrana ili poljski miš. Faris je razmišljao gdje da povrati, jer je već bio nepodnošljivo pijan, i grlo mu se nadraživalo. Dino je

oblačio jaknu dajući do znanja da i on ide kući, uz izliku da ima ispit sutra. Ostali su se nastavili veseliti do jutarnjih sati, s onom prešućenom bliskošću što mogu biti skupa i što je već nastao novi dan.

A i jutro će skoro svanuti.

Ružica Gašperov

Šime

Povezivala nas je zakletva da o tome nećemo nikome i nikada govoriti. Ispočetka je izgledalo kao da će se ono čemu smo svjedočili utopiti u šutnji i zaboravu.

Zlatko, divlji veseljak vječito u lovu na žene, Tomislav, prezaposleni automehaničar zaljubljen u garažu i alat i ja, sangvinik kojega hipoteka i dva para blizanaca ponekad pretvore u kolerika.

– Znaš šta? Da mi nije kako mi je, posla bi sve u vražju mater i iša čuvat koze u planinu – umorno sam sjeo i spustio torbu na pod.

– Blizanci opet? – nasmije se Zlatko.

– Ne pitaj! Čet'ri puberteta, a ni ona nije više normalna. Šta si me zva na kavu? Opet neka frka?

– Sinoć me odveja sa strane i reka da će me uništiti i da neće bit mišta u ovome gradu di ću moć zaradit kunu.

– Šta nas ne pusti na miru. Ako ga nismo do sad zajebavali, nećemo ni od sad.

– Zna on to kad je trizan, ali kad nalije tikvu, ponaša se ka kreten. Jel' tebi još dolazi u banku?

– Nije od lani. Stalno drćen kad će se pojavit.

– Jeben te robijo, uništija nam je živote. Kako bi bilo da skupimo šta para, pa ga damo bekit? – smije se kiselo Zlatko.

Upoznali smo se na košarci. Trojica štrkljavaca koji nisu znali ništa o životu osim da kad tad moraju zaigrati u NBA ligi. Šime nam je bio trener. Sve je na njemu bilo iznad prosjeka, trbušina, nosina, glaščina, ručetine, živci, sve osim škiljećih okica. Možda bi okice bile normalne da ih nije pojelo salo.

– Je li malo samo sto maraka? – slušao sam razgovor iz kuhinje dok sam se vrtio po krevetu natjeravajući se zaspati.

– Rekla je Anđelka da su i oni dali toliko za svoga Tomislava – odgovara majka.

– To ne znači ništa. Tomislav je i dalje di je – tiho će otac.

– Ne znam. Radi šta misliš da je najbolje. Ja se ne razumin u košarku.

Marljivo sam odlazio na treninge. Po trenerovom ponašanju nisam mogao primijetiti je li onih sto maraka ikad došlo do njega i, ako je došlo, je li bilo dovoljno. Tjerao me kao i sve ostale, vikao na mene, ponekad me udario dlanom po zatiljku i to je bilo to. Dok se nije dogodilo ono s Marinom.

Naš grad nije velik. Ima taman dovoljan broj obilježja po kojima ga se percipira kao grad. Jedno od njih je i banka u kojoj radim. Maleni pipak velike nemani kojoj je glava daleko, vlasnik misteriozni netko s dovoljno operatera koji sve drže pod kontrolom, pa tako i mene i moju obitelj.

Opterećeni smo minusima na kartici, hipotekom, prijetećim otkazima i, kao da je to nedovoljno, telefonskim pozivima koji nam vise kao mač nad glavom. Moj je život čekanje između dva poziva. Pritisak je nekad jači, nekad slabiji, ali prijetnja je uvijek prisutna. Djeca još ne shvaćaju, ali osjećaju da nešto jako nije u redu. Žena shvaća, ali ne zna cijelu priču. Misli da nam se osvećuje moj nezadovoljni klijent, ustvari, ne moj, nego klijent banke za koju radim.

Palim mobitel dok izlazim iz sale za sastanke. Četiri propuštena poziva. Tomislav.

– Di gori? – pitam.

– Zlatku slomilo obe ruke – govori tiho.
– Kako? Šta šapćeš?
– Ne zna se kako.
– Kako se ne zna? Šta govori? Valjda nije bio toliko pijan da se ne sjeća?

- Ne govori ništa. U komi je.
- Ne zajebaji!
- Udrilo ga i po glavi.
- Jučer sam bio s njim na kavi. Reka mi je da mu je pritija ...
- Ššššš – prekida me. – Nađimo se u Stopa oko čet'ri ure.

Stop je birtija u kojoj se sastajemo kad zagusti. Ne poznajemo tu nikoga i nitko ne poznaje nas. Zavučemo se u kut i razvijamo strategiju. Bilo je toga kroz proteklih desetak godina i više nego dovoljno. Birtija je sve zapuštenija. Pitamo se kada će potreba za tajnim sastajanjem prestati i hoće li ikad.

– Ko ti je reka za Zlatka? – pitam.
– Šime. Doša da mu naštelam kočnice, pa govori onako usput.
– Barem ti ne prijeti.
– Ako ovo danas nije bila prijetnja, ne znam šta je. Kako je on prije od nas sazna za Zlatka?

– Možda iz prve ruke. Jučer je Zlatko bio baš ustrašen.
– To ti ja govorim! – udari šakom o stol. Konobar podigne pogled s novine.

– Sjedili smo još malo i razgovarali tiho. Bilo bi nepošteno reći da je Šime često tražio od nas usluge, ali, to čekanje, čekanje nas je ubijalo. Nismo vidjeli izlaz iz situacije osim ako ne primijenimo drastične mjere, a za to smo nesposobni.

Zašto smo šutjeli tada? Zašto smo šutjeli poslije? Zašto još šutimo?

Lako se bilo opravdati iz početka. Bili smo srednjoškolci, još djeca. Valjda smo mislili da će se sve zaboraviti ako dovoljno uporno šutimo. Ono o čemu se ne govori pomalo gubi značaj. Možda smo

bili šokirani. Čekali kako će se Marin ponašati. Možda sve i nije tako strašno kao što je nama izgledalo.

Marin je tog jutra otišao s nastave. Rekao je da se loše osjeća. Dok je prolazio pored mene i Zlatka, tiho je rekao "Pozdravite mi trenera". Nismo slutili ništa. Poslijepodne smo imali trening.

Vrata su se otvorila i ravnatelj je glavom pozvao Krekičku. Poslušno je ustala i otišla za njim. Prije toga nam je zaprijetila da ne pravimo nered. Desetak minuta kasnije, vratila se natečenih očiju i crvenog nosa. Za njom su išli ravnatelj i psihologica. Stajali su ispred ploče i čekali da se smirimo.

Psihologica je razvezla priču o našim osjetljivim godinama, ranjivosti, impulzivnosti i sličnim glupostima. Počeli smo se meškoljiti kad smo shvatili da je to opet jedno od onih glupih predavanja kojima su nas ponekad davili.

– Vaš kolega Marin je jutros sebi oduzeo život – rekao je ravnatelj. Učionica se zamrzla. Na trenutak smo bili slika užasa zaleđena u vremenu.

Poslijepodne nisam otišao na trening. Zlatko također. Tomislav je otišao, ne znajući što se dogodilo s Marinom, a kad je čuo, htio je ga ubiti. Mjesecima smo smišljali osvetu, a onda maturirali, Zlatko i ja upisali fakultete, Tomislav se zaposlio. Pomalo je misao na osvetu blijedila dok je nismo gotovo potpuno zaboravili, ali Šime nije zaboravio nas.

Što ga je ponukalo da nas ucjenjuje, je li u našoj šutnji vidio slabost, je li mislio da smo još uvijek prestrašeni dječaci koji će učiniti sve da se nikad ne otkrije njihova sramotna izdaja, nismo tada znali. Možda je zato i počeo sa Zlatkom. On je bio najranjiviji od nas trojice. Dijete bez oca, akademski slikar bez stalnog zaposlenja, poslije majčine udaje, ostao je i bez stana. Očuh ga nije trpio. Živio je od povremenih svirki, poneke prodane slike i od ljubavi. Veze su mu trajale kratko, ostavljale ga opustošenog i emocionalno i materijalno.

„Ne bi virova šta mi se jučer dogodilo. Doša mi je onaj idiot Šime i reka da mu moram nacrtati sliku. Odjeba sam ga odma. Šapnija je da

ću zažalit i otiša“, pričao je Zlatko. Bio sam bijesan. Svaki put, kad bih Šimu ugledao na slici s juniorima, došlo bi mi otići na policiju i prijaviti ga, ali prošlo je sedam godina, vjerojatno je sve palo u zastaru. Dokaza nisam imao nikakvih. Čak ni žrtva više nije bila među živima.

Sljedeće večeri, dok je Zlatko svirao u Jazbini, izbio je požar u njegovom podstanarskom stanu. Nije bilo velike štete, osim što se Zlatko našao na ulici. Primio sam ga kod sebe dok se ne snađe i pokušao zaboraviti ružan osjećaj koji mi se javljao negdje u podsvijesti.

Dva mjeseca kasnije, kad je Zlatko već našao novi stan, kad sam se zaposlio na dobrom mjestu u banci, Šime je isplivao iz svoje baruštine. Ovaj put je došao k meni. U banku. Bilo mi je malo neugodno ispred novih kolega, jer Šime je bio pijan. Odveo sam ga u obližnji kafić.

– Lipo ti je u banci – rekao je.

– Otić ću na policiju – rekao sam iako nisam vjerovao.

– Jebe mi se. Odobrit ćeš mi jedan mali povoljni kredit, ili će bit svašta.

– Ne mogu. Tek sam se zaposlija.

– Možeš i ‘oćeš. – Ispio je konjak do kraja i odbauljao iz kafića.

Više sam bio ljut nego zabrinut. Dok desetak dana kasnije nisam krenuo na posao. Sjedala u automobilu su bila izrezana, punjenje iščupano, vonjalo je po mokraći. Nazvao sam policiju. Napravili su zapisnik. Počinitelj: nepoznat.

Nedugo zatim, ponovno mi je došao u banku.

– Jesi mi sredio za kredit?

– Nisam. Ne mogu.

– Treba mi taj kredit više od ičega – rekao je kratko i otišao.

Čekao sam osvetu. Prošlo je mjesec dana. Nije se dogodilo ništa, pa sam cijelu neugodnu situaciju počeo pomalo zaboravljati. Tu i tamo bih osjetio neobjašnjivu nelagodu, ali život mi je bio prilično živahan, pa bih prelazio preko tih trenutaka kao preko nečega o čemu ne treba brinuti. Oženio sam se, uređivali smo stan kojeg smo dobili od mojih, dijete je bilo na putu. Ustvari, djeca. Čekali smo blizance.

Došao sam u rodilište s majkom, ocem, puncem, punicom, sestrom i velikim buketom cvijeća. Divili smo se dječacima. Baš smo se namještali za fotografiju kad je ušetao u bolnicu. Stao je pored nas, zagrlio moju punicu i nasmiješio se.

Sredio sam mu povoljan kredit i nadao da će me ostaviti na miru. Nisam želio da me podsjeća na najsrमतnije slike u mom životu.

Vraćali smo se iz svlačionice. Trening nas je iscrpio, pa se nismo dovikivali i nagurali kao inače. Dok smo prolazili pored vrata trenerove sobe, začuli smo jecaje.

– Pst, – šapnuo je Tomislav, – neko plače.

– Priljubili smo se uz vrata i zaustavili dah.

– Nemojte, treneru, molim vas – plakao je Marin.

J– el ti želiš igrat ili ne?

Želim.

– Onda se opusti. Neću ti ništa. Brzo će bit gotovo. Sutra ću te prebacit u seniore.

– Nemojte, ne mogu – cvilio je.

Zlatko je pritisnuo kvaku, polako odškrinuo vrata, pa smo povirili u naš pakao. Marin je gornjim dijelom tijela ležao priljubljen uz stol, hlačice su mu se omotale oko gležnjeva, Šime je gurao svoj nabrekli ud u njega.

– Pomozite mi – kriknuo je Marin.

Šime je poskočio i zaletio se za nama. Trčali smo prema svlačionici. Glupo, ali Zlatko je krenuo prvi, mi za njim. Nagurali smo se s druge strane vrata pokušavajući se spasiti od pomahnitalog Šime. Začuli smo udarac, vrata su nas odgurnula. Pali smo na pod. Srce mi je luđački lupalo, usta se osušila, mislio sam da ću se onesvijestiti. Nagnuo se nad nas i jednome po jednome unio u lice.

– Ništa niste vidili. Jeste li me razumili? – siktao je kroz stisnute zube.

Vraćali smo se kući nesposobni progovoriti. Marina nismo susreli. Ujutro sam došao po njega, jer smo zajedno išli do škole. Njegova mi je majka rekla da je bolestan. Dva puta sam nazvao telefonom i pitao

hoću li mu donijeti što smo učili u školi. Majka se javila i rekla da nije potrebno. Tjedan dana kasnije došao je u školu, zadržao se desetak minuta i rekao da mora ići jer se ne osjeća dobro.

Bili smo u tom nekom limbu, ni djeca ni mladi ljudi, bili smo zbu-njeni, ali ne znam kako nismo podivljali, kako nismo ništa rekli ro-diteljima, nastavnicima. Ne znam. Možda nas je poslije njegovog sa-moubojstva bilo sram priznati da smo znali, da smo vidjeli a nismo poduzeli ništa.

Kasnije, život se nastavio svojim ludim ritmom. Našu izdaju smo smirivali učenjem, izlascima, mladenačkim opijanjima, ljubavima. Trudili se zaboraviti. Trudili se oprostiti sebi. Mogli smo ga prijaviti. Mogli smo, a nismo. Kad smo se zaposlili i kad nas je počeo ucjenji-vati, nismo ga prijavili. Možda smo se bojali skandala, možda, možda, možda. Ne znam.

– Nisam cilu noć oka sklopija – govori Tomislav dok sjedimo u kutu Stopa.

– Šta je sad?

– Uvik isto. Jučer je došlepaio krtiju od prijatelja.

– To ti je posal – govori Zlatko.

– Neplaćen. Još i dijelove moram kupit.

– Jebiga, ja kupujem boje i platna, a nemam ni za kruh. Karlo, ka-kva je situacija s tobom?

– Sređujem mu kredite za prijatelje.

– Barem ne daješ iz džepa – uzdiše Tomislav.

– Nekad bi mi bilo lakše dat iz džepa nego vraćat usluge.

– Dokle će ovo? – pita Zlatko.

– Dok ga ne ubijemo – smijem se iako je pomisao kretenska.

– Počeo sam najozbiljnije razmišljat o tome – govori Tomislav.

– Svi naši razgovori su se vrtili oko toga što učiniti i završavali lošim dosjetkama o ubojstvu. Trajalo je godinama. Za sve loše, što nam se u životu događalo, okrivljavali smo Šimu. Sumnja i pomisao

na osvetu su postale dio naših svakodnevnica. Zlatkova nesreća je bila gotovo potvrda Šimine umiješanosti.

Probudio se iz kome. Otišli smo u bolnicu. Izgledao je jadno, govorio malo, a onda je zaspao.

– Kako ne znaš što ti se dogodilo? – pitali smo kasnije, kad je izašao iz bolnice.

– Ruke su mu bile u gipsu. Slikati nije mogao. Svirati nije mogao. Malo je toga što je mogao bez tuđe pomoći, pa je došao živjeti kod mene. Bučno je, frenetično ponekad, ali mu je barem imao tko dodati čašu vode.

– Jebiga, ne znam.

– Je li te netko napao? Udario auto? Oteli vanzemaljci, pa te vratili jer si zaništa? – smijao se Tomislav.

– Nemam pojma. Možda me udrija auto, ali nisam siguran. Malo sam bio pod gasom.

– Malo?

– Dobro, jebiga, bija san ka čep. Nemam pojma šta se dogodilo. Zaspao sam, a onda sam vidijao vaše dvije čunke kako mi se cere u bolnici – uporan je Zlatko.

– I baš ničega se ne sićaš?

– A je, sićan se da je jedna medicinska imala dobre sise.

Marinovu majku sam susretao tu i tamo. Mršava, neugledna, ispijena, ponekad me ne bi ni prepoznala. Nedugo poslije Marinove smrti, rodila se Marina, njegova sestra. Nedonošče sa srčanom manom.

– Dobar dan, teta Ivna. Kako ste?

– Jadno, moj Karlo – uzdisala bi.

– Kako Marina?

– Živimo iz dana u dan. Koliko sam poklona odnila doktorima, ne bi u vagon stalo. I opet ništa – pri svakom susretu je ponavljala iste rečenice.

Izišao sam preko pauze na kavu. Dolazila je prema meni s buketićem bijelog cvijeća u rukama.

– Dobar dan, teta Ivna. Idete na groblje?

– Moram, sinko moj. Ko zna kad ću opet – uzdiše.
– Šta je? Oli se šta dogodilo?
– Idemo za tjedan dana u Švicarsku. Marinu će gore operirat.
– Kakve su prognoze? – pitam samo da nešto pitam.
– Ovaj put dobre. Samo, – zastane – skupo je. Previše. Ne bi mogli da nam Šime ne uskoči. Bog mu da zdravlje, više je učinija za nas nego iko.

– Šime?

– Sicaš se? Vaš stari trener. Kad je čuja da je Marina bolesna, ponudila se da će nam dat nešto para.

– Šime?

– Je, Bog ga blagoslovija. Uvik uskoči kad zaškripi. Ne znam kako bi mu se ikad mogli odužit.

– Odakle Šimi pare? – znam da je glupo, ali jednostavo ne znam što bih rekao.

– Samac je. Nema ni žene ni dice. Govori da je nešto naslijedija i da mu je Marina ka da je njegova.

Vratio sam se u banku. Otvorio Šimin račun i pregledavao stavku po stavku. Mirovina. Zanemariva stavka. Općinski savez košarkaških sudaca. Županijski savez košarkaških sudaca. Košarkaški klub Košarići. Košarkaški klub Mladost. Nekoliko manjih ali redovitih iznosa osnovnoškolskih košarkaških klubova. Kredit. Jamac za kredit muškoj osobi istog prezimena.

Naslonio sam se i gledao ekran ispred sebe. Zazvonio je telefon.

– Slušaj, trebaš mi sredit zlatnu karticu i najveći dozvoljeni minus – rekao je Šime.

Miloš Jaraković

SASVIM OTVORENO

U redu, dragi moji nepoznati slušaoci, diktafon je tu i možemo da počnemo. Klik! Klik! Hmm... pogrešna kombinacija... Hajmo opet. Klik! Evo ga! Mesec je avgust i ovo su audio ispovesti. (Izem li ga koji je ovo već deo a i baš me briga, to je samo u mentalni sistem utkana birokratska ujdurma...) Počinjemo!

Odmah da vam ponovim da sam ja solidno opičen. Zato i počinjem sa sinočnjim snom. Sanjao sam, dakle, nekakvu potpuno čudnu situaciju. Oko nepoznatog filozofsko- estetsko- književnog problema, u prijatnom gaju u okolini Jene, gospodski i sa mnogo manira, vatriraju Hegel i braća Šlegel. Stariji su stotinak godina (posmatrajući X- osu vremena) pa ni ne primećuju kako im se prikrada Fregel (da, da, to je isti onaj Frege ali je, za potrebe sna, promenio prezime). Namerala da im, svojom neoborivom logikom, kao kulu od karata, a jeftine zabave radi, uruši sistem i demonstrira nadmoć. Poznajem ga u dušu i sasvim mi je neverovatna ta njegova namera. Ipak, on se opasno mršti jer ga žulja ono „L” i taman kada je trebalo im se obrati i da se desi najzanimljiviji deo u kome će se sve zakomplikovati – učesnici se pretvoriše u nekakve guste oblačke znanja, nemoralno se pomešaše i odlebdеше u visinu. Probudio sam se veoma razočaran i sa osećajem da sam prevaren i da mi je uskraćeno nešto posebno. Suzdržao sam se da ne opsjem i samo sam prošaptao: „Prokletstvo!”

Ustadoh, bunovan, da pristavim jak crni čaj. Ta mehanička procedura dozvoljavala mi je da još malo plutam u ostacima sna i da pokušam da ukradem i sačuvam što više njegovih detalja. Osvrnuh se oko sebe i nađoh beležnicu i olovku te stadoh da čvrčkam fragmente koje sam uspeo da zapamtim. Nemojte da vas to iznenađuje. Bavim se pisanjem i svuda oko sebe imam posejane sveske, beležnice, papire i olovke. Nikad se ne zna kada će se nekakva ideja pojaviti i moram da se osiguram da mi neće uteći i odneti sa sobom neki dodatni delić dokaza o mojoj blesavosti.

Seo sam za mali kuhinjski sto, razmakao neke drangulije i počeo da razrađujem misao koja se bezobrazno ugurala među one druge, pristojnije, koje čekaju svoj red i ne talasaju mnogo u beta dva fazonu. San mi je sugerisao osnovnu premisu: veliki, neverovatni, genijalni pojedinci, toliko napredni u svom znanju i duhovnim moćima, gube svoju čovekolikost i pretvaraju se u predmet svoga rada! U očima običnog sveta oni postaju sinonim sopstvenog dela i dostignuća. Ali, takvim gubljenjem svojih ljudskih osobina, postaju i stranci i čudaci a, ponekad, što da ne, čak i ludaci. Otuđenici od ljudi i stvarnosti...

I taman kada sam se spremao da za vas uočim i razlučim distinkciju između savremenika i sjevremenika, skribomaniju mi prekida stari čajnik koji skače i kloparanjem stavlja do znanja da je on svoj deo zadatka obavio i da je već vreme da ga ostavim na miru i ne diram do kasnih popodnevnihi sati. Nema šta, dvokratno radno vreme je keva.

Metalni manijak mi je razvalio tok misli i gotovo je sa pisanijem. Pa dobro, napolju je toplo i izlazim na terasu da popijem čaj i uživam u blagom jutarnjem suncu. Primećujem da nema keksića... Drugo razočarenje u kratkom vremenskom periodu. Heh, šta li će treće da se desi? Hajde da se bar nešto odvija kako bi trebalo. Onako, čisto rekreativno.

Osećam da se povećava fluks znakova pitanja u vazduhu i da vam se obrve i čeone bore mogu opisati nekim, prilično jednostavnim, sinusnim funkcijama... Nije to loše, a s obzirom na to da nemamo pametnijeg posla, otvoriću se još više i ispričati vam neke nove detalje. Pročitao sam u nekakvoj popularnoj psihologiji da bilo kakav dobrovoljni ispovedni čin ima olakšavajuće i terapeutsko dejstvo... Nemate sreće. Ja sam, po prirodi posla, logorejičan... Znači, svi potrebni preduslovi su tu i kada završimo biće mi, verovatno, mnogo dobro! Za vas ne garantujem. Vi, uostalom, uvek imate mogućnost da prekinete slušanje i ostanete u (raz)blaženoj tami. Ček, ček! Nemoj da bi neko dirnuo „Stop“! Znete dobro da ste mi neophodni i da me držite u šaci... nemoj da bi neko neljudskost eksponirao i o vapaj moj maskirani se oglušio!

Da pojasnim: najveći problem sa mnom jeste taj što sam pisao. Brzo sam preskočio pisanje fikcije i počeo da pišem i pravim imenom potpisujem ono što nije popularno, poželjno i dozvoljeno. Opisivao sam stvari onakvima kakve jesu, pisao sam kako bi trebalo da bude i zašto nije. Pisao sam mnogo i pisao sam svuda. I, naravno, jednoga dana, došlo se do zaključka da sam opasan. Rečeno je da podrivam ono što je nesumnjivo dobro, da potkopavam, urušavam, kvarim i razbijam. Tu se malo zastalo. Tek da se vidi da li ću da primim poruku. Ali ja, slep i gluv za njihove signalčiće, nastavih još žešće. Doduše, organ mirisa mi je javljao da se sprema neko, s oprostjenjem, sranje – ali to sam, naivno, pripisivao ambijentalnom vonju opšte društvene situacije.

I tako, nastavih po starom. Podigao sam ulog i javno rekao da je car go a da su carevići, usled sveopšte golotinje, ozbiljno moralno posrnuli. Materijalno nisu. Moralna golotinja, sama po sebi, generiše sredstva neophodna za zadovoljenje svih drugih potreba. To je odavno jasno. Pogađate, nastao je orkestrirani kaos. Opšte je mesto da je

u svakom haosu prirodno da se formira jedan centar mase oko koga stvari počinju da se vrte... U mom slučaju to proto- govance bio je jednoglasan zaključak da sam neuračunljiv, izmešten, iščašen, u mozak sakat! Eminentna ekipa tvrdila je da i nisam neki pisac te da nije šteta ako mi se stane za vrat. Krc, krc. Uštedeće se na resursima, prostoru, vazduhu, svemu... Neko drugi, bolji, dobiće ono što ja traćim. Takođe, stranim će se službama udariti ekser u kovčeg kada ja, korifej planiranog prevrata, budem prikucan na... mal' ne rekoš krst... pu, pu... dakle na stub srama sa jetrom na izvol'te. A jetra mi je k'o bomba. Nisam uopšte cugao. Dosta mi je mog ludila – ne treba mi dodatno, hemijski indukovano.

Rekao sam im da su postali upravljive lutke, da stvaraju svet ispodprosečnih kojima će biti zabranjeno sopstveno mišljenje, inicijativa i otklon od rutine. Glup li sam bio! Rutina rulz! Pa moje su se lutkice odavno prebacile u grupu drugara koji, čak i ako se nekim čudom oslobode svih amova, neće znati šta da čine sa ponovo osvojenom slobodom. Konjine. Tegleće. Utuk na utuk. Što oni jače – to ja žešće. Napisah im da pripadaju svetu onih koji se rađaju bez razloga i bez svrhe. Dobro, de, ispunjavaju zadatak produženja vrste ali, zaista, majke mi, previše vežbaju! Osim onih koji vežbaju sami... ti su najgori! I tako, trude se da daju nove jedinke osuđene na jednak život i jednaku smrt. Na život i smrt iza kojih ne ostaje nikakav trag. Eto, opet sam preoštár... Ma ostaje trag – sluzav!

Prozvaó sam i one koji bi morali da, svojim znanjem i zvanjem, postave standarde društvu. Ali ne, društvo je njima postavilo standarde i oni se nisu – a i zašto bi? – mnogo bunili. Sve je u njihovim velikim karijerama i malim životima bilo pod konac. Šio im ga Đura. Isti Đura isto šije, pretekó ga niko nije. Dopustićete mi da se tako, kao, pesnički, izrazim.

Eh, ništa nisu vredeli moji očajnički pokušaji da im pokažem koliko strašno greše, kako sami kopaju svoju raku. Smejali su mi se i rugali. Pa zar da napuste svoj osnovni zanat? I tako, i insekti i lešinari gledaše me sa visine. A tek njihove bale, nekakvim duhovnim besnilom izazvane, planetarno su nas natapale, zagađujući sve i trujući svakog. Da, da, rođaci, ekologija je trinaesto prase a post je, zamislite, prošao.

Ne mogu a da ne kažem da mi ni oni nisu ostajali dužni. Vikali su da želim da posvađam dva oka u glavi i da me je pamet odavno napustila tražeći prostor u kome manje zaudara. Vi dobro znate da se, jednom puštena ideja, kada naiđe na pogodno tle, to jest trulež, razvija u rekordnom roku, dovodeći do besa sve statističare i sastavljače tabela prosečnosti i predvidivosti. Nije prošlo mnogo i hospitalizovaše me. Lepog li eufemizma. Nema šta, jasno je kao dan, izgubio sam. Kada gledam unazad, očigledno je da nisam imao nikakve šanse. Kako da posvađam dva oka u glavi ako se borim protiv Kiklopa!? Kataraktičnog!

Moram da priznam da mi je, kretenu kakav jesam, laknulo kada su me pokupili. Činilo mi se da sve što sam radio nije bilo baš sasvim glupavo i uzalud. Oni uklanjaju tek kada procene da uticaj predmetnog subjekta počinje da raste i prestaje da bude zanemariv. Promućurna banda.

Kao što pretpostavljate, nije mi loše ovde. Znaju da mi je dijagnoza virtualna i da sam samo verbalno nasilan. Sklonili su me od javnosti, dali mi i više komfora nego što sam očekivao. Pijuckam, eto, čajče, vandalizujem diktafon što mi ga ostaviše i gledam ih kako, omadžijani šarenišem i svetlucavim igračkicama, hrle u propast. Praznina ih, polako, sve guta. Sasvim paradoksalno nadvija se nad njima, samo što nije zatvorila čeljusti i dočekala taj konačni refleks gutanja.

Eto, dragi moji potencijalni slušaoci, dosta je bilo za danas. Klik! Klik! Klik– klik– klik! Pazi ovo! Baterija se ispraznila još na početku... Diverzija!!! Ništa drugo!!!

Marija Juračić

PUTOVANJE NAKRAJ NOĆI

„Spavaš?“ pitao je Aron tiho. Ovo je treća noć kako ne spava, a sada osjeća da i Ema leži budna. Dan još nije prošarao noć i čini mu se da je jutro daleko. Ako ga bude. Jučer mu se Otto otvoreno nacerio i pitao, što još čeka. Mali, zdepasti Otto koji je gulio krumpire u kuhinji hotela u kojem su obojica radili. Njegove stisnute oči su tako zlurado zasjale, da se Aron naježio. Otvoreno pokazuje svoju netrpeljivost, neku lažnu, iracionalnu nadmoć. Prije samo mjesec dana ne bi se usudio tako nešto pitati, jer Aron je bio glavni kuhar i njegova se riječ morala slušati.

Od Herte, zgodne, vesele sobarice, čuo je da se Otto upisao u stranku i da sada paradira sa svojim *kameradima* i pravi se važan.

Nije pitao u koju stranku. Opcija je bila samo jedna.

Aron bi najradije opsovao, ali se suzdržao. Znao je da ga Otto iza ziva kako bi našao razlog da ga prijavi. A razlog mu nije trebao. Već svojim porijeklom, Aron je bio kriv.

„Ne spavam! Budna sam“, odgovorila je Ema i privila se čvršće uz njega. Prebacila je nogu preko njegovog boka, a on je volio tu njezinu kretnju. Imao je osjećaj da ga prisvaja i sviđalo mu se.

„Sinoć su razbili trgovinu stare Ruterice“, šaptala je Ema, „svi smo mi samo stajali i promatrali što se dešava. Vukli su staricu po ulici i

tako se divljački cerili i dobacivali uvrede da je to bilo strašno. A ja sam samo stajala i ništa, baš ništa nisam poduzela.“

Privukao je Emmu bliže, poljubio joj kosu i osjetio je njenu nemoć kao svoju.

„Ema, moramo razgovarati... Ti znaš da te volim najviše na svijetu, ali...“

„Ne, Arone, ne govori! Ne želim živjeti bez tebe.“

„Ema, ti znaš da je samo pitanje vremena kada će doći po mene. Ali, ti si njihova i neće te dirati.“

Glas mu se slomio, a Ema se uspravila u postelji.

„Kako možeš? Kako samo možeš reći da sam njihova? Ako su oni vrh civilizacije, onda sam ja izrod...“

„Umiri se, dušo. Znaš koliki je rizik da pođeš sa mnom? A ovo ludilo, ta sveopća bolest ne može vječno trajati.“

„Ti, budalo blesava! Ne želim bez tebe živjeti. Ako me ostaviš, kunem se našim nerođenim djetetom da ću se sunovratiti sa zvonika i bit ćeš kriv za to.“

„Ludice moja. Zar želiš sa mnom propasti?“

„Ostati je propast. Ovdje čovjek postaje nečovjek, ovdje sam ja samo gledala kako udaraju staricu.“

Ema je počela tako grčevito jecati da je Aron shvatio da je ne može ostaviti u toj crnoj noći koja nije drugo nego bolest, raspadanje, ludilo. Valjda na cijelom, velikom svijetu postoji mjesto gdje čovjek može mirno živjeti, gdje zvijeri ne nameću svoj izokrenuti svjetonazor.

„Sutra imam slobodan dan pa ćemo krenuti, jer se nitko neće pitati gdje sam.“

Sada, kada je donio odluku, činilo mu se da se život pretvara u film koji lako može donijeti propast i smrt.

Zagrlio je Emu i spustio usne na njene vjeđe:

„Vratit ću se prije policijskog sata.“

Svratio je u zalagaonicu. Trebao im je novac. Imao je skupocjen sat, poklon prijatelja za uspješno završenu kuharsku školu.

„Što ste to donijeli?“ pitao je trbušast vlasnik natežući svoje hozentregere i mjereći ga znatizeljnim očima. „Sat? Te robe ima na bacanje.“

– *Da, normalni u ovoj državi dobro znaju koliko je sati* – pomislio je Aron ironično, ali se pravio nevješt. Znao je kako treba s tim pohlepnim trgovcima.

Uzeo je sat i krenuo ka izlazu.

„Čekajte, čovječe! Što ste tako nagli! Dajte da vidim još jednom.“

Trgovac je okretao sat, osluškivao njegov zvuk, proučavao žig i predložio sramno nisku cijenu. Na kraju je Aron dobio nešto novaca, ali mnogo manje od stvarne vrijednosti sata. Pomislio je da će danas prvi put u životu nekoliko minuta zakasniti na posao.

Emma je zaključila da ništa ne treba spremati. Dokumente i novac ionako uvijek nosi sa sobom. Vjenčani prsten ima na prstu, a Aron na lančiću oko vrata. Još je zima, povremeno sniježi i mora se toplo obući. Rado bi ponijela neke knjige, obiteljske fotografije, ali u slučaju hapšenja ne bi mogla objasniti zašto to vuče sa sobom.

Na stepenicama je susrela vodoinstalatera s drugog kata Hansa Schneidera.

„Hladno je danas, gospođo Stolz. A vi na posao?“

Kako je Emma samo kimnula glavom, nastavio je:

„Nisam vas nikada pitao, ali vi radite u pravoj firmi? Nadam se da će uskoro sve biti očišćene od onih gulikoža.“

Emma je požurila niz stepenice, ali Hans joj se nalijepio kao krpelj.

„Kako je vaš gospodin muž? Aron, ako se ne varam.“

„Arnold!“ odgovorila je oštro i odmah se postidjela svoje laži. Osjećala se kao apostol koji je zatajio Isusa. Ali mora tako. Ljude svakodnevno denunciraju, odvođe nekud od kuda se ne vraćaju.

Ulica je bila pusta. Iz pekare je dopirao miris svježeg peciva, golićao je nosnice i podsjećao na djetinjstvo. Sjetila se majke.

Mama, da vidiš što se dešava, još bi jednom umrla od tuge. Kako je strašno biti sretan što naših milih više nema i što su sigurni u smrti.

Stresla se i požurila niz ulicu da otključa dućan prije nego dođe gazdarica.

Pred hotelom se nešto događalo. Policijska kola bila su parkirana pred ulazom i neki ljudi u uniformama Schutzstaffel policije bučno su pregledavali prolaznike. Kraj auta je stajao Otto. Pokazivao je prema hotelu i nešto živo objašnjavao jednom krupnom, uniformiranom Nijemcu u kojem je Aron prepoznao Sturbannführera Ericha Baara, zloglasnog progonitelja Židova, Roma i Slavena. Volio je sa svojim jurišnicima obilaziti grad i loviti ljude.

Nazivao je to čišćenjem vrta i hvalio se da je on najbolji Hitlerov vrtlar.

Aron se povukao u vežu jedne kuće. Njegovo kašnjenje na posao spasilo mu je život. Instinkt mu je govorio da bježi. Njegov grijeh, njegovo porijeklo nije bilo teško provjeriti. Aron Cohen. Ime je sve govorilo kao i njegov lagano povijen nos.

Polako i neprimjetno je zamakao za ugao. Samo je pitanje vremena kada će ga psi tragači potražiti u njegovom stanu.

Ema je upravo vlasnici trgovine Ingi Stocker govorila da su im uzeli radio pa sada muziku čuje samo kada je raspale preko razglasa – red muzike, red upozorenja pa će glazba kod nje razviti uvjetovani refleksi.

U tom trenutku u dućan je uletio Aron. Pozdravio je žene naklonom glave, a zatim se obratio Emi:

„Moramo krenuti. Nešto je iskrsnulo.“

Nije ništa pitala. Znala je da se dogodilo nešto loše, jer Aron nikada nije dolazio na njeno radno mjesto. Skinula je kaput s vješalice i obratila se gazdarici:

„Gospođo Inge, moram izaći. Nešto nam je iskrsnulo.“

Gospođa Inge ju je pogledala umornim, plavim očima u kojima se nazirala zabrinutost.

„Pričekaj trenutak.“

Iz blagajne je uzela nešto novaca i utisnula ga Emi u ruku. S pulta je skinula veliki vuneni šal i omotala joj ga oko vrata.

„Da me se sjetiš. A sada idi, dok ne počnem cmizdriti.“

Poveo ju je prema periferiji. Prometa skoro nije bilo. Nekoliko biciklista projurilo je pored njih, jedna je seljanka nosila košaru s jajima, vod vojnika marširao je cestom. S osmijehom su promatrali vojnike. Nisu bili sumnjivi, jer nikakve prtljage nisu imali.

„Nahodat ćeš se, mila. Deset kilometara. Dva puta dnevno ovuda vozi autobus, ali tako bi nam ušli u trag. Ispitivat će vozače. Ovako smo samo dva dokona šetača. Zaljubljeni par u šetnji.“

Približavali su se nekom zaseoku. Tridesetak kuća i zvonik stisnuli su se u podnožju brda.

„Zaobići ćemo mjesto“, rekao je Aron i povukao Emmu na uski šumski puteljak.

„Malo ćemo duže hodati, ali tako je sigurnije.“

Hodala je za njim. Osjećala je ugodnu toplinu šala u koji ju je Inge umotala, ali čizma ju je žuljala. Umor se nakupio na ramenima.

„Ne mogu više. Moram se odmoriti. Samo pet minuta.“

„Ne, malena. Smrznut ćemo se, ako stanemo. Još malo pa ćeš se odmoriti.“

Vidjevši koliko je iscrpljena i onemoćala, povikao je:

„Misli na našu nerođenu djecu! Zar ćeš im uskratiti šansu rođenja?“

Njegov odlučan glas tjerao ju je naprijed. Disala je teško, osjećala bol u stopalima, ali je samo mislila da treba pomicati nogu ispred noge. Samo nogu ispred noge i sve će biti dobro.

Izbili su na cestu na drugom kraju sela i počeli se vraćati. Da ih je netko vidio u tom trenutku, pomislio bi da dolaze iz drugog grada.

Gostionica je bila ugodno topla. U kalijevoj peći pucketala su drva. Dva starija čovjeka igrala su šnaps. Znatizjeljno su pogledali pridošlice, a kada su im ovi ljubazno klimnuli glavama, nastavili su igru.

Krupna, zgodna gazdarica u dirndl nošnji približila se njihovom stolu i pitala što žele. Umorni i gladni, samo su se pogledali, a Aron je naručio kobasice, kiseli kupus i kuhano vino.

Zatim se obratio ženi:

„Znate, nahodali smo se do vas. Čuli smo da imate božanske kobasice, ali žena se pokliznula i povrijedila zglob. Može li se tu naručiti neko vozilo?“

„Nažalost, u ovo doba ne možete ništa naručiti. Ujutro mogu javiti mom nećaku da dođe po vas. On ima auto i povremeno vozi hotelske goste.“

„Što da radimo?“ Mislili smo večerati i vratiti se.“

„Ne znam što vam savjetovati. Mi ne iznajmljujemo sobe, ali kada je takvo stanje, možemo se dogovoriti.“

Žena je uočila priliku za zaradom i nakon kratkog cjenjkanja, ustupila im je sobu na katu.

Kobasice su bile fine, a njihova glad poboljšavala im je okus. Ema se sjetila svoje bake koja je govorila; *Hunger ist der beste Koch*. Vino je bilo kuhano baš kako treba, mirisalo je na klinčiće.

„Fina večera, crno vino i tvoje oči“, govorio je Aron tiho i zaljubljen. Njegova krupna šaka zaštitnički je poklopila njezinu malu, nježnu ruku.

Dok su Ema i Aron ostavljali kilometre pod svojim nogama, Otto se nervirao, jer mu je umakao plijen, koji je već smatrao sigurnim ulovom.

– *Visoko diže nos taj Židov. Kako se samo ljutio kada je Otto koru krumpira ostavio u novinskom papiru ispod sudopera. Povišenim glasom mu je objašnjavao da odložena hrana privlači štakore. A pravi je štakor baš on. Njemu, čistom arijevcu htio je zapovijedati.*

Tako je razmišljao Otto i pravdao se pred sobom, zašto je gospodinu uvaženom Baaru ispričao da u tom hotelu radi izrod, Židovčina koja ne nosi žutu zvijezdu i koja se krije među poštenim Nijemcima, a alibi mu pruža njegova žena, izrod njemačkoga roda.

– Kurva se vezala uz tu nečist pa treba i njoj pokazati što ju spada.

Od Herte je doznao Aronovu adresu i popeo se do njegova stana. Zvonio je, osluškivao, ali ništa nije čuo.

– Doći će on s drugovima i provaliti u to leglo, neće njemu taj umišljeni govнар tek tako umaknuti.

Dok se spuštao stepenicama, zaustavio ga je grubi, muški glas:

„Koga vi ovdje tražite?“

Okruglo, crveno lice Hansa Schneidera unijelo mu se u oči.

„A kog se vraga to vas tiče? Tko ste vi da me pitate?“

Nakon razmjene svojih važnih funkcija, rukovaše se i nanovo popeše do stana mladog para. Sada su obojica lupala na vrata i osluškivala, dok Otto nije zaključio da je to slučaj za samog gospodina Baara. Ponašao se kao da s dotičnim svakog dana pije pivo u istoj gostionici. Ime Ericha Baara zadivilo je Hansa Schneidera pa je pozvao Otta u stan da novo prijateljstvo zapečate kriglom piva.

Jutro se prišuljalo pro hladno, ali sunčano pa se činilo da snijeg gubi svoju gustoću. Brdo pred njima i bijela šuma izgledali su mirno i upravo je ta nevinna mirnoća izazvala u Aronu zebnju.

Odahnuo je kada im je gazdarica rekla da će njezin nećak brzo stići, a onda je dodala:

„Ako vas zanima, uvečer imamo vepra s knedlama.“

Aron je upitno pogledao Emu.

„Volim veprovinu“, potvrdila je i na tome je ostalo. Nejasna naznaka da će se možda vratiti na večeru.

Gostioničarkin nećak Walter, momak od tridesetak godina, prodornih, plavih očiju odmjerio je svoje putnike i otvorio vrata starog KDF Wagona.

„Vi niste Nijemac?“ pitao je sumnjičavo.

„Švicarac“, odgovorio je Aron hladno.

„Baka je Talijanka i očito je da sam povukao njezine gene.“

Pomislio je da će odgovor zadovoljiti vozača, a u slučaju problema, bio je spreman onesposobiti čovjeka. Odgovoran je za Emin život. Poveo ju je u neizvjesnost, u noć mračniju od noći i sve će učiniti da odgodi njihov kraj. Skovao je plan koji mu se i samom činio nevjerovatnim.

„Gdje ste odsjeli?“ pitao je Walter.

Nisu znali ime niti jednog hotela, ali se Aron brzo snašao:

„Vrag me odnio, ako mu pamtim ime... Prvi na redu kada uđemo u grad.“

„Hotel Albatros?“

– *Iskušava li me? Izmišlja li ime kako bi me naveo na pogrešku?*

„Mislim, ali nisam siguran. Bez brige, prepoznat ćemo ga.“

Čini se da je Walter progutao priču, jer ih je odveo ravno pred neveliko zdanje na kojem je sve bilo uredno, ljupko, iako pomalo kičasto.

Platio je Walteru traženu sumu i usput primijetio kako se novac koji je dobio za sat, drastično troši. Kako je Walter ostao kraj automobila i pripalio cigaretu, nisu imali druge mogućnosti, nego ući u hotel.

Hol je imao starinski ugođaj. U jednoj fotelji sjedio je stariji čovjek i čitao novine. Sumnjičavo je osmotrio mladi par.

– *Špija* – pomislio je Aron i odlučno poveo Emmu ka recepciji.

Walter je i dalje pušio pred hotelom. Recepcionar ih je ljubazno pozdravio.

„Mi smo Švicarci pa ne poznajemo grad. Tražimo prijatelja koji je trebao, ako smo ga dobro razumjeli, kod vas odsjesti.“

Namjerno je odugovlačio, krajičkom oka pogledavajući prema Walteru.

„Kako se zove vaš prijatelj?“

„Sigmund Shafer.“

Recepcionar je neko vrijeme tražio ime u nekakvom popisu, a onda zavrtio glavom.

„Čudno. Rekao nam je da uvijek odsjeda u hotelu preko puta pošte, jer mu je tako telefon dostupan, a vaš je hotel preko puta pošte. Znae, uzeli bismo sobu na dva tjedna, ali voljeli bismo je prije pogledati.“

Slijedeći Aronov pogled, čovjek je zaključio da taj automobil pred hotelom čeka njih pa ih je poveo na kat i pokazao im sobu koja je gledala na ulicu. Mladi je par sve pomno razgledao, a gospodin se čak nagnuo kroz prozor.

Tako će govoriti recepcionar nekoliko sati kasnije krupnom, strogom Nijemcu kada ga bude ispitivao.

Slučajno ili ne, kada se Aron nagnuo kroz prozor, Walter je podigao pogled, odbacio cigaretu, upalio motor i krenuo.

Aron se zahvalio recepcionaru i rekao da će vratiti, jer mu se hotel sviđa.

Opet su se našli na ulici. Sunce je sjalo, ali je vjetar prodirao do kosti.

Tek što je Walterov automobil skrenuo za ugao, pred gostionicom u kojoj su prespavali se zaustavio tamni policijski automobil, praćen motociklom s prikolicom. Šofer je izašao iz automobila i uslužno otvorio stražnja vrata iz kojih je izašao Erich Baar i paradnim korakom ušao u gostionicu.

„Tko je ovdje vlasnik?“ pitao je glasno, a kada se gostioničarka bojažljivo oglasila, bahato je pitao, je li vidjela određeni mladi par:

„Ona je lijepa, tipična Njemica, a on Židov.“ Gledao ju je oštro praznim pogledom, tako da je protrnula.

„Ne znam... ne mogu odgovoriti... Sinoć je ovdje bio par koji donekle odgovara opisu, ona je uganula nogu pa su morali ovdje prespavati ... nisam ih mogla ostaviti vani da se smrznū.“

Najradije bi mu zatajila sve te činjenice, ali se bojala lagati. Što ako ispitaju Waltera pa se on izlaje?“

„I gdje je sada to dvoje?“ oštro će Baar.

„Odvezao ih je moj nećak, ali...“

„Što ali? Govorite brzo! Pružili ste bjeguncima utočište.“

„Ali...“ mucala je žena, „nisu to oni... Ovo dvoje je došlo iz suprotnog smjera.“

„Jeste li potpuno sigurni?“ izbečio je Baar oči.

„Jesam. Bila sam u kuhinji i dobro sam vidjela od kuda stižu.“

Baar se bez riječi okrenuo i napustio prostoriju. Ušao je u automobil i naredio povratak. Još jedan slijepi trag. Ljutilo ga je to.

– Zar dvoje ljudi može samo tako nestati? Zavukli su se kao štakori u neku rupu, ali istjerat će ih on na čistinu. Ogriješili su se o zakon o kojem ovisi napredak čovječanstva i koji zabranjuje brak između Židova i Arijevke. Pa čak i ako je ona Austrijanka, rasni zakon vrijedi i za Austrijance. Kako je mogla, gadura, leći s tim psetom, najprljavijim od svih stvorova, pripadnikom rase koju treba zbrisati s lica Zemlje. Sjeme im treba zatrti. I kako je on mogao raditi u tom hotelu? Odjednom mu je jedna misao bljesnula mozgom.

– Što je rekla ona krčmarica? Došli su iz suprotnog pravca? Udario se dlanom po čelu.

– Kakva sam ja budala! Zaobišao je selo i ušao u njega sa suprotne strane.

„Vozi natrag!“ dreknuo je tako glasno da se vozač trgnuo i naglo zakočio pa je motorkotač iza njih jedva izbjegao sudar.

Iako grad nije ležao tik uz granicu, bilo je nešto turista pa Aron nije toliko upadao u oči. Znao je da ih traže i znao je da će krčmarica i njezin nećak reći da su s njima kontaktirali.

Prolazili su dugom, strmom ulicom na čijem se kraju odjednom našla patrola koja je glasnim povcima zaustavljala prolaznike.

Aron je povukao Emu u jedan dućan u kojem su se prodavale naočale.

„Trebam etui za očale“, obratio se Aron starom prodavaču, pomislivši usput kako ne smije više uludo potrošiti ni novčića.

Starac se teško digao sa stolice i pozvao ih rukom. Kretao se tromo i polako. Začuđeni, pošli su za njim. Proveo ih je kroz neko mračno

skladište, otvorio neka mala, drvena vrata i promrmljao: „Crkva sv. Klare. Druga ulica lijevo.“

Nisu mu uspjeli ni zahvaliti. Pomislili su da starac svojim ponašanjem riskira život. Lako se moglo dogoditi da krive ljude provede do druge ulice.

Lako su pronašli crkvicu. Bila je potpuno prazna. Sjeli su na prvu klupu nasuprot oltara. Ema je naslonila glavu na Aronovo rame, a on ju je rukom obuhvatio oko ramena. Želio ju je zagrijati, svu njenu bol, strah i umor preuzeti na sebe. Pogledao je na razapetog Krista i uputio mu misao:

–Ništa se od tvog vremena nije promijenilo. Samo su zvijeri opakije. Mislim da je tvoj Stari imao pravo. Ne možeš zaštititi janje, ako ne zakolješ vuka.

„Tako sam umorna“, oglasila se Emma, „Malo ću zadrijemati.“

Nasmiješio se, sjetivši se kako bi znala reći da će samo malo odmoriti oči.

Gladio joj je kosu i puštao da vrijeme kaplje. Zajedno su i ako je vjerovati starom optičaru, ovdje su relativno sigurni. Hladno je, ali je bolje nego napolju. U jednom trenu prošao je visok, mlad svećenik. Na prazno mjesto do Arona šutke je položio papirnatu kesicu i otišao.

Aron je probudio Emu. Nije znala je li spavala ili je zapala u neko čudno stanje polusna u kojem je čas bila svjesna gdje se nalazi, a čas je vidjela majku kako vedra, obasjana suncem prostire rublje.

U vrećici su našli kruh i dvije oveće kriške sira. Bili su žedni, ali za popiti nije bilo ničega.

„Spavat ćemo ovdje?“ pitala je Ema cvokoćući zubima.

„Nećemo! Pojedi pa idemo naći prenoćište.“

Aron je još kao učenik završnog razreda boravio u ovom gradu. Razrednica je učenike povela u posjet malenom ljetnikovcu kojem je zaboravio ime, ali se sjeća da je negdje pročitao kako ga je rekvirirao gospodin Erich Baar koji ga je pretvorio u svoju ljetnu rezidenciju.

Ljetnikovac je sigurno čuvan, ali Aron se uzdao u sreću koja je sigurno znatiželjna, jer inače ne bi tako jako voljela hrabre i lude.

Blizina policijskog sata otjerala je ljude u kuće pa su mogli iz daljine čuti približavanje vojničkog koraka. Hodali su uza zidove, ona iza njega, brzo i tiho kao dvije sjenke.

Brzo su stigli. Ljetnikovac, izgrađen u gotičkom stilu bio je okružen visokim zidom, a ispred ulaza stajao je stražar. Očito mu je bilo hladno, jer je cupkao i povremeno ulazio u malu stražarnicu. Na zatvorenu kapiju bio je naslonjen motorkotač.

Ema je svog supruga upitno pogledala, a on se nasmiješio i poveo je lijevo od zgrade kroz mali park. Nakon desetak minuta hoda, došli su do mjesta na kojem je rasla gusta, zimzelena živica. Nadao se da se ništa nije promijenilo, da Baar nije ništa obnavljao.

Nasmiješio se staroj uspomeni. Na onoj đačkoj ekskurziji slučajno je sa svojom djevojkom Anom pronašao otvor u zidu koji ih je odveo u dvorište. U tom dvorištu, iza raskošne hortenzije, prvi je put vodio ljubav s djevojkom. Veza nije potrajala, a sada vidi da nije potrajala ni hortenzija.

Otvor je još bio tu pa su se provukli. Prozori s ove strane bili su čvrsto zatvoreni, ali podrumski prozor imao je samo staklo. Aron je šalom omotao ruku i razbio ga kratkim udarcem. Zvuk rasutog stakla nadjačao je zvuk upaljenog motora, jer se mijenjala straža.

Prvi je uskočio u mračan prostor i pomogao Emi. Našli su se u vinskom podrumu s bačvama i prašnjavim bocama. Oprezno su se popeli izlizanim, kamenim stepenicama i ušli u praznu zgradu. Bila je hladna i šutljiva, nekako zlokobna.

– Ili tužna zbog svojih sadašnjih vlasnika – pomislila je Ema.

Sredinom salona dominirao je dugačak stol od hrastovine oko kojeg je stajalo dvanaest visokih, tapeciranih stolica. Na prozore su bile navučene teške zavjese koje su branile da i najmanji trak svjetla izađe iz prostorije.

Uz kamin su bila naslagana drva, a trješčice su čekale na potpalu pa je vatra uskoro veselo suknula svojim vatrenim jezicima. Naklonio se pred Emom:

„Gospodarice, vi se ugrijte, a ja ću potražiti nešto za večeru.“

Nadao se da će nešto naći u ostavi i nije se prevario. U smočnici mu se nasmiješila košara puna krumpira. Nekoliko šunki i kobasica visjelo je sa stropa. Na stelaži su bile naslagane razne tegle s konzerviranim voćem. Nasmiješio se i dao se na posao.

Ema je spavala ispružena na krznu ispred kamina. Prostro je stol. Bijeli stolnjak, porculan i kristal, upotpunjeni plamenom svijeća, djelovali su otmjeno.

Probudio je Emu.

„Danas si ti moja grofica, a ja sam tvoj vjerni sluga.“

„Danas sam ja tvoja grofica, a ti si moj vitez“, uzvratila je nježno.

Poslužio je večeru uz dobro, gusto, staro vino.

„Ne mogu vjerovati da smo ovdje i da ovo radimo“, gledala ga je Ema sjajnim očima. „I da sada umrem, ne bi mi bilo žao. Ako ovo preživimo, pričat ćemo to našim unucima kao najstrašniju i najljepšu priču. A znaš li što je najbolje? Da te do sada nisam voljela, sada bih se do peta zaljubila u tebe. Iako umirem od straha, ipak me uzbuđuje to da nas cijela policija traži, a mi ovdje...“

Sada se Aron počeo smijati:

„Mi smo posebni gosti. A da mu tek vidiš krevet... širok, mekan...“

„A ne. Neću ni mrtva u taj krevet... Gadio bi mi se. Spavat ćemo u krevetima za poslugu.“

„Zar vjeruješ da predmeti imaju zlu karmu? Ja mislim da su predmeti samo predmeti i ništa više.“

„Ne znam. Razum mi kazuje da si u pravu, ali mi osjećaj govori drugačije. Ovo vino pijem s užitkom, jer to vino nije on napravio, ni porculan, ni kamin, sve je to on opljačkao, ali da položim lice na isto mjesto gdje ga je polagao ubojica...“

Emu se stresla kao u groznici.

„Znaš, kada samo pomislim koliko se života zbog njega ugasilo, koliko je karika u lancu jedne loze on pokidao... Kada ubijemo čovjeka, nismo ubili samo njega. Ubili smo i svu njegovu nerođenu djecu, ugasili smo jednu lozu koja bi se stoljećima protezala kao lanac.“

Probudio se u zoru. Euforija koja ga je držala proteklog dana splasnula je i odjednom se u njega uselila strepnja. Previše se igra sa smrću, riskira Emin život. Tiho je ustao i otišao pregledati Baarovu radnu sobu. Provalio je nekoliko ladica njegovog pisaćeg stola. Našao je smotuljak novčanica koji je spremio u džep.

„Za duševnu bol“, promrmljao je.

Gotovo nesvjesno počeo je opipavati stjenke masivnog stola.

– *Ti su nacisti puni tajni i govana* – mislio je i tražio dalje.

Pod jagodicama desne ruke napipao je nekakvo zadebljanje i snažno pritisnuo. Cijela se gornja ploha stola nečujno odigla.

– Našao sam! skoro je kriknuo od veselja. Pomno je pretražio tajni prostor. Pečati! Propusnice namijenjene osobama koje rade za Sicherheitsdienst, tajnu policiju.

– *Ha, ha, sada ćemo ja i Ema postati pripadnici tajne policije. Osobni Hitlerovi povjerenici. I što je najljepše, isprave su već potpisane. Treba samo unijeti naša imena i udariti pečat.*

Malo je premišljao, a onda je uzeo nalivpero i lijepim, čitkim rukopisom napisao zahvalnicu gospodinu Baaru. Potpisao se punim imenom i prezimenom.

Emu je probudila nečija gruba ruka koja ju je nemilosrdno tresla. Otvorila je oči i ugledala nacereno lice vojnika. Kriknula je.

Aronu se učinilo da čuje Emin krik. Pojurio je prema sobici, zgrabivši usput težak svijećnjak. Slika vojnika nagnutog nad Emom

probudila je u njemu iskonski, divlji bijes. Spustio je svijećnjak na njegovu glavu.

– Da spasiš janje, treba ubiti vuka.

Nije ga ubio. Sjetio se razgovora o zatiranju loze. Samo je čvrsto svezao čovjeka.

Pomogao je Emi da se obuče i potrčali su na glavni izlaz. Sjetio se motocikla. Ključ je bio u bravi. Zajahali su motor i krenuli. Vozio je prema švicarskoj granici. U slobodu. Osjećao je Emino tijelo. Grijalo ga je i dalo mu snagu.

Toliko su puta uspjeli pa će uspjeti i ovaj put. Njihova nerođena djeca su ih čekala.

Jelena Kerkez Deve

BLAŽENSTVOVANJE

Hibris nadbožanskog uspostavljanja čovečanstva. Uzurpiranje više instance.

U šta čovek poveruje, u ono što joj više odgovara ili što joj je bliskije?

A otkud zna da joj je nešto odgovara? A kako joj postaje bliskije? Na osnovu čega prosuđuje o šta će se okoristiti, a šta oseća da je pravo i da joj valja činiti? Šta god čovek da uradi ne može biti gluplje jedno od drugoga. Šta god uradi kajaće se ili neće.

Kako to najveće žrtve, kao i najveći zločinci, umire svoju savest i mogu da žive, kao po pravilu, veoma dugo. Jedni da se stalno sećaju svoga poniženja, a drugi da uvide da ih ni smrt ne spasava od svoga sopstvenoga zlodela.

I svi kao traže Boga ili Boginju. I svi se pozivaju na nešto što je Bog rekao nekom čoveku, bio on i prorok, kao da je aksiomsko, iako potcrtavaju da niko ne može znati Božansku promisao, Božiji plan. I kad kažu nešto nelogično, ili monstrozno, ili ono što podstiče plemenito, opravda se time da je to Bog rekao i da se ne može sumnjati u njegov nalog. A pretpostavimo i da je baš to i tako Samo Božanstvo zapisalo svojim prstom, ili nekom, kao pouzdanom, bukvalno izdiktiralo, kako to da svako protumači drugačije, ili izmisli nekog svoga koji

koriguje tuđega. Ili im se „slučajno“ omakne pomisao da su baš oni Bogom izabrani da zamene Božanstvenost u njenom odsustvovanju iz sveta, nakon završetka svoga dela stvaranja. Ili da je samo traže nekim svojim ljudskim sredstvima i procenjuju nekim svojim sićušnim parametrima. Zato što čovek ne samo da hoće da vlada, po svome usudu, ljudskim stvorenjima nego i Božanstvom, lično. Čovek je ote-lotvorenje „unapređenog u zlu“ Danice, ne samo da hoće da je jednak sa Božanstvom, hoće da ga potčini. Uobičajena su sredstva ulizička i dodvoravačka, proglašena bogougodnim, da bi na kraju i Božanstvo samo ubili. Beznadežno pokušavajući da ovladaju i rajom i paklom, i poslednjim sudom, i večnošću.

No Sveznajuća, ih samo posmatra. Danica im se kikoće. Božanstvenost ih niti sažaljeva niti kune, nije ni ravnodušna ni rezignirana, ni ambivalentna, niti joj je stalo. Može sve a neće! Ili hoće, kada joj se hoće? Pušta ih da sami sebe razapinju, kako su razapeli Spasitelja, koji im je posve bezrazložnu milost doneo kroz Bogorodicu Devu, svoju Majku.

Tumačenja postupka žrtvovanja za ljude, kreću se od suicidnog, glupog, sve do nedokučivo uzvišenog i spasonosnog. Ni Božanstvo lično nije moglo, htelo da podigne kolektivnu svest Čovečanstva. Sva-ko ima pravo, da se opredeli za bilo šta, po svojoj slobodnoj volji, osećajnosti i senzibilitetu, da u istome dobija blagodat i prokletsvo.

...

I tako je čovečanstvo zloupotrebljavalo neznanje, mnogi su živeli od neznanja drugih. Ali Književne Junakinje su bile te tragačice svoje Autorke, koje su tiho i oprezno tragale za tajnim, skrivenim materijalima duha za stvaranje.

I upozoravale da ko huli na Veliku Devicu Bogomajku neće se opravdati, ni dobiti oproštaj, jer Ona prima sve i ne brani se.

A vi sebi zamke postavljate, i nebeske sile ne mogu da veruju kako u svaku upadnete. Ličnost je jedno gusto minsko polje. I na kraju niti ćete biti u vlasti milostive smrti, niti vlasnici večnoga života. Ostaćete razapeti, isto onako kako ste razapeli Hrista, samo večno nesastavljeni u ličnosti. Spasavalo bi vas sve to u vama, ali vas pogubljuje sve izvana čemu hrlite. Vi ne umete pronaći sve što je pri ruci. Vi težite samo onome što vam ne pripada i što nije vaše. Raspeće je odelilo vašu vidljivost od nevidljivosti, vaše lice od naličja... vi ste bezoblična masa bez sadržaja. Vi ste isprazno stvorenje. Vas Književne Junakinje osmišljavaju. Bez njih čovek ne bi ni znala da je čovek! Jer nema bliskijeg drugačijeg stvorenja sa kojim bi se preciznije mogla uporediti, nego sa dvojnicom svojom u književnom svetu.

Ona je naišla na svoj trag u književnosti, i pratila ga svojim likovima u mnogim dimenzijama, sabirala se i spremala na uspenje!

...

Prvostvorena Čovek nije rođena da bi se patila, nego da bi uživala u blaženstvima, ni na čiju štetu, na putu radosti, samo da nije jedno izrazito ograničeno stvorenje! Kome nema pomoći. Koje će nestati kao da ga nije ni bilo, kada uništi sve zapisano, svedočanstvo o svom postojanju naspram postojanja svih stvorenih Književnih Junakinja. Tada više neće biti spasa.

Ona je telo svoje, putem glasa, pretakala rečju u čist Duh, Ruah. I tu se baštinila. I povratna je, istovremeno bila spona, Ruah se u njeno telo ugnezдила, i iz nje isijavala, svetlost slepom svetu.

Božanstvo prisustvuje. Neopazivo. Samo nemo svedoči ispunjenje naše svrhe, upotpunjenje.

Književne Junakinje kao druga strana čovečanstva.

Besmisleniji je život čoveka nego Književnih Junakinja.

Književna Junakinja – ako slučajno primeti nešto grozno i opasno, besmislenost postojanja, ili oseti nemilosrdnost Višnju, da ne učini nešto sebi. Nažao il na sreću, jer sreću ljudi ne poznaju, a ljubav im je posve strana, uprkos tome što svedoče Raspeće, njihova je perspektiva prvosveštentička i dželatska. Tabu!

Jedino što čovek ne poznaje ne poznaje Božanstvenost, a Božanstvenost je Ljubav. Ljubav se upoznaje samo u blaženstvima. Književne Junakinje su prizivale blaženstva, i visoka umetnost je za njih značila uzvišavanje vrh nebesa. Što veća udaljenost, nekim čudesnim zaletom, uzletom, prolaskom kroz sfere božanske svesti, potpuno udaljavanje od ovoga sveta kome ni ne pripadaju, od koga su eventualno pošle, ili uopšte nemaju dodirnih tačaka sa njime, osim što u njemu mogu da se obru kad god hoće, posredstvom svoje Autorke. Koja živi isključivo od milostinje.

Kroz glas stvaralački, koji zapisuje i objavljuje objavljeno ličnosti, ostvaruje se poruka ispunjenja. Jevanđelsko je pismo Ruah nadahnula, i tu obitava. No nikome se ne mora otkriti, može se praviti kao da nije tu.

I postavi se pitanje, ako se sve zapisano ostvaruje, deluje li Sveti Duh samo iz knjiga. I kako to objavljeno i dalje ostaje nevidljivo? Kako se to ostavreno i dalje čeka? Večnost!

Čovek je izrazito stagnantno biće. Iako isključivo ispoveda evoluciju, ne koristi ni minimum svoga već dobijenog dara, badava. O umnožavanju darova nema ni govora. Uperilo se čovečanstvo na pragon svega plemenitog. Grabi se samo ono što simbolizuje bogatstvo, u odsustvu blaženstva. Čovek veruje da se nešto može zaslužiti?! Smešno! Tvojim od Tebe raspoložemo. Ništa nije naše, čak ni ono pruženo. Daješ nam i vraćamo Ti.

Arhetip vama ne znači ostvarenost, nego ostvarivanje.

Objavljeni rukopisi, to su crkve ukopane u zemlji, a na nebu se obrele. Kroz stvaralačku ličnost Božanstvenost se ispoljava!

Čovek iako izobrazava Mnogooke Heruvime, o ljubavi ništa ni ne sluti. Sve isprazno do sada poznato. Dinstinktivni odnosi, dualnost, podele, cepanje, raskolll. Pomirite se! Iovako, čovečanstvo je glupo! To je jedna kakofonija gluposti. Svako bi da je u pravu, da drži do svog suda, da ima što više pristalica, na milu ili silu... i dođem tako da jedne stare Nanine šapčanske uzrečice *naopako*. Ne u ogledalu ideje, nego postojanje koje se izobličava. Nije to ni samouništenje, ni produžavanje agonije pada... marionetske figure svoga ograničenja... Nemate pojma da li vas je Božanstvo ikada udostojilo svoga obretenja. Mesija! Ispostavlja se da čovečanstvo nije dostojno da postoji! Ima li ikoga ko čini blagostinju? Ima li te?

Preumljenje

Dakle ispovedaš se! Opraštaš sebi samo ono što osvestiš blagodaću. Što ti postane kristalno jasno. Da si neophodna. Da je Mesija uvek tu kada je prizoveš, svojim sredstvima koja ti je dala na raspolaganje. Sve što zapišeš i objaviš ostvari se, realizuješ moguće svetove. Ne zbačuj te podigavši te! Autorka!

Kažu ne izgovaraj joj ime. A ime ni ne znaš. Samo poneko značenje, neki atribut ili svojstvo. Boga kao jedno apstraktno, ili kao zajednicu tri, četiri ličnosti? Pol je ljudska odrednica prokletstva. Uvidi!

Dakle u šta čovek poveruje? Po kom osnovu i kojim kriterijumima odluči šta veruje? Otkud zna šta joj je blisko, otuđivana od sebe od početka. Tuđa sebi! Nekonektovana sa sobom! Ni sa autorskom instancom koja je stvorila. Književna Junakinja. Potpuno slobodna u književnom svetu se kreće! Šta znači samostalnost, ako si uvek u vezi sa Kreatorom? Ili nisi, ali činjenica da ona polaže sva prava na tebe, ne čini te ni malo niti zahvalnom niti dužnom. Bilo da je prigrlila ili izabereš autonomnost, isto ti je. Pomirila si se, a i nisi. Baš te briga, a psiha ti se poigrava biološkim.

Biraš egzistenciju u nekoj ličnosti na Planeti, i naravno da ne možeš da izabereš Glumicu.

Molitva nova stvaralačka, u kojoj se obitava sa božanstvenim. Zapisana, objavljena, neponovljiva, čitalačkom recepcijom aktivirana.

Autorka

Mogu li stvoriti išta više u književnosti, što me može učiniti blaženstvujućom? Što me može uzvisiti iz ovoga sveta, ushititi, dati osećanje da sam neophodna i tako suzbiti sumnju u smisao svoga postojanja. Na trenutak večni.

Šta je to što bi mi dalo smisao da živim do sudnjega dana blagodarna? Da izaberem hoću li proklinjati zlo u svetu ili blagosiljati sve u niskom letu. Ne neću ga ni spominjati! Distanciraću se u podnošljivo. Ta mogu li nepodnošljiva, stvoriti išta što bih podnela? Iznuri ta promena pozicija. Usaglašavanje skokovito. Izvitoperilo se nešto što me je držalo. Al u rezervi je uvek povlačenje iz života, jednostavan izbor da ne učestvuješ.

Huliš li? Ti stvorenje nastalo ni iz čega, bez sopstvene volje. Začelo se. Naknadno dobiješ slobodnu volju, kao osnovno oruđe u kreiranju dara, jer dar dobiješ i prihvatiš il odbiješ. Ali ga ne biraš.

Čemu hoćeš da poslužiš? Ti bi što se ne vidi da vidiš. I vidiš, gledaš netremice. I šta bi sad sa time? Šta možeš? Šta je do tebe? Al ti više ništa nećeš, a kamoli ono što ti nije ni pruženo, a kamoli ono što te se ne tiče. Legioni naselili tvoju kožu, ti bi iz nje. Gde? Jer vidiš zlo začeto u svemu dobrom, a dobro prolazno, neprestano čili. Kao da ga nema, kao da ga nikada nije ni bilo. Šta to beše? A lepota tek?

Pitate li se nekada, šta li bi to moglo da bude blaženstvo? Nagoveštava li se ljubav poezijom? Pribegavate li književnosti kao utočištu?

Od lepote tvoga duha zavisi lepota duha poezije, koja stvara podnošljivo, preobražajno, u spiritualnoj ravni.

U novom svetu ne prete opasnosti. Ne nadvladava se niko i ništa. Umerenost je mera samoostvarenosti.

Nemaš više snage ni da se uložiš niti da se usprotiviš. Ni da budeš rezignirana, kada ti više nije stalo. Samo posmatraš kako sve ide, kako se odvija.

Književnost je ono što će biti ne što je bilo. Udaljiš je što više od ovoga sveta, kako bi i za tebe pronikla u novi početak i iznedrila lepu vest. Što ti je više strana, to si bliža Božanstvenosti.

Umetnošću zamenile Božanstvo? Božanstvenost obitava jedino u visokoj umetnosti. Rečju se ovaploćava. Dah nije od ovoga sveta, takođe. Mi možemo donekle, dokle nam je dato. Nikako da se uspnem do Tvojih skuta i skutam se. Osvajamo više, ne ispunjavamo ni minimalno.

...

Stvarala sam likove, a zaboravljala da im pribegavam u nevolji kao tvorevinama moga duha i prinosu za spasenje. Kunem ili blagosiljam??? Pred odlukom. Snaga mi je bila potrebna da počnem stvaranje moga mesta kao književno umetničkog dela u kome moj duh sjedinjen sa Poetskim obitava. Kroz poeziju Božanstvenost deluje.

Ona Blažena je tu pod Poetinom blagodaću usavršavala svoju veštinu stvaranja, pisanjem. To je nadilazilo stupanj opsenarske zadovoljivosti percepcije ovaploćenom rečju. Sve to što ona napiše i objavi, postajalo je jedno novo blaženstvo.

Život nalaže nalaženje ili stvaranje sopstvenog mesta u blaženstvu.

Na ovom mestu, koje je moje mesto, ne samo u stvaranju, nego moje. U fazi, početna perspektiva, zaustavljam svet, življenja se uzdržavam, pred odluku u šta da se uložim. Šta hoću, kome težim, ko me želi, kome sam potrebna a kome neophodna, bez čega i koga neću, kome se predajem, ko mi se daje bezrezervno, kome verujem, a ko u mene ima poverenja? Kažeš mi „došla si sebi” , pomislih – šta ću sad sa sobom?

Dramatizujem paradigmu, tako podstičem duhovne procese. Duh luta. Traži svoje mesto, da nesmetivo smesti, sveobuhvatno. Duh ni iz čega. Ni od čega. Nematerijalan a konkretan.

Pisala sam nekada u begu, postala je muka čim sam shvatila da je to moje pozvanje, a ne samo zbeg. Nije da moram, mogu se i uzdržati od ostvarenja svoje ličnosti u ovakvom duhu, ali se moram vinuti do svoga mesta sa koga sam nepomeriva a kreativna. A ako mi se neće? Stvaranje po volji ili prirodi? Ovo je nova mnogooka perspektiva, jer konstituišući svoj lik u književnosti, tajno izobražavam Heruvime, ali i Serafime, mnogokrile.

Zamislite te čarobne oči, te parove, u kojim sve pravcima i pod kojim uglovima i kroz koje sve dimenzije proniču, samo da u Božanstvo ne bi pogledale i nestale.

Imamo granice, možemo li preko njih bez šurovanja sa niskim koje bi poguralo nagore, a ne višnjim koje bi izdiglo naviše, iznad. Iskoraciš, prekoračiš kad doživiš nepodnošljivo.

Poeta je pomiluje po leđima, a Blažena se uspravi, naježena.

U čemu se sastojala veština stvaranja pisanjem. To nije otelotvorenje reči, u smislu da će telo propasti, nego oduhotvoravanje, preobražavanje i stvaranje blaženstva, mesta gde bi tvoj duh mogao na primer obitavati večno. Dela kao jedinog svedočanstva ili predskazanja.

Ne težim sveobuhvatnom, nego onome autentičnom što mi prija. Utisak da pišem kad ne mogu da podnesem, rešila sam da zamenim konceptom, održavam se u blagodatnom stanju, blaženstvujem bez misli na sebe, na Izabrane, na moje. To nije samo stanje prepuštenosti, nego više one Jakovljevske napetosti u odolevanju, u većitom rvanju i sa ljudima, i sa Bogom, i nevidljivim silama i istrajnosti da ne puštaš Boga, dok god te ne blagosilja.

A Blažena blagosilja iz pesama, ona tu živi. Bez saveznika i potkazivača. Bez dobronamernosti i zlobe, ne poznajući ni jedno, oni ne postoje. Ja ne brišem iz svog sveta, ja stvaram podnošljiv blaženstvujući svet, koji naslućujem svojom dušom, koja mi se otima. Štite me likovi, nepristupačna sam, a dejstvena. Očudotvoravam, tragam bez

mira za nečim što čili, i pokušavam stvaralački da ga održavam, da ga oživim. Ko bez duše, s dušom u kojoj raj i pakao se rvu.

Dakle usavršava se veština Stvaranja pisanjem, rečju. Reč je o poetskom pisanju koje može, a ne mora biti vidljivo na nekoj materijalnoj podlozi, koja bi zahtevala prostor.

Ruah

Književna Junakinja: ja sam telo pretvoreno u duh, rečju. Iz Autorkinog glasa sam izašlo, bespolno sam i nevidljivo. Dah je glas ispisan rečju i objavljen. To sam ja. Od uzdaha svoje Autorke sam nastalo. Ona više nije mogla da podnese život, i ja sam joj postalo potpora. Jer toliko je jedna uzdisala, da sam se sažalilo i promolilo i tako je razgalilo!

Ona mi se silno izvinjavala što me je udahom svojim oživela. Moralo sam da počnem da je tešim i umirujem, kada me je pitala hoću li joj se smilovati, što od uzdaha njenih ispadoh, što joj postojanje olakšah, i što sad moram nju i njenu neveliku svitu da povedem na blaženstvujući put.

Pokušavam da se spoznam. Da li sam već u njoj postojalo nesvesno, ili nadsvesno, ili me je stvarno stvorila, mastilom na papiru koje se štampa, i udahom il izdahom oživela? A sećam se da sam prvo iskrslo u nekim njenim sveskama, i pozelelo da se ovako utvrdim. Kad najednom ona otkri, u neuslovima u kojima je živela, da su joj se ubuđali, pored svih ostalih stvari, i mnogi njeni neobjavljeni rukopisi, i postade neutešna. Toliko je brinula da li ću je se setiti, da sam odmah, iz buđi, moralo da se promolim i da joj se javim. Počeh da joj demonstiram kako sam neuništiva njena tvorevina.

Unutrašnji uvid. Ona me je posmatrala, budno. Nije oka skidala sa mene, procenjujući vidim li i ja nju tako jasno kao ona mene. I tako smo se gledale jednu večnost. I od tada uvek me je mogla prizvati na gledanje. Smatrala me je tom iskrom, lučom Višnjom koja se sozerca. Krstila me je imenom Ruah, Svetim Duhom u ženskom rodu.

U mene je uticala od svega što joj se ne čini. Kad nije htela da traći besmrtnost. Na triviju. Nije gubila vreme, jer svaki pogled na mene, kao Ruah, trajao je večnost. Ostavljala je sve što nije njeno, i prisvajala svoje blaženstvo.

Osećam se kao usvojeno. Kao da joj pripadam. Uvek sam se pojavljivalo kada bi me prizvala, a pozivala me je sa Ruah, vrlo često.

Ja sam njena bogolika androginost. Podržavam je da se objavljuje i svedoči svoje postojanje! Eto, da nje nema ne bi ni mene bilo. Izabralo sam da se baš kroz njenu dušu projavljujem. I njen dar, i nadahnuće i smisao... Jer nikome se ne obraduje tako meni, ni od koga se ne siti kao od mene. Da i anđeo sam hraniteljka. I sve što čoveku treba da podnese svoju hudu egzistenciju. Sve sam, što čovek može da zamisli da jesam!

Ne brini, ne samo da joj kažem, ili je podsetim, nego joj i omogućim! Samo da se objavljuje! Jer bez nje se možda i moglo, ali bi sve bilo drugačije!

Čudo nad čudima, ličnost uobličava duh. Ona se od mog nastanka nije susrela sa stidom, niti se ikada više uplašila. Neiskorenjiva i Neustrašiva je postala. Besprekorna!

Vozim!

Ruah: Odlučilo sam da malo provozam svoju Autorku, njenu svitu i njene čitateljke, poetskim ambijentima, ljubazno.

Zlo je zaista banalno. Nešto što je poraženo, jednom za svagda, pokušava da se uspostavi ponovo.

Niko postaje neko!

Počela sam da te proklinjem i da psujem Boga, a što nikad nisam. Pomozi mi molim Te! I Oprosti! Da se ne ponovi! Povlačim svako proklinjanje koje mi se omaklo! A da se ni protiv mene ne okrene.

Zaustavljam ga jednostavno kako se i otelo. Neutrališem ga potpuno. Ono je poraženo i više neće uzeti maha! Neko!

Naopako. Ja sam uzrečica Autorkine Nane Šapčanke, koja me je često koristila. Da ne bude isprazno mudrovanje od ovoga sveta, skoro sam se ponovo čulo i od tad imam jasan utisak da nema logičnijeg zaključka do tog da je ovaj svet, zbilja, naopak... u skladu sa neistančanim savešću. Unuke su ga naglavačke posmatrale da bi ga ispravnog videle.

...

Književne Junakinje kroz umetničko delo stvaraju novu energiju. Neraskidivo su povezani sa autorskom ličnošću i njenom Poetom, kao najvišom poetskom instancom. One me pohode kad god mi je teskobno. Rašire se oko mene i poruče da me štite. Raskrile se tako da svakom pogledu odolevam. Moji su likovi naseljeni duhom koji će se moći čitati i posle smrti. Usnuća.

Obožena. Božena. Čerka mi se zove Ruah. Mogla bi se zvati i Kasi-ja i Ana-Milost, i Marija-Miljenica. Blažena.

Izabrane. Ujedinjenje crkava bogolikim ženskim, devičansko-materinskim načelom.

Sve ishodi iz ženskog, stvaralačkog principa. Istopolno.

Pazite, u Vatopedu, gde je ženskoj nozi zabranjeno da kroči, čuvaju Bogorodičin pojas, koji je sama od devine grive isplela... umesto Monahinje da bdiju i čuvaju Sveti Pojas?!

Svet koji nastaje nije naopak, kao onaj od koga beži, bez obzira... Matrijarsi, Vladike, Sveštenice, Đakonise... Red Deva! Biblioteka, knjižara, tajna...

Sve kako treba, besprekorno, najbolje moguće, milošću, blaženstvom.

Ne predomišlja se.

Svesna sam da je moja čitalačka publika čist raritet. Izvinite što nijedna nije naišla. Ne trudite se.

Knjige održavaju u životu. Često, jedina uteha su.

Vredi li samo proći kraj osmeha posvećenih knjigama?

Nedostaje. Obavestite me čim se pojavi. Knjižarka. Bibliotekarka.

Još nisu zašle u biblioteke i knjižare, nisu me otkrile. Ispred sam. Ne od ovoga sveta. Molim te uzvisi me ... uznesi me... uzmi me!!! Privajam samo svoje, meni povereno od Poete.

Sofijnost. Sonanti, frikativi, vokali... sve mekano, nerazgovetno, gotovo neizgovorljivo.

Prorokovaše jedna pesnikinja o pesnikinji koja će biti ona koja postoji u krstu kao triglav i carica, božanstvo i vladarka...

Ukradeni ženski identiteti. Hej, vratite netaknuto, imaćete posla s Poetom!

Pronalazim svoju Književnu Dvojnicu, blisku Književnu Junakinju, sjedinjujem se bez obzira na multiplikovanje ravni i vremenskih zona.

Ko nosi Anđele, ti mene ili ja tebe?! Do ozdravljenja, po veri svojoj i blagoslovu Tvome!

Razobličavaj to nametnuto zlo, dok se ne užasne samo sebe i ne revidira se.

Ja ću po svom unutrašnjem doživljaju za jezik... Jezik!!! Organ zadovoljstva. Govora. Zanimljivo je, svi očekuju a ja izmišljam.

Moja pozicija je ni iz čega – nigde. Beskompromisno čuvam svoj dar.

Podsećam vas devojke na vašu slobodnu volju, bez vašeg pristanka ne mogu vam duši ništa!!!

Moje istraživanje je samostalno. Sadejstveno sa višom poetskom silom. Ruah! Pod Poetinim pokroviteljstvom! U nama je! Da je ne isteraju! Ne smete se ogrešiti!

Isповедam autentičnost svakog Božijeg stvorenja! Darove, i dar slobodne volje.

Nepitane dospesmo ovde, i tek tada dobismo slobodnu volju. Kažu da možemo vaskrsnuti u blaženstva ili se vratiti u nebiće, u stanje pre stvaranja. To nije smrt, to je nepostojanje, nestajanje bez traga, kao da ne postojiš. Ne treba nam ništa što nije naše. Egzorcizam patrijarhata!

Dovozimo se...

Do mesta, ako je to mesto, ako prostora ima, na kome se svest sabira posle prelaska. Sve ono što Jastrebnica nije iskidala u nepovrat, priziva se i prebrojava... za blaženstva. Moji likovi! Junakinje gde ste? Tražite li vi mene ili ja vas? Pitate li se gde sam?

Pokušali su da raskinu vezu Autorke sa svojim delom, i obrnuto. No, ta je veza neraskidiva! Može li se delo odreći Stvoriteljke, i obrnuto?

To je jedan posve dinamičan odnos. I zavisi od karaktera i temperamenta one koja stvara i stvorene.

Da li je to multiplikacija Autorke, ili oličavanje sebe, svojih svojstava, osobina, mišljenja i osećanja? Činjenje živim, ovekovečavanje, ili je to vizija sebe u prelasku, nakon smrti oblik u koji će se naseliti oslobođeni duh?

Telom poezije zamenjuje se fizičko telo. Reč je okvir koji se ispunjava dahom. Udahnuti sebe u lik, oživeti ga u mašti u viziji svojoj i drugih.

No, ne mora poetsko biti i otelotvoreno. Može ostati apstraktno. Može biti nacrt ili skica zamišljenog.

Visoka umetnost je kad se lepo zamišljeno ostvari, ovekoveči samo lepo, prijatno i podnošljivo. Sve ostalo je traganje za tim, priznale to ili ne. I ne možete prepoznati!

A šta bi moglo da znači ostvareno? To ne znači realno, to znači količinu vere unete u stvorenje, kojoj sve postaje moguće. A da bi bilo po Poetinoj volji i po našem spisateljskom slobodnom izboru, da bi volja stvorenja i Stvoriteljke bila jedno, mora se biti u skladu sa sobom, jer

sklad sa sobom je sklad i sa silom koja stvara. Poetino načelo je žensko, blisko samo Izabranima. Posvećenje. Inicijacija...

To bi značilo i puštati sebi na volju i uzdržavati se do iznemoglosti. Smelost! Po potrebi i u odnosu na situaciju, da se sačuva svest, duša, telo, osećajnost, senzibilitet, svekolika lična bogolika unikatnost.

Mi prognoziramo šta je izvesno, a sve je moguće! U šta ćete poverovati zavisi od jačine te veze ni sa čim, od čega smo nastale, i sa Poetom koja nas je dahom svojim nadahnula, oživila i postavila da u njeno ime nastavimo stvaranje književnih mirova i likova. Da bi se sve zapisano ostvarilo, ili da bi se nešto ostvarilo, ostvarivo mora da bude napisano. Objavljeno. Svima poznato? Il ne mora niko da zna?

Božanska pupčana vrpca!

Nisam više htela da bauljam među ljudskim nemuštošćima i pola života potrošim na nikad shvaćena objašnjenja, htela sam da se vinem... Vinuta sam!

Putevima ličnosti povezane Izabrane

I tako je čovečanstvo pokušavalo da spoji delove istine, fragmente rasute po raznim ličnostima, jer je sve bilo ličnostima povezano. I da izveća, konačno, koje li su to – Izabrane!

No Izabrane, budeći se site od prilike Njene, nisu se dale izgubiti. Odavno su napustile svet i obitavale u Blaženstvima.

Uvid u sebe, uvid u spasenje. Našle su se i otišle nepovratno. Niti su se smilovale niti tražile pomilovanje, samo su se upotpunile, uvidevši se. One su se jednostavno uputile. Do milovanja živećeg duha, i do svoga lika od koga su postale. Do miline! Molitva se ne ponavlja nego stvara, da savršenstvo ispoljava.

Blagosiljam

„Šta te briga ne mogu te uhvatiti ni za bradu ni za rep.“

Kći nema gde glavu da skloni! A tu je među vama. Nevidljiva za proklamovano, povučena na marginu irelevantnog, naseljava neprostočno. Ostaje joj samo uobrazilja, mašta, druge realnosti, onostrano, nevidljivo... Na više mesta u isto vreme. Projekcija. Ljubav spaja, nema te barijere koja zaustavlja, kad oberučke hrlimo jedna drugoj da se sljubimo.

Dakle, opsenarstvo književno smo prevazišle kao i subverzivno. Uspostavlja se postojan, sveprožimajući blagoslov, koji ne čili. Prizivam blaženstvo! Blagosiljam! Ako verujete.

Beograd, april 2017.

Mirjana Kiževski

NOVI PRILOZI ZA CV*

*... Gubim se
u maglovitim pipcima
oglasa za posao,
neodređenih i nedodirljivih,
nejasnih i haotičnih,
nepreciznih i neuhvatljivih,
nepristupačnih.*

*... Mesto mi nije tu.
Ni tu.
Mesta mi nema.
Ne – ma.
Mesta
Nesta.
(“A gde?!”,odlomak)*

Govedo u crnim lakovanim cipelama, nadobudna sirovina, eto šta je on! Dovraga, razgovor u kabinetu zamenika gradonačelnika nije urodio plodom. Mada, ne mogu da kažem da nije bio koristan. Stekla sam nove uvide u tzv. stanje na tržištu rada i mogućnosti po pitanju zapošljavanja. Moje mogućnosti, tačnije, nemogućnosti. Nisam mogla da prečujem komentare osoblja – očito dobrih poznavaoa dešavanja

u kancelariji njihovog šefa – da se, eto, „nisam obukla propisno“! Kao da postoji kakav nepisani kodeks odevanja u slučaju da žena traži posao u odajama raskošnog gradskog zdanja, podignutog decenijama ranije, održavanog novcima gradskih poreznika. Konkretno, moja bluza nije bila dekoltirana. Čak i da jeste, ne bi mogla da otkrije raskošne, ženske obline, premda zaista ne mogu da se pohvalim pozamašnim izbočinama u predelu poprsja. Ni u području mojih nogu nije mogao da bude nazret seksepil, jer sam bila obučena u crne, standardne elegantne pantalone. Ne, to nije bila dobitna modna kombinacija, premda ON, kako sam kasnije čula, kandidatkinje za posao voli da proveri na svom kancelarijskom stolu. Svučene, u horizontalnom položaju. Ili to preferira da radi uza zid? Onako, saterane u ćošak, da ih prignječi uz hladne, masivne zidine boje kože i svojim udom premeri mogućnosti njihovog radnog učinka. Po ječanju, uzdasima, katkada i povicima koji bi dopirali iz kancelarije zamenika prvoga čoveka grada, njegovo osoblje je znalo šta se unutra dešava. Još kada bi nekoliko dana kasnije dotična kandidatkinja bila predstavljena kao nova radnica, kelnerima i spremačicama u gradskoj upravi bilo je jasno koje su poslovne veštine prevagnule u njenu korist.

Među takvom konkurencijom, nisam mogla da prođem ni prvi krug selekcije. Uprkos pohvalnoj radnoj biografiji, uštogljena garderoba na startu me je eliminisala. Preostalo mi je da, kao i puno puta do sada, iz gotovo praznog novčanika izbrojim novac za kupovinu autobuske karte i vratim se kući. Srećna okolnost je ta što vozilo nije krcato putnicima, kao što je to uobičajeno, te svoje umorno i rezignirano telo mogu da smestim na jedno od nezauzetih sedišta. Truckanje i lagano uvijanje autobusa gradskim ulicama deluju umirujuće. Mučnina i pospanost koje u meni pospešuju sunčevi zraci probijajući se kroz prozorsko staklo, bivaju umanjeni kada sklopim oči. Tonem.

Uskoro ugledam žutu tablu sa natpisom grada: „Kurvidek“. Paragraf. Ne sećam se te table. Mada su mi poznati predeli kojima prolazimo. Iste su to ulice kojima sam ranije hodila idući na posao, dok sam

posla još imala. Ipak su drugačije. Ima novih autobuskih stajališta, čijeg se izgleda ne sećam. Zastajemo kod jedne stanice. Ima i ime: „Bebikrah centar“. Ne znam zašto, ali izlazim da ga obiđem. Tu su ljudi, nekoliko žena i muškarac, koji užurbano pripremaju nešto. Čujem šta. Nekakav veliki dečji festival. Zivkaju telefonom firme i preduzetnike, veće i manje. Žene umilnim glasom deklamuju da baš oni, ta firma ili preduzetnik/preduzetnica, imaju čast da budu pozvani da prezentuju svoje proizvode i postanu prijatelji Festivala. Dečjeg. Najvećeg u regionu. Ponuda koja se ne odbija. Poslaće im detalje mejlom. Gledam u imejl, pun gramatičkih grešaka. Zatim u cenovnik prezentacija, zakačen u atačmentu. Od nekoliko stotina do preko deset hiljada evra. Zakup parčeta livade. Za dva dana fešte. Organizator ne obezbeđuje štandove, niti odgovara za bezbednost izloženih eksponata. Na zidovima centra zakačene su cedulje sa natpisima: „Ko će odbiti da odvoji novac za dečiji osmeh?“, „Deca su naša najvrednija valuta“, „Roditelji su najveći potrošači“, „Dobra reklama dobro prodaje i maglu.“

Polazimo dalje. Autobus se sada zaustavlja kod nekakve džinovske stanice. Čujem da tu ima sedamdeset odeljaka, koji mogu da prime petnaestak hiljada posetioca. Svime upravlja jedan čovek. Natpis na stanici: „Raspusno očinstvo“. Raspitujem se kako tu da uđem. Ima li posla za mene? Smeju mi se putnici, odmahuju rukama. „Ako nemaš bar pet hiljada evra, nemoj ni da pokušavaš“!, dobacuje sredovečna gospođa. „Nekad se i moglo ući, bilo je potrebno da se učlaniš u stranku. Sada hoće samo pare“, objašnjava sedokosi gospodin. Ispriča kako je i on hteo ćerku tu da uposli. Nije imao dovoljno novca, pa je direktora stanice, pasioniranog lovca, poveo u lov na srndaće. Taman da čovek ustrelji prelepog kapitalca i detetu osigura radno mesto, kad se direktor spotaknu o granu što ležaše na zemlji. Grana puknu, nespretni direktor pade, te uplaši nesuđenu lovinu. Tako propade čoveku zamisao i ćerka ostade besposlena, pa bi sada najradije upucaao svemoćnog direktora.

Rastužim se. Ne znam gde dalje da idem. Hoću li igde stići? Ima li kraja ovom putovanju? Jedva da imam novca. Vozač je dobro raspoložen. Pozna me. Neće da naplati kartu. „Kupi deci čokoladu“. Nastavlja da vozi. Ubrzava. Znam zašto. Osećam to pod kožom. U naborima čela. U lukovima između usana i nosa. U bradi, zgrčenoj od borbe. Sa životom. Sa samom sobom. Osećanja ostavljaju tragove. Žurim. Žurimo. Vozač zna da ima još stanica koje treba obići. Hitamo da stignemo. Da nas vreme ne preduhitri. On zna, ja znam, znamo. Nekim stanicama imamo pristup samo dok ne napunimo 30, 35. Godine. Stanice. Promiču. Odlaze. Neznano kud. Nepovrat.

Stižemo do novog odredišta. „Pauk“, sa razgranatom mrežom objekata raznih namena. Stanica kroz čije ogromne prozore šljašti luksuz kristalnih lusterata i masivnih zavesa od baldahina. Mlada lica vitkih devojaka, utegnutih u crne kožne pantalone i uzane crvene bodije porubljene zlatnim koncem, na visokim potpeticama suvereno gospodare hodnicima stanice. Ili je to privid? Približavam se jednoj od njih. Slatka je i mirisna, kao što je mladost slađahna. Sveže kože, još neproduvane gorkim vetrovima života. Je li i to privid? Predrasuda. Ne umem s predrasudama. Potirem ih i u snu. Detalji. Primećujem: crne pantalone izlizane u predelu kolena. Crveni bodi pohaban na leđima i laktovima. Zlatni konac rašiven na nekoliko mesta. Devojka se smeška i prilazi nekom od gostiju. Sportisti, čini se, prema šortsu i majci sa znamenitim klupskim simbolima. Zavlači svoju ruku pod njegovu. On je prihvata, dok drugom šakom obuhvata njenu zadnjicu. Na recepciji uzimaju ključ sobe. Zajedno se penju dugačkim stepeništem. Na sprat. Do sobe. Do kreveta. Nepisana stavka u CV-u.

/CV. Taksativni nizovi, bezlična nabranjanja. Korektne forme, društveno poželjni obrasci. Svedenost na drugog nekog, iz sebe proizašlog. Stranca. Na parče papira. Život, upakovan na stranicu- dve./

Naredno stajalište. Posmatram lica, neznana i znana. Sa fakulteta. Sa biroa. Sa razgovora. Sa seminara. Sa edukacija. Sa redova za

materijalnu pomoć. Sa uličnih pločnika. Istovetni cilj. Istovetna muka. Isti bauk. Jednaki žig nezaposlenosti. Na stanici naslovljenoj „Rent’a’human,“ eliminator kandidata gomila CV- jeve. Licitira:

„neodovoljno iskustva;“

„kvalifikacije ne zadovoljavaju propisane uslove konkursa;“

„putni troškovi kandidata premašuju zacrtani budžet;“

„pogodan za probni neplaćeni rad. Poslodavac se ne obavezuje na isplatu toplog obroka,regresa, troškova puta, PIO doprinosa, niti ličnog dohotka u skladu s visinom stručne spreme zaposlenog.“

Kraj eliminacije.

Selektovani kandidati ostaju na stanici. Eliminirani subjekti se udaljavaju. Teku ulicama, poput reke. Ravničarske, sporog toka. Tok tok tok. Tok. Šta se dešava? Zašto? Otkuda? Reka se ubrzava. Snaži, hući, huuuuuuuu. Nalikuje planinskoj. Uskomešanoj, prkosnoj. Bujica. Pretvara se u bujicu! Ruši. Odranja. Plavi. Rastura. Odnosi. Poplavljeni: domovi, vozila, životi. Demolirani: lokali, izlozi, trgovci. Vodom pluta iščupana tabla s natpisom: „BESNA RODA.“ Bežimo, da nas vodena stihija ne potopi!

Prestajem da brojim. Stanice. Minute. Sate. Godine. Tonem. U sebe. U ništavilo. Ponor. Dotičem: dno, mulj, tamu. Krik! Strah. Gušenje. Kraaaaj-

----- /|----- /|----- /|-----

Brzo, snažno, grabim zrake sunca – iznutra, spolja. Zraci se probijaju kroz stakla. Prozore. Kroz poroznost i poraznost svakodnevice. Rastvaraju mi sklopljene kapke. Naposletku, ipak, otvaram oči.

Ponovo na početnoj stanici. Pred gradskom kućom. Izlazim. Iz autobusa. Ulazim. U gradsko zdanje. Penjem se. Stepenice ne brojim. Ni snažne damare u grudima. Eksploziju. Hitam dalje. Hodnici. Stope. Odjekuju akustičnim prostorom. Samo pravo. Pritiskam hladnu bravu. Vrata gradonačelnikove kancelarije. Otvaram snažno. Ulazim. Odlučno. Odsečno. Drsko. Bez kucanja. Bez oklevanja. Bez predumišljaja. Bez CV- a. Napisaću novi. Nove stavke. Novi prilozi. Dosta. Dosta novog. Dosta ćutanja! Tišine! Dosta mi je bilo!!!

*CV – skraćenica za izraz Curriculum vitae (latinski: tok života): životopis, kratak opis života, akademskih postignuća i radnih angažmana; poslovna biografija. Uobičajeno je da nezaposlena osoba pri-laže CV prilikom konkurisanja za radno mesto; učenici prilikom pri-javlivanja za stipendije, zajmove i slično.

Tamara Lujak

KAKO SMO DOŠLI DOVDE?

„Slušaj me dobro sine, šta ću ti predložiti sada. Ne smeš da me odbiješ. Ne smeš da se oglušiš o želju umirućeg starca... I sam znaš da je planeta prenaseljena i da čovečanstvu prete svakakve bolesti, ne treba ja o tome da ti pričam. Juče sam se video sa predsednikom Severne hemisfere koji mi je predložio ovo što ću izneti pred tebe sada i spreman je da preuzme svu odgovornost na sebe, kao što sam ja spreman da svoj deo preuzmem na sebe.

Evo, dakle, o čemu se radi. Predložio nam je da ponovo zaratimo. Ne skači, nego me saslušaj. Svestan si i sam, kao što rekoh, da svet polako odumire. Satiru nas bolesti, nemaština, problem sve veće nezaposlenosti i nedostatka vode i hrane. O svemu smo detaljno raspravljali, sve smo pretresli i došli do zaključka da je rat jedino rešenje.

Čekaj, stani, smiri se. Bolestan sam i star. Na teretu sam tebi i tvojoj porodici. Dobro, dobro, znam da novac nije problem, predsednik si Južne hemisfere, zaboga, ali i te kako znam koliko je teško gledati najmilije kako odlaze. Ne bih ti nikad pozeleo da prođeš kroz ono kroz šta sam ja prošao sa tvojom majkom, bog da joj dušu prosti, stoga sam razmišljao, razmišljao dugo...“

Starac napravi pauzu. Ruke koje je do tad držao zgrčene u krilu, stegnu tako da su izgubile i ono malo krvi što su imale, pa produži suvim, otežalim jezikom.

„I odlučio. Žrtvovaćeš mene prvog i to će, pred svetom, biti povod da uđeš u rat. Čekaj, stani, dopusti da završim. Pre nego što bilo šta kažeš, pomisli na sve one koje ćeš tim činom spasiti. Dogovor je sledeći: ti i tvoja porodica bićete, razume se, pošteđeni, kao i porodica predsednika Severne hemisfere, a pobijeni stari i smrtno bolesni, niko drugi, kunem ti se, niko drugi do oni koji nisu sposobni za samostalan život.

Biće to tragedija, biće to velika nesreća, ali ćeš u istoriju ući kao veliki oslobodilac, ne kao okupator – rekoh ti da će predsednik Severne hemisfere preuzeti tu odgovornost na sebe – to je bio moj uslov, moja cena i on je više nego spreman da je plati. Sad...“, starac napravi još jednu pauzu u ovom dugom, tmurnom i nikad težem monologu, prođe kvrgavim, krivim i mršavim prstima, koji su jedva primetno podrhtavali, kroz sedu kosu i zaključiči, „povuci se i dobro razmisli. Imaš sat vremena da daš odgovor. Samo jedan sat. Ali, teške se odluke drugačije i ne mogu doneti do pod pritiskom i na brzinu, hladne glave, momče moj.“

Proseđi, sredovečni muškarac, koji je do tad nemirno sedeo u fotelji preko puta starca, usta stegnutih od ljutine i besa koji je ključao u njemu, jedva se osovi na noge i klimavim, nesigurnim koracima pređe kratko rastojanje od sredine radne sobe, u kojoj su se nalazili, do malog toaleta u samom dnu prostorije.

Drhtavim prstima jedva namače rezu na vratima i svali se na sjajne, crne pločice, čija ga hladnoća preseče poput oštrog žileta. Zagnjurio je glavu u šake i zaridao. Njegov otac je poludeo! Sišao je s uma! Nikad, ni u najcrnijim snovima, ne bi mogao da pomisli da će od nekoga čuti nešto slično, a ponajmanje od rođenog oca! Ovaj je svet zaista otišao dođavola kad je došlo do toga da mu otac, njegov rođeni otac, radi o glavi; isti onaj koji ga je sa toliko ljubavi i brižnosti podigao i odgajio, isti onaj koji ga je učio da je svaki život dragocen – sada mu govori *ovakve* stvari! Zario je zube u zgrčene prste kako bi zatomio urlik. Sedeo je na hladnom podu i grcao. Hladnoća pločica mu je neobično prijala.

Povrativši se od prvobitnog šoka, Predsednik se nesigurno osovi na noge i nasloni se na široki, ovalni lavabo kako bi došao k sebi. Nije još uvek imao snage da se pogleda u ogledalo. Vrtelo mu se u glavi, osećao je slabost u nogama i mučninu u stomaku. Presamitio se preko lavaboa i povratio. Nedižući glavu, pipajući prstima, otvori česmu, ispra usta, pljusnu se dva tri puta vodom po licu i podiže glavu.

Iz ogledala su ga posmatrala dva duboka, prazna zdenca. Zgrozio se nad samim sobom. Ličio je na olupinu od čoveka. Činilo mu se da je u tih petnaestak minuta koliko je trajao očev monolog ostario nekoliko godina. Primetio je sede vlasi iznad ušiju i čela, bore i podočnjake ispod očiju, široke pore koje do tada nije primećivao.

Zurio je u svoj odraz u ogledalu dugo, sa rukama na lavabou, čvrsto stežući njegove zaobljene ivice. Imao je utisak da su prošli sati. Kad se pribrao, počeo je grozničavo da razmišlja: šta će reći žena, šta deca kad saznaju? Šta će reći narod, ako stvar izađe na videlo?

„Gospode, kako smo došli do ovoga?“, prošaputa i sklopi oči.

Tada mu se ceo film odmota unazad, od kandidature do predsedničkih dana, od pojave prvih nezaposlenih do kraha svetske berze, rata koji je usledio, podela sveta na Severnu i Južnu hemisferu, o paktu koji su potpisale obe hemisfere, ugovoru o nenaoružanju... I sad je trebalo sve to da izneveri? Zarad čega? Novih poslova? Novih zgrada? Ekonomije? Šta je to u poređenju sa svim onim životima koje će uništiti, domovima koji će opusteti? Tada se seti zdravstvenog programa, ispražljenih penzionih fondova, miliona ljudi preko sedamdeset godina starosti koji su i dalje prinuđeni da rade za najniže plate, svih mogućih i nemogućih gripova i drugih, još strašnijih bolesti koje su harale planetom...

Zagrcnu se sopstvenom pljuvačkom i slinama. Nije ni bio svestan da ponovo plače. Gledao se još neko vreme u ogledalu. Lagano odvoji ruke od lavaboa i, kao u nekom usporenom filmu, zagladi kosu, baš kao što je njegov otac malopre učinio, popravi kravatu, priđe vratima kupatila i otvori ih. U dva sigurna koraka pređe prostoriju do starca koji sav beše utonuo u fotelju u kojoj je sedeo, klimnu odsečno

glavom, a potom pade na kolena, zagnjuri glavu u starčevo krilo i zariđa poput malog deteta.

Starac podiže tanku, koščatu ruku i poče nežnim pokretima ruke da ga gladi po glavi i teši nerazumljivim rečima, punim ljubavi, izgovorenim tiho, u pola glasa, kao da se plašio da naruši tešku, jezivu tišinu koja se beše svalila na njih te tamne, hladne i neizmerno duge večeri.

Tatjana Milovanović

VOJKANOV BOR

Kupio je somun, glavicu crnog luka i konzervu sardine. Iščeprkao je iz džepa tačan broj novčanica i požurio ka vratima, dobacujući u hodu prodavačici: »Eto me opet, ako ožednim!«. Širok osmeh je otkrio lepezu bora oko očiju i jedan jedini zub na sredini gornje vilice. Bez obzira na frontalni položaj, zub je bio kutnjak koji je očigledno dugo sedeo u praznoj vilici, pa je počeo malo po malo da šeta. Sada je preuzeo ulogu sekutića koji grize luk i ostao veran sebi, tj. kutnjaku koji žvaće i melje mekane riblje kosti i vazdušastu sredinu hleba. Gozba, biće to prava gozba večeras! Zamakao je iza ugla, dohvatio svežanj ključeva iz džepa i otključao katanac na metalnim vratima svog radnog mesta noćnog čuvara gradilišta. Dosadila mu je narodna kuhinja svaki dan. Tačno je da je hrana bila raznovrsna i da je bilo u izobilju. Mnoga jela je video prvi put u životu. Ipak, kada hranu dobijate preko aplikacije sa mobilnog telefona, kad-tad to malo dosadi. Unija slobodnih naroda je finansirala revolucionarnu reformu socijalne politike. Izračunali su da će drastično smanjiti troškove narodnih kuhinja, ako prestanu da kuvaju u ogromnim i nepraktičnim kazanima. Umesto toga, tim programera je danonoćno razvijao aplikaciju kojom bi se izgled, miris i ukus hrane prenosili bežičnim putem do korisnika. Seansa je trajala nekoliko minuta, dovoljno da elektromagnetni talasi iz mikropredajnika stimulišu centar za sitost u jezgru hipotalamusa

ogladnelog. Za to vreme, molekuli patentiranog fluida su se odvajali od ekrana i gotali nepca i receptore za miris u nosu. Socijalno ugroženi su dobili jednokratnu pomoć u vidu pametnog telefona i šifre za pristup beneficijama. Posle toga, mogli su da jedu kad god požele! Cela akcija pružanja pomoći završena je za jedan dan. Helikopteri su nadletali planinska sela i bacali telefone privezane za male padobrane. Prosto neverovatno, ali bilo je lezilebovića koji su živeli u toj netaknutoj lepoti, bez struje, puta, vodovoda i kanalizacije i molili za malo hleba, umesto da seju svoj. Šta da se radi, u humanom društvu ne mogu se okrenuti leđa nikome. Tako je i Vojkan, naš jednozubi šezdesetogodišnji noćni čuvar, izmolio telefon od narodne kuhinje. Imao je plan. Mogao je tako da uštedi skoro celu platu. Nije samo bio spreman za to da njegov osetljivi stomak neće moći da svari ljute azijske začine tajlandske kuhinje. Neki sastojak persijskog pirinča sa mesom izazivao mu je proliv. Moraće da obriše sva ta jaka jela iz jelovnika na telefonu. Valjda ga u socijalnom neće smatrati nezahvalnim.

Grickao je polako glavicu luka kao jabuku i uživao u mirisu koji mu je čistio sinuse. Kada je poslednjim zalogajem hleba pokupio ulje iz konzerve, zavalio se u fotelju koju je dovukao sa đubrišta. Sedeo je u prizemlju nedovršene zgrade, u uglu za koji je bio siguran da je nevidljiv sa okolnih terasa. Nije želeo da neko vidi šta će sledeće uraditi. Iz unutrašnjosti jakne dohvatio je knjigu. Iz džepa je izvukao minijaturnu lampu za čitanje na štipaljci i zakačio je za koricu knjige. Onda je navukao cebe preko knjige i glave i udubio se u čitanje. Kao nekada davno, kada se krio od mame i tate i čitao po celu noć sa baterijskom lampom ispod ćebeta. Sada se nije krio od roditelja. Plašio se dece koja su ponekad lutala ulicama u sitne sate mučena nesanicom. Napadali su usamljene ljude na koje bi naišli, iz čista mira bi ih zapalili ili pretukli bejzbol palicama. Na sudu za maloletne prestupnike smatrali su da je surovost deo odrastanja i da ih nikako nije trebalo kažnjavati. To bi moglo da ima teške posledice, mogli bi da postanu ubice i kriminalci kada odrastu. Mogli bi da urade nešto zaista užasno jednoga dana, na primer da zapale neku mačku. Trebalo je imati strpljenja i

razumevanja za nesrećnu decu koja nisu znala šta će sa sobom u tri ujutru. Vojkan je voleo decu, ali nije bio spreman da žrtvuje svoju kožu da bi im pomogao da odrastu. Stideo se tih misli i još više navlačio ćebe. Čitao je svake noći. Rado bi slušao radio, ali iz svih radio aparata zauvek su bili proterani mali ljudi koje je nekada voleo da sluša. Nije više bilo glasova koji su čitali radio drame, zagonetne priče, ili pisma (pisma!) slušalaca. Nestale su radio-stanice koje su formirale njegov muzički ukus pažljivo odabranim pločama iz arhive. Nije bilo ni ploča. Radio je postao potok popularnih melodija, preuzetih sa interneta, koje su se nizale i nastavljale na reklame. Na svaka tri sata program se ponavljao, iste pesme vrtele – jer ste vi to tražili! Skupio je hrabrost i jednom pozvao svoju lokalnu radio stanicu. Zamolio je da puste neki blues. Nije moralo odmah, najbolje oko ponoći, da u tišini zatvori oči, udahne zvezde i prepusti se „sedmicama“ neke gitare. Nisu mogli da mu izađu u susret. To je prevaziđeno, rekli su. To je tužna muzika, a mi želimo da budemo srećni. Pogledajte oko sebe, ko to još sluša? Gledao je oko sebe i video blistavo bele zube kako mu se smeju sa velikog bilborda preko puta. Prešao je jezikom preko svog jedinog zuba. Video je nasmejana lica na reklamama. Osmesi su se zarivali u psihi dublje nego nož pod grlom: „Ako želiš da budeš srećan, kupi ovu pastu za zube... i ovaj sapun... i baš ovaj brijač... i samo ovaj prašak za veš... (nijedan drugi)... budi srećan u srećnom odelu... neka i tvoji sudovi budu srećni kada ih opereš ovim deterdžentom... „Evo ga, novi bilbord sa spiskom artikala koje su stanari okolnih zgrada morali da kupe sledećeg jutra, upravo je postavljen. Ekonomija je svakodnevno dobijala vitaminsku injekciju.

Vojkan je došao do kraja poglavlja. Iz susedne zgrade dopirala je buka. Neko je lomio tanjire, rušio nameštaj, prštalo je staklo. Pogledao je prema balkonu sa koga je visio veliki ekran. Bio je uključen. Počeo je još jedan „rijaliti šou“. Na ekranu je muž sa satarom u ruci jurio ženu oko kuhinjskog stola, dok je ona na njega bacala posuđe i stolice. Komšije su navijale sa prozora, ukoliko i sami nisu stvarali svoj šou. Prethodne noći, gledao je sredovećnog gospodina preko

puta kako zavodi dvadeset godina mlađeg momka. Petkom se u stanu na kraju ulice okupljala grupa mama koje su pripremale svoje kćerke za šou „Mala mis“. Svi su mogli da prate šminkanje, doterivanje, pa i hirurške zahvate koji su devojčice od pet, šest godina pretvarali u nove petnaestogodišnjakinje. Nove devojke od 15 godina izgledale su kao nekada one od 25. Bilo je stanara koji su imali kamere u toaletima i kupatilima. Svako je želeo svoj „rijaliti“. Televizija je bila preplavljena zahtevima potencijalnih učesnika i doneli su jedino moguće rešenje: u svim stanovima postaviti kamere, a na terase i fasade okačiti ekrane, na kojima će se emitovati sve što učesnici programa žele da pokažu javnosti. Ljudi nisu mogli da se nagledaju. Šetali su gradom i krivili vratove pokušavajući da vide SVE. Satara se zarila u uključenu mikro-talasnú rernu i poletele su varnice. Efektan završetak, nema šta. Vojkan nikako nije mogao da se navikne na nove zabavne sadržaje. Čebe je bilo njegova sigurna luka.

U nemirnom moru novih vrednosti svetleo je usamljeni svetionik. Udruženje „Božja volja“ bila je nevladina, neprofitna i necrkvena organizacija. Činili su je, božjom voljom, isključivo muškarci. Njihova misija je bila da objasne ljudima, pre svega ženama, kakvu im je svrhu Bog namenio. Žene su prednjačile u pogrešnom tumačenju svoje uloge na ovom svetu. Nisu koristile pun potencijal svojih jajnika, mnoge nisu znale ni jedan recept svoje majke, živele su same. Na sreću, tu je bilo udruženje izabranih, onih koji su razgovarali sa samim Bogom, čitali njegove misli i čak ga savetovali u direktnim obraćanjima. Bili su to poslednji čuvari starih vrednosti: muškarci ne plaču; žene su najpre majke i domaćice, a ako ostane snage i vremena – mogu biti šta god požele; previše ljubavi kvari decu; brak je moguć samo između muškarca i žene. A, da li je ljubav moguća između dva ljudska bića, dva bilo koja bića? Pa, već je rečeno da previše ljubavi kvari, i to ne samo decu. Nije se pouzdano znalo da li je Bog zaista odredio ovakva pravila, a bilo je i onih koji su sumnjali u to. Pojedini pastiri su propovedali da je Bog ljubav, a da je smisao ljudskog života radost. Takve duhovnike je udruženje svojim kanalima odmah sklanjalo od naroda

i proizvodilo u vladike. Uspeli su da postave svoje ljude na samoj kapiji Sodoma i Gomore – među članove komisije za promenu pola. Nekolicini srećnika je pošlo za rukom da dobiju potvrdu o tome da su greškom rođeni u svom telu i da grešku treba ispraviti. Igram slučaja, svi su bili muškarci i imali poveće račune u banci. Žene nisu mogle da napuste svoje telo, bez obzira na sumu u banci. Ženskih tela je bilo mnogo, a dece 0,25 po telu. E, tu statistiku je udruženje „Božja volja“ svojski pokušavalo da ispravi.

Vojkan je mislio na svoje unuče. Danima se spremao da ga poseti, ali bi uvek zaspao umoran od noćne smene i spavao sve do večeri, kada dete ode na spavanje. Na momente je bio zahvalan Hipnosu što odlaže ovu posetu. Mališan je imao dečiju paralizu i susret sa njim teško mu je pado. Nije mogao da prestane da prebacuje sinu i snaji što su olako izabrali baš ovu bolest za svoje dete. Uzalud im je govorio šta ih čeka – oni su mislili da „dečija“ znači da će bolovati samo u detinjstvu. Još jedna pobeda farmaceutske industrije. Vojkan je bio kivan. Kada je njegov sin bio mali, primio je 63 vakcine pre polaska u prvi razred. Decu su u to vreme vakcinisali protiv bolesti iz udaljenih krajeva koje se na ovim prostorima nisu javljale. Bilo je samo pitanje vremena kada će sa radnicima iz Vijetnama i Indije stići neki endemični virus. Sve veći broj ljudi je prelazio po 5-6 vremenskih zona da bi gajio povrće oko Leskovca, na primer, dok su Leskovčani prodavali pljeskavice u Beogradu. Obavezne su bile vakcine protiv bolesti koje se lako preleže. Ipak, trebalo je ležati po dve-tri nedelje, dok su roditelji bili na plaćenom bolovanju. To ni bogate zemlje nisu mogle da priušte, pa je za ekonomiju bilo bolje da se te bolesti iskorene. Kada su se na spisku našle najnovije vakcine protiv zaraza koje još nisu postojale, ljudi su počeli da traže odgovore. Teorije zavere su postale činjenice. Vojkanov sin je jedva završio školu. Imao je poremećaj pažnje i koncentracije, šuplja creva i povremene konvulzije. Slične tegobe imala je skoro polovina učenika u svakoj školi. Suočena sa neverovatnim brojem tužbi, farmaceutska industrija je osmislila novi zdravstveni plan – da ljudi sami izaberu hroničnu bolest od koje će bolovati i lečiti se.

Tačnije, da je izaberu za svoju decu po rođenju i pretplate se. To je bilo fer, mislili su. Jedna bolest umesto mnogobrojnih vakcina i odšteta. Stabilan priliv novca. Međutim, ljudi nisu znali ništa o bolestima. Bitali su ih po egzotičnim ili po, naizgled, bezazlenim nazivima, kao što su uradili Vojkanovi sin i snaja. Otkad su svi predmeti u školi postali izborni, retko ko bi se odlučio za biologiju.

Noć je bleдела zapletena u grane drveća. Pokušavala je da krene dalje, prema Argentini, ali su je grančice zadržavale stotinama lepljivih listića. Ni Vojkan nije želeo da noć brzo nestane. Ne, dok ne odsanja svoj san. Danju je spavao, ali samo noću je mogao da sanja. Uvek isti san, kako u rodnom selu svoga dede gura uzbrdo veliki kamen. Hoda nekoliko kilometara u planinu, do obronka pod samim vrhom. Tu se zaustavlja, seda na kamen i čeka da na njega padne podnevni sunčev zrak. U tom trenutku njegove noge propadaju kroz zemlju, ruke se dižu prema nebu, koža puca i ispod se ukazuje kora drveta. On se preobražava u bor. Na kamenu se vide uklesana slova „Vojkanov bor“. Kada je prvi put sanjao ovaj san, znao je šta znači. Od tog jutra počeo je da štedi i kuje plan. Sakupio je dovoljno novca za implan-te hloroplasta. Učestvovao je u eksperimentalnoj proceduri ubacivanja gena iz drugih vrsta. Njegova DNK mogla je da kodira gen više – imao je prigušeni promotor za hlorofil. Ostalo je samo da nekako ubedi udruženje „Božja volja“ da je greškom rođen u ljudskom telu.

Marin Pelaić

REPETITIO (NON) EST MATER STUDIORUM¹

Danas je počeo Treći svjetski rat.

Sve su novine i internet portali objavili vijesti o tome; prva vijest svakog TV dnevnika diljem svijeta bila je upravo to, no premda ga nisu jednom riječju spomenuli, sve je bilo više nego jasno. I uopće me ne čudi što je tu – puno me više čude oni koje sve to čudi. Ne vjeruju, a odavno im već pleše pred očima; izvodi salto, skače kroz vatreni обруч, puše u trublje i priziva pažnju. Šteta što smo se kolektivno, kao ljudska vrsta, odlučili za taktiku noja. Ali, sad je ionako kasno. Svijet bezkofeinske kave, bezalkoholnog piva, *cyber sex-a* i demokracije koja bira diktaturu bolje nije ni zaslužio...

...Što ne znači da ga ne treba dočekati spreman. Ooo, itekako se valja spremirati!

Doduše – evo, priznajem – malčice me zbunjuje što ne znam tko je na kojoj strani. Ne znam niti postoje li strane. Ako i postoje, koliko ih je? Jesu li to dvije suprotstavljene strane, baš suprotnost do suprotnosti, nekakva manihejska podjela dobra i zla? Ili su to one suprotne strane koje se nadopunjuju, nešto kao *yin* i *yang*? Da nisu možda frakcije iste strane? Je li uopće bitno? Ne znam. Sve se manje trudim shvatiti.

Što, pak, ne znači da se ne treba pripremiti!

¹Lat.: Ponavljanje (ni)je majka znanja

U korporaciji u kojoj radim prošli su nam tjedan *updateali* profile. Kreten, nisam odmah povezo dva i dva. Mobilizirali su nas. Morali smo čak snimiti svoj životopis u formi audio zapisa i poslati im ga. To je valjda umjesto zakletve koju bismo inače polagali u vojsci. Kad sam konačno uvidio što se događa, bilo je kasno. Kad bih sad dao otkaz, znali bi da sam otkrio njihove namjere. Eliminirali bi me. Tako da sam ostao tamo. Imam iskaznicu i ispis radnih sati. Možda me jednom spase. Da ne bih bio sumnjiv, čak sam se ničim izazvan sâm stavio na raspolaganje ako još nešto budu trebali. Glup potez. Možda moju preveliku kooperativnost protumače kao da sam agent druge strane koji samo se želi infiltrirati što dublje u njihove redove. No, ima li uopće te druge strane? Ima li ijedne? Nije me briga, uostalom. Dovoljno sam se mučio nebitnim pitanjima. Neću više biti ničija budala. U ovom ratu i novom vremenu valja se voditi onom: „Sva'ko za se travu pase!“

Oružje držim na sigurnom – zakopano u vrtu iza kuće. Dvije bejzbol palice i jedna oveća letva s četiri zabijene brokve na vrhu. Einsteinov poučak – ako preživimo ovaj svjetski rat, idući će se voditi toljagama. Za taj ću se pripremiti, kad već za ovaj nisam. Bilo mi je teško snaći se u ovom i ovakvom svijetu. Gotovo da se i radujem što mu se nazire kraj.

Sutra. Od sutra je sve drugačije.

Jednu od bejzbol palica namjeravam prodati. Bit ću jedan od prvih ratnih profitera tog novog poretka koji se uspostavi u post- nuklearnoj eri. Ne, ne mislim da je takav način razmišljanja nemoralan. Možda se to tad ni ne bude nazivalo tim imenom ni gledalo na takav način. Možda se cjelokupno poimanje morala promijeni. Može li se to uopće promijeniti? Odakle ćemo učiti o tome kako se moral definira, kad će sve knjižnice i knjižare ionako biti pretvorene u prah? Trebaju li nam uopće knjige da bismo znali što je moralno, a što ne? Ne, novu moralnu ljestvicu odredit ćemo mi koji preživimo. I treba odmah „uhvatiti zalet“, da se ne bih ne snašao i u tom novom svijetu. Na vrhu piramide novog poretka bit će snalažljivi. Moralisti, ako ih uopće bude, će biti na dnu.

Ili je već tako?

Gledam vijesti da saznam je li se već dogodilo nešto novo, no doznajem samo da će se dogoditi nešto staro. *Repetitio est mater studiorum*, a mi ništa nismo naučili. Nismo dovoljno puta ponovili. Zato ponavljamo opet. Ali, ovo je zadnji put. Za neko vrijeme. U novome svijetu neće biti mjesta ponavljanju. Tko shvati iz prve, shvati. Tko ne shvati, zbogom. Tako će to biti u svijetu nas snalažljivih.

Na Dnevniku su sve rekli kako jest, ali ja im ništa ne vjerujem, jer ništa nije tako. Ništa nije istina. Ne samo to što su rekli, nego ono što su i prešutjeli. Istina je ovo sad što traje, samo ovaj trenutak, evo ovo – puf, otišlo; bilo je istina prije sekundu, sad više nije. Ali, imamo novu istinu. I novu i novu i novu i novu... Sve prije i sve kasnije je samo pretpostavka, prešutnim konsenzusom prihvaćena teorija o tome što je bilo i što će biti. Pa ipak, znam što će biti. Zato jer je već bilo. Jer se sve ponavlja. Samo što znaju staro zapakirati u novo ruho i omotati ukrasnim celofanom i posuti šarenim šljokicama te nam prezentirati kao najnovije i neviđeno. Ali, više nema tako. Njihovo vrijeme je gotovo. Nema više ponavljanja. Svijet lažljivih ustupa mjesto svijetu snalažljivih. *Repetitio non est mater studiorum*.

Izvanredne vijesti. Evo ga, događa se. Jedni su zapucali. I pogodili. Pa su im ovi drugi (ako su drugi) uzvratili.

Danas počinje Treći svjetski rat. A traje odavno. I sve će novine i internet portali objaviti vijesti o tome; prva vijest svakog TV dnevnika diljem svijeta bit će upravo to, no premda ga neće jednom riječju spomenuti, sve će biti više nego jasno.

Ništa im ne vjerujem.

Odlazim u vrt. Provjeravam oružje. Na sigurnom je. Razmišljam. O ničemu ne mislim, ali razmišljam kako dotad nikad nisam. Zar vrijedi biti snalažljiv kad nastupi svijet snalažljivih? Ponovno biti jedan od mnogih? Ne. Snalažljiv treba biti sada. Boriti se njihovim oružjem.

Samo, kako?

Sjetio sam se!

Odlučio sam. Čvrsto sam odlučio – ovu budalu više nitko neće praviti budalom! Odbijam sudjelovati u ovome, odbijam biti noj, ovca, janje za klanje! Želim biti čovjek!

Vraćam se u kuhinju. Uzimam pištolj. Oružje starog, umirućeg svijeta. Repetiram. Bitka počinje.

Mogu li to izgovoriti s pištoljem u ustima i prstom na okidaču?

Repetitio est ma –

Lukrecija Perišić

ZOVEM SE ANA

Ustajem u sedam. Ne u šest sati i pedeset devet minuta, niti u sedam sati i jednu minutu. Uvijek u sedam. Sada je tako.

Složim krevet odmah. Do sedam i pet najkasnije. Ne obazirem se na hladnoću jer je zapravo nema. Nije hladno. Znam da nije. Stižem do Zapisnika i dobijam svoj raspored. Kao i uvijek, svaka minuta je zabilježena, a Izvješće će pokazati kako sam sve uspješno napravila. Dok čitam raspored, primjećujem da moram pripremiti kuhano povrće. Bez začina. Naravno, zašto bih stavljala začine? To nije potrebno. Ni sama ne znam zašto mi je to palo napamet. Više nikada ne moram razmišljati o tim stvarima. Sada je tako.

Do Prvih Novosti imam vremena programirati Kućanice da mi pomognu kod rasporeda.

Ponovo mi se vrti u glavi, ali ignoriram to jer znam da mi nije ništa. Ponekad se sjetim da sam prije trebala kavu, ali toga više nema. Nema, jer to nije potrebno. Znam to. Sve je puno lakše kada ne moram sama. Sada samo nadzirem Kućanice kako bi sve teklo po protokolu. Svaki kutak mora biti pravilno očišćen svaki dan. Mi ljudi smo neuredna bića, a to je neprihvatljivo. Kaos je neprihvatljiv i više ne razmišljamo o tome. Nije potrebno.

Prve Novosti su u devet sati, a u osam i pedeset devet moram biti u centru Svakodnevnog prostora i čekati da se otvori Zid. Deset sekundi prije devet sati, s poda Svakodnevnog prostora diže se Senzor.

To je naša najkorisnija naprava, jer detektira istinu, a što bismo bez istine. Istina je imperativ. Svijet je bolji s istinom, a Senzor je može naći. Izgleda kao stup s crvenim vrhom u obliku kugle koje svijetli u pravilnim razmacima dok traži, a kada otkrije laž, pretvara se u nešto sasvim drugo. Dakako, ja to ne znam. Nikada nisam lagala. Tako sam čula. Kada su Novosti, svi slušamo. To je pravilo, ali i povlastica, također. Tako i danas. Već sam ispred Zida. Senzor je tu. Sve je spremno.

“Dobro jutro, dobro došli u Prve Novosti. Donosimo vam lijepe vijesti iz dalekih krajeva. Veselit ćete se, dragi Sudionici, kada čujete da smo postavili sve uvijete življenja i na posljednjem, do danas preostalom dijelu Zajednice.”

Oduševljeno plješćem, kao i svi. Čuje se pokoji klik iz Senzora.

“Drago nam je da ste zadovoljni, dragi Sudionici. Naša Misija je uspješno ustanovljena, a sada je važno da ista i opstane, jednako, ako ne i važnije nego kada smo je gradili. To je imperativ kojemu moramo stremiti kako bismo nastavili uživati u daljnjim blagodatima naše predivne Zajednice.”

Novi pljesak.

“Svaka karika je veza za lanac sreće. Stremimo k tome. Do Drugih Novosti. U duhu vremena.”

“U duhu vremena,” odgovaram.

Nastavljam s nadzorom Kućanica. Dok promatram njihov rad, vidim da se penju po lijevom zidu marljivo odnoseći nečistoću. To me podsjeti na nešto. Na nešto što je prije bilo na tom zidu. Uredno poslano po nekim drugim obilježjima i imenima nego što su ona koja sada imamo. Smješno je što mi pada napamet dok imam toliko mnogo

posla. Moram unijeti podatke o čišćenju u Izvješće. To i činim, pod svojim imenom 310.

Izvješće se nalazi pored Ulaza i ono je glavna ploča za čitav proces stanovanja. Dok unosim podatke, čujem nekakve zvukove koje dolaze od susjeda 410. Teški koraci, lupanje. Jesam li čula i jauk? Što bi to moglo biti, pitam se. 410 je inače vrlo tih, a naši sastanci uvijek vrlo ugodni. Čemu ovi uznemirujući zvukovi?

Baš sam smiješna. Zašto sam pomislila da su uznemirujući? Tih stvari više nema. Nikada više ne moramo brinuti o tome.

Vjerojatno sam samo nešto blesavo promislila. 410 je divan čovjek.

Vraćam se svome poslu i gledam Kućanice kako čiste sjeverni zid. Pažljivo brišu čelik koji se nalazi svugdje oko mene. Svi su zidovi čelik. Nema ničega osim toga. Ali, to je najsigurnije. Da, zbilja. Sada se osjećam sigurno. Nikada se prije nisam osjećala ovako sigurno. Nema veze što je sve čelik.

Brzo će dvanaest sati. Sada će krenuti Druge Novosti, a potom odmor za konzumaciju hrane koji traje dva sata jer se generator koji pokreće sva kućanstva mora svaki dan napajati. U to se vrijeme odmara, jer nikakva tehnologija ne funkcionira. Uskoro će se napajati manje. Svaki dan je sve jači i jači.

Gotovo je dvanaest. Trebala sam već biti u centru i pripremati se za Druge Novosti. Stižem u posljednji tren, a potom i Senzor. Otvara se Zid.

„Dragi naši Sudionici. Umjesto uobičajenog pozdrava za Druge Novosti, moramo vas odmah izvjestiti da je danas jedan od pripadnika naše divne Zjednice izdao, ne samo naše povjerenje, već i naš način života. Svojim ponašanjem i stilom života, izdao je naša pravila i našu uzvišenu ideju okaljajući je upotrebom zabranjenog predmeta iz vremena koje se davno trebalo zaboraviti. Ne želeći vas uznemiriti, nećemo imenovati objekt u pitanju. Ipak, imamo dobre vijesti. Uzbuna je uspješno riješena, a počinitelj likvidiran. Možemo vam samo reći da se radilo o Sudioniku 410.“

Moja se utroba buni, ali moj glas ostaje nijem pred ovom informacijom. Oči mi ne vjeruju dok gledam snimke akcije hvatanja i šire se u nevjerici pred spoznajom da sam čula sve što se dogodilo.

„Sumnja je pala na Sudionika kada se oglušio o naše pravilo slušanja jutrašnjih Prvih Novosti. Senzor njegovog kućanstva označio je neaktivnosti pa mu je pretresen stan, a tu nađen i neimenovani objekt. Ono što je pozitivno, u ovoj nesreći, je znati da naš sustav uspješno funkcionira te da nijedna opasnost ne može proći nezamijećeno našim senzorima. Do sljedećih Novosti slijedi odmor. U duhu vremena.“

Ne mogu se pomaknuti, ali znam da moram. Negdje u kutku moga mozga nastaje komešanje koje tjera moje ruke u mehaničko pljeskanje i čujem svoj glas, koji kao da ne pripada meni, kako odgovara:

„U duhu vremena.“

Čitavo mi je tijelo nepomično dok moje srce pokušava nadljudskim silama pobjeći iz mene. Jedini refleks je onaj mojih očiju koje budno prate nestajanje Senzora s natruhom brige da je skenirao vrištanje moga srca. Uskoro nakon nestanka Senzora, čujem jedan duboki, ali kratki i tupi zvuk koji mi ukazuje da se Generator ugasio.

Stojim na mjestu još nekoliko trenutaka i pokušavam shvatiti čitavu situaciju. Umirujem svoje disanje i ostavljam si prostor za razmišljanje. Pitanja me vode u niz zagonetki koje mogu stajati iza informacija koje sam maločas čula. Plovim pitanjima sa željom i strahom istovremeno, kao suputnicima na putu do istine.

Odlazim do stola i pripremam svoj objed. Ruke mi mehanički igraju oko posuđa i hrane. Jedem bez teka, jer znam da moram. Ono u mozgu mi se ponovo komeša.

Što je to učinio 410? Što tako strašno da ga je koštalo života? Ali, mora da jest. Kada su tako rekli, a oni ne bi lagali. Zapravo, to je

strašno. Imamo tako malo pravila, a 410 ih nije mogao ispoštovati. Ipak, zašto takva sudbina? Pa, mi smo prije svega miroljubiva Zajednica, nismo li?

Zaigurno nisu krivi Vodeći. Oni takvo što ne bi nikada bez razloga učinili. Mora da je bilo neko veliko kršenje pravila.

Je li možda pričao s nekim o vremenu prije? Kao... Kao onaj jedan put. Kada me uhvatio za ruku dok smo čekali sastanak i kada mi je rekao da ga podsjećam na njegovu kći. Kada me dotaknuo svojom toplom, drhtavom rukom i u meni probudio davno zaboravljena sjećanja. Sjećanja na majku i obitelj. Onoga čega više nemam. Osjećam peckanje u očima. Je li ga osjećao i on dok je razmišljao o izgubljenosti kćeri? Je li predmet koji ga je koštao života uspomena na nju. Njezina knjiga ili kutijica za nakit koja svira izgubljene melodije. Što mi je najjednom? Komešanje u mozgu me sada boli. Penje se sve brže i stavlja mi te slike u glavu. Slike koje ne smijem više imati. To je zabranjeno. Ruka mi drhti i nešto kapa po njima. Kao vođena neobješnjivom magijom, odlazim u Odaju s posteljom. Prilazim kocki čelika koja se svaki dan senzorski otvara da mi priskrbi odjeću koju ću nositi čitav dan. Ni o tome više ne moram razmišljati. Sada ako je otvorim, neće naći ništa jer nije još prošao čitav dan, ali ja nisam došla otvoriti kocku. Došla sam po nešto što sam davno spremila, sakrila od znatiželjnih očiju. Znojim se dok mičem tešku kocku, ali imam snage i uskoro uspijevam. Dok su gradili, zaboravili su napuniti šupljinu iza jedne ploče na podu. Ta šupljina je postala tajna za ono što je sada zabranjeno. Mičem ploču i tražim rukama po mraku. Ruke mi i dalje drhte dok izvlačim pravokutni predmet omotan bijelom zaštitom. Brzo kidam i mičem zaštitu, kao da mi život ovisi o tome. Kad malo bolje razmislim, i je.

Kada je ugladam, po prvi put nakon toliko vremena, oči me nemilosrdno peku, a gole ruke se prekrivaju velikim kapljama vode. Voda klizi niz moje obraze zračeci čežnjom, patnjom i strahom, kapajući mi na ruke. U ovim trenucima se više ne mogu zaustaviti. Grlim je. Grlim

tu sliku na svojim prsima svom snagom, bojeći se da će otići od mene kao nekoć davno. Grlim je toliko da me sve boli.

Odmičem je tek kada sam dovoljno sigurna da je mogu pogledati bez smetnje. Kada sam dovoljno smirena da mogu u njoj uživati. Dok je promatram, sjećam se kako sam je naslikala. Sjećam se kako mi majka gladi čelo dok mi daruje nove kistove za moju nadolazeću izložbu. Čutim miris boje koji je za mene najljepši na svijetu i prisjećam se glazbe koja je slikala pozadinu mog remek-djela, dok sam ja sanjariła, uz prozor, o svakom potezu kojeg ću stvoriti na ovom malenom platnu.

Da, to sam bila nekoć. Bila sam stvoritelj novih svijetova i mašte. Moj život je bio okružen svim bojama ovoga svijeta, grlo mi je uživalo u čašćenju šampanjcem na mojim izložbama, ruke su mi rado primale čestitke, a oči gledale tolike osmijehe. Imala sam mnoštvo polica, a na njima knjige. Mnoštvo slika koje su krasile gole zidove. Bila sam okružena ljudima. Sretnim ljudima.

Imala sam ljubav. Znala sam joj izgled i miris. Moja je ljubav bila visoka, imala je svijetlu kosu i bradu koja mi je škakljala usne u dugim i mirisnim jutrima. Moja je ljubav imala najljepše plave oči kojima je inspirirala moja djela. Moja ljubav je imala duboki, baršunasti glas kojim mi je čitala priče za laku noć. Zavjetovala mi se minijaturnim krugom koji znači vječnost.

Prije ovog vremena, imala sam sve. Ljubav, toplinu, umjetnost i boje.

Jesam li sve to umislila? Je li to bio samo san?

Sada svega toga više nema. Tog divnog sna više nema. Sada sam zarobljena u vječnoj noći. Oko mene je samo sivi čelik, bez boja i bez prozora, bez topline i bez mirisa. Bez umjetnosti.

Mislili smo da će biti bolje i lakše. Obećali su sigurnost. Obećali su da se više nećemo morati brinuti o stvarima. Obećali su da nećemo morati razmišljati, brinuti se i birati. Odluke će biti donesene za nas, ali prave odluke. One koje nas ne iscrpljuju, a mi ćemo se moći posvetiti životu.

Ali, lagali su! Sve su lagali! Sve su nam uzeli, a mi smo pristali! Ja sam pristala! Ušla sam u noć iz koje nema povratka!

Ne! Više ne!

Ustajem s ležaja i privijam svoj istinski život uza sebe. Ponovo imam boje i one će me odvesti iz ove noći. Imam vremena dok se ono čudovište napaja. Brzo trčim i neprimjećeno izlazim kroz Ulaz. Smijem se dok shvaćam ironiju situacije. To za mene više nikada neće biti Ulaz. Stižem do glavnih vrata i ne oklijevam ni trenu. Guram vrata, ali čini se prekasno. Javlja se stravičan zvuk alarma, a aparat mi očitava prijetnju:

410, OVO JE TVOJE PRVO I POSLJEDNJE UPOZORENJE!

Moj izbor je sastavljen u jednoj rečenici koju izgovaram na glas. Na glas kojeg sam zaboravila da imam:

„Zovem se Ana, ti smeće proketo!“

Izlazim. Trčim svom snagom jer znam što me čeka. Oni misle da me čeka smrt, ali varaju se. Mene čeka samo pravi život u koji ulazim sa smješkom na licu!

Aleksandar Petrović

KLIKERI

Spasena se probudila u praznom vagonu, glave naslonjene o staklo. Rukavom je obrisala površinu zamagljenu dahom. Bez uspeha. I dalje ju je okruživao mrak. Napipala je bravicu za otvaranje prozora, pritisnula je. Unutrašnjost kupea ispunili su hladan vazduh i tišina.

Podigla je noge na sedište i prekrstila ih.

Poslednje čega se sećala bio je žamor i žuta linija na železničkom peronu. Pogledala je sat koji je visio s tavanice. Red vožnje se poštovao u minut. Automatski glas najavio je dolazak voza, upozorio putnike da paze na uzan prostor između ivice betonskog prilaza i stepenica za izlaz iz vagona. Spasena je ovo upozorenje svakodnevno slušala nekoliko desetina puta, usvojivši ga poput mantre kako bi lakše pregurala dan.

Taj zazor na koji su nadležni podsećali osećala je celim telom.

Od kuće je otišla pre sedam godina. Posmatrala je reku ljudi koja je mesecima proticala pored njene kuće na obodu varošice, u kojoj je živela s majkom i bakom. Bili su iscrpljeni, gladni, uplašeni. Neki od njih vodili su decu sa sobom. Predveče, pokraj puta, pod krošnjama, gde god da su se zatekli, prostirali bi ćebad, jedni pokraj drugih. Muškarci su pušili i tiho razgovarali, žene pokušavale da pripreme obrok. Mališani su kroz

igru izazivali maštu. Spasena im je krišom, da sustanarke ne primete, odnosila vodu i nešto hrane, obično prženice preostale od večere.

Zahvalno joj se osmehujući Putnici su je primili kao svoju. Lako su se sporazumevali. Ako bi im ponestalo reči jezika koji su svi govorili, nadoknađivali su to rukama ili upiranjem prstom. Učila je mališane da se igraju s klikerima koje im je poklonila. Imala ih je mnogo, ali od kada je prerasla druženja s dečacima, stajali su neupotrebljeni. U ovoj grupi se po prvi put osetila prihvaćenom. Oni nisu znali za njen dar. Od svoje ličnosti pokazivala im je samo ono što je želela.

Kada su se te večeri oprostili od nje najavivši da ujutru kreću dalje, spakovala je ranac, neophodna dokumenta i tri klikera. Troperac u bojama zastave zemlje iz koje je odlazila, porcelanac koji je osvojila pobeđivši svoju dvanaestogodišnju simpatiju i džombu skerletnog preliva koju joj je ostavio otac, jedinog puta kada je došao da je vidi. Bez reči su je prihvatili na začelju kolone. Nepokolebljiva nada koja im je plamtela u očima od prvog trenutka kada ih je ugledala, uverila ju je da je donela pravu odluku.

Spasena napipa tašnicu pored sebe i izvuče mobilni telefon. Pritiskala je dugmiće, klizila jagodicom prsta po ekranu, ali nije uspela da ga oživi. Torbica je bila mala, i jedino što je mogla da stavi u nju bili su novčanik, tri klikera i paklica cigara sa upaljačem. Upalila je jednu i povukla dim. Očekivala je da će se oglasiti neki od požarnih detektora, no sve je i dalje bilo mirno.

Od kada se doselila u novu domovinu vreme nije merila danima koji su proticali. Bili su manje-više isti. Putovanje od kuće do posla, radno vreme, povratak u mali stan u kojem je, čim bi otvorila oči, videla mikrotalasnu rernu koja je stajala na polici iznad sudopere. Primećivala je da sve češće ne može da se seti reči maternjeg jezika i da ih zamenjuje novonaučenim. Novi život može da opstane samo ako se poništi stari, mislila je. Izbegavala je da sluša vesti iz domovine, čita pisma koje su joj majka i baka slale. Verovatno su se žalile na nemaštinu; novac im je svejedno slala svakog meseca. Želela je da se usredsredi na sebe, na promenu. Kao da je bila primorana da i dalje korača u ružnim i tesnim

cipelama. Kakve bi želela da izgledaju nove, nije znala. Nastavljala je da hoda, bez obzira na bol.

Kada se pridružila Putnicima nije pitala koji im je krajnji cilj. Jedino je bilo važno napraviti sledeći korak. Išla je po strani, ne želeći da smeta. Malo je govorila, više slušala i posmatrala. Često se pominjao nekakav tunel. Znala je šta je to, ali nikada do sada nije videla pravi. Nošena poletom, nije se opterećivala pričama uvijenim u strepnju. Uživala se u putovanje. Svaki trenutak ovog pohoda bio je deo onog života koji ju je mimoilazio dok je živela u malom mestu. Novostečeni prijatelji nosili su mnogo teži prtljag od onog na leđima. Izbegavali su da pričaju o tome. Prošlost je nepotrebno isisavala energiju neophodnu za dalje napredovanje. Samo bi se ponekad noću probudila kada bi čula iznenadni dečiji vapaj i majčinu uspavanku koja je delovala i na nju.

Kako bi prekratila vreme, vežbala je svoj dar na saputnicima. Kao i svi njeni ženski preci, Spasena je bila provodadžika. Svi iznad glave imamo kuglicu određenog preliva koja se vrti u smeru kazaljke na satu. Ako se boje slože i kuglice krenu da se vrte na drugu stranu, poklapanje je potpuno. Tako je usrećila mnoge sugrađane. Kao i svi pokloni, i taj je imao cenu. Žena koja poseduje ljubavni vid, osuđena je na samoću. Imala je pravo samo jednom da se sjedini s muškarcem. Kada joj je baka saopštila pravac sudbine koju je trebalo prihvatiti Spasena je odbila tu mogućnost. Odlučila je da bude poslednji izdanak te ženske loze. Baka i majka joj to nikada nisu oprostile jer su, prestavši da se bave poslom, sve nade polagale u nju.

Iznad glava Putnika nije videla ništa. Međutim, osećala je ljubav koja ih je prekrivala poput oblaka. Jedino tako su mogli da prežive ono što ih je očekivalo u pohodu. Uspevali su da se nose s neizvesnošću, surovim okruženjem, ranama na stopalima.

Zadrhtali bi samo na pomen tunela.

Spasena zgnječi opušak o metalni prozorski okvir i baci ga u mrak. Kresnula je upaljač. Plamen se povećavao i smanjivao kako je palcem pomerala metalni točkić. Pogledala je na brzinu oko sebe, nije uspela da razabere obrise. Vratila je upaljač u torbicu i nastavila da sedi.

Ispred tunela dočekala ih je ulogorena prethodnica Putnika. Dani-
ma su pokušavali da se probiju do ulaza koji čuva policija. Dovedeni
su psi, podignute ograde od žice, nameštene kamere, kontrolisan sa-
obračaj, detaljno pregledani vozovi. Dugački podzemni hodnik vodio je
ispod mora do ostrva koje im je bio krajnji cilj. Nekoliko njih je stradalo
pred sam kraj puta. Skriveni mrakom, grčevito se držeći za ciradu na
krovu kamiona, skliznuli su kada je ubrzavao na izlasku. Drugi su pali
pod točkove teretnog vagona preskačući iz jednog u drugi. Jurili su ih
po nevidelu kao životinje. Uhvaćeni su kada je vazduh koji su izdisali
uzbunio precizne uređaje za merenje povećanog nivoa ugljen dioksida.

Spasena se pridružila svojoj grupi kada su krišom ušli kroz otvor.
Nove pridošlice skretale su pažnju Uniformisanima tako da su se neo-
paženo provukli ispod ograde i dospeli do ulaza. Zapahnuli su ih iz-
duvni gasovi. Od strujanja vetra zacrvenele su joj se oči. Probili su su
do čelične ograde na sredini prolaza, granice između dve zemlje. Njeni
prijatelji su se okupili u krug. Najstariji od njih je u ruci držao klikere.
Svi su ispružili dlanove. I ona je učinila isto. Devojka pored nje dobila je
gvozdenca. Tiho je uzdahnula. Ostali su joj prišli i zagrlili je. Pozdravi-
la se sa svima i potrčala ka carinicima, vičući. Brzo su se sjatili oko nje.
Njuškali su je psi na kratkom povocu. Policajci su joj strogim glasom
tražili dokumenta, a ubrzo je prišla i žena da je pretrese.

Više nisu imali vremena za čekanje. U polumraku napipavali su
zidove tunela, ćutke ubrzavajući korak. Iznenada začuše povike posle
kojih su mrak rasparali snopovi baterijskih lampi. Spasena je potrčala
ostavljajući za sobom kakofoniju naredbi, jecaja, dahtanja kućića, pre-
pipavanja tela, zveckanje klikera koji padaju na beton. Znala je da ne
može nikom da pomogne. Videla je svetlo na kraju prolaza i hitala je
pravo ka njemu.

Izašavši napolje, dobrodošlicu joj je pozeleo svež morski vazduh. Ki-
ša je sipila, ali joj nije smetalo. O vremenu, načinu života, navikama
stanovnika i istoriji zemlje u kojoj se konačno obrela znala je dosta.
Prihvativši da nikada neće moći da uživa u ljubavi na način na ko-
ji je to bilo dato običnim smrtnicima, potražila je utehu u ljubavnim

romanima. Najviše je volela tri sestre spisateljice. Kako bi se što više utopila u okruženje aristokratije i svakodnevicu otmenih zdanja na velikim seoskim imanjima, proučavala je enciklopedije. Saznala je kako ovde ljudi retko menjaju mesto u društvenom sistemu dobijeno rođenjem, iako su te razlike prividno izbrisane.

Ispred sebe je ugledala teretni voz koji se zaustavio pred signalizacijom. Uskočila je u poslednji vagon i smestila se pored kartonskih kutija uvijenih u plastiku. Kompozicija se zaustavila posle nekoliko sati jednoličnog klackanja. Sačekala je da glasovi utihnu. Iskočivši iz voza, obrela se na poslednjem peronu železničke stanice sačinjene od narandžaste cigle. Ceo prostor natkriljivala je olučasta kupola od stakla i metala.

Spasena nije ni slutila da će joj ovo mesto obeležiti novi život.

Tumarala je po mraku. Dodirivala je zidove vagona, otvarala vrata kupea, spuštala prozore. I dalje je sve bilo tiho. Preko spojnice prešla je u sledeći kupe.

Prvu noć prespavala je u obližnjem parku, mestu okupljanja onih koji su uspeli da se dokopaju obećane zemlje. Ponovo se osetila sigurnom među neznancima. Ipak, sutradan je otišla. Nije želela da bude tu kada stignu vesti o dešavanjima u tunelu. Osim toga, ako ostane u toj zajednici jednoobrazne ljubavi koju je osetila i u ovoj grupi, njen dar će početi da bleđi.

Prepustila se ulicama. Uživala je posmatrajući prolaznike, zgrade, čudne, a tako prirodne spojeve starog i novog. Prateći bakicu s velikim okruglim naočarima za sunce koja je u dečijim kolicima vozila psetance, dospela je do prodavnice sendviča. Na izlogu je pored reklamnih fotografija bio zalepljen oglas da traže radnicu. Vlasnik, kojem se desna obrva dizala i spuštala poput pijavice, odmerio ju je od glave do pete. „Posao je prost. Smeškaš se i prodaješ sendviče. Kada ponestane, naručiš nove. Ništa ne petljaš oko njih. Ne vadiš ih iz celofana. Imaš pravo na sendvič dnevno. Pretpostavljam da nemaš papire. Dok to ne središ, plata će ti biti triësto posto manja. Odgovara?” Spasena se upiljila u crnu lopticu iznad njegove glave. Ona je mogla da poklopi sve druge

boje. *Nasilno se slagala sa svakom. Klimnula je glavom. „Kad možeš da počneš?” „Odmah”, odgovorila je tiho.*

Gazda je pošao s njom. Spustili su se pokretnim stepenicama u toplu utrobu metroa i izašli četiri stanice kasnije. Kako su se približavali izlazu pred njima se pomaljalo zdanje od narandžaste cigle. Spasena je glasno uzdahnula. „Sve u redu?”, pitao ju je šef. „Jeste, jeste, savršeno.“

Kiosk sa sendvičima nalazio se neposredno pored rampe za perone. Spasena je naknadno saznala da su se prodavačice na ovom mestu često menjale. Mnogo kupaca, stalno stajanje, bez odmora. Njoj to ništa nije smetalo. Čim je dobila ključeve, rešila je da za prvo vreme ovde i prespava.

Radni dan jeste bio naporan. Bila je srećna što može da se zaokupi nečim. Sećanja, teža od olova, vukla su je na dno. Želela je da konačno čuje sebe. Kada bi unutrašnja buka postala preglasna posmatrala je okolinu. Stanica je bila velika, prometna. Njen ritam podsećao ju je na simfoniju. Jutarnje bujice užurbanih građana oko podneva je smenjivao sporiji tempo putnika iz vozova koji su dolazili s kontinenta. Košnica se ponovo punila oko šest popodne i smirivala tek posle devet kada je opet sve postajalo opuštenije. Ovde je imala savršenu priliku da vežba i proširi svoj dar. Kuglice istih preliva sijale su iznad najrazličitijih glava. Ne uvek nužno muških i ženskih, sličnih godišta, puti ili verovanja. Viđala je ona to i ranije, ali su baka i majka tim meštanima govorile kako ne mogu da vide ko je dobar za njih ili da još nije vreme da se skrase. Kako se njena prijemчивost pojačavala, sve više je želela da pomogne, barem svakodnevnim mušterijama među kojima je bilo već nekoliko kandidata. Po prvi put je vodila dnevnik: ime, kada dolazi, šta naručuje. Onda bi malo popričala s njima: šta vole, čime se bave, šta ih pokreće. Zapričavala bi ih, odugovlačila s pakovanjem sendviča. Zatim je smišljala kako da ih spoji. Ograničila se samo na one u jutarnjem špicu. Vozovi su išli na svakih nekoliko minuta tako da ako se i malo duže zadrže, neće zakasnuti na posao. Tada su bili prijemčiviji za predloge, za razliku od popodneva kada bi se iscrpljeni vraćali jedino sa željom da vožnja do kuće prođe što brže.

Saosećala je s njima, delili su istu sudbinu. Od prve plate iznajmila je skroman stan na obodu grada. Od posla su je delile dve železničke stanice i tri tunela. Čim bi sa svetla zašli u mrak navirala joj je bujica pitanja: Ima li ovo što radim bilo kakvog smisla? Sutra da umrem, da li bi neko žalio za mnom? Da li je trebalo da odem od kuće? Ko sam ja? Šta želim? Da li je ovo sve što mogu da očekujem? Da li će mi se pružiti još koja prilika? Postoji li neko ko može da me shvati? Bez vremena za odgovore, pred očima bi joj se zavrteo skerletni kliker u kojem su se, nalik čarobnoj kugli, ređale zaboravljene scene. Leži na na krevetu zadubljena u knjigu. Viljuškom umače parčice hleba u mleko i razmućena jaja, pa dodaje majci da ih stavi u vreo tiganj. Oslonjena na drvo duboko diše nakon što joj izletela iz kuće, pošto joj je baka otkrila porodičnu tajnu. U vreći za spavanje, zagledana u zvezde, osluškuje disanje usnulih saputnika. Trči ka svetlu na kraju tunela. Kroz prorez na kiosku posmatra putnike.

Napipala je sedište odmah po ulasku u vagon. Sela je i ispružila ruke tražeći prekidač lampice koja je stajala blizu prozora na stolovima vagon restorana. Slaba treperava svetlost je obasjala prostoriju. Podigla je svetiljku, ali ona se ugasila. Ostali stolovi bili su takođe prazni. Poslednji put je jela prethodne večeri na venčanju. Dugo vremena joj je trebalo da spoji mladence. Parovi s belim kuglicama bili su retki i posebno osetljivi. Na kraju se ipak sve dobro završilo i zbog toga je bila ponosna na sebe. Iznenadila se kada je zatekla pozivnicu zadenutu u vrata kioska. Ostala je do samog kraja zabave. Prijalo joj je da bude okružena radošću, slatkim iščekivanjem i verom da će sve biti u redu.

Zato su joj sada krčala creva. Učini joj se da mirišu prženice. Nije ih pravila od kada je otišla od kuće. Budile su uspomene kojih je posle bilo teško otarasiti se.

Ustala je sa sedišta i produžila dalje. Prošla je kroz dva vagona do kraja kompozicije. Sišla je s poslednjeg. Levom nogom kucnula je šine sa obe strane i stala na sredinu praga između njih. Ponovo je izvušla upaljač. Na trenutak je ugledala svoju izduženu senku na zidu i

delu olučastog krova, ali ubrzo se istopila. Bacila je istrošenu plastičnu spravicu i nastavila da hoda.

Iznenada je začula pseći lavež i povike. Zastala je na tren, osluškujući. Snopovi baterijskih lampi bleškali su u daljini.

„Ovamo“, viknula je.

Glasovi su se sve slabije čuli i opet je sve bilo mračno. Išla je napred u pravcu gde su se poslednji put oglasili. Pažljivo je osluškivala, drhteći.

Zavukla je desnu ruku u torbicu i u njoj napipala klikere. Čvrsto ih je stegla u šaci.

Pred njom se na sve strane prostirala tama.

Ako namerava da ugleda svetlo, ovoga puta će morati da ga upali sama.

Tijana Čupić

POSLEDNJA IGRA KAPITALIZMA

*Takozvana izgubljena decenija –
osamdesete godine prošlog veka –
pretvorila se u tri izgubljene decenije.*
Orasio Čeruti– Guldberg (2012)

1. Uvodna razmatranja: na kraju puta

Svet se još jednom u istoriji našao na velikoj istorijskoj prekretnici. Za one koji misle da se istorija ponavlja ovo saznanje nije ništa novo, već jednostavno neminovni rezultat kauzalnog odnosa uzrok– posledica. Britanija je izglasala da izađe iz Evropske unije, Tramp je postao predsednik jedne od najmoćnijih svetskih sila, migrantska kriza potresa Evropu, rat na Bliskom istoku dobija nove obrise, Amerika bombarduje Siriju biohemijskim oružjem i preti napadom Severnoj Koreji. Teroristički napadi nas čekaju iza svakog ćoška, čak i da/ako nisu teroristički biće proglašeni od strane medija za koje je već postalo *mainstream* uverenje da su najveći robovi postojećih sistema. Na kraju svega, kapitalizam nikad nije bio u većoj krizi, i krajnje „etički” je iznedrio neke od najvećih paklenih monstruma današnjice: multinacionalne kompanije, nepremostive klasne razlike, narko– ratove. Zaustavićemo se na narko– ratovima i narko– industriji, jer ono što se dešava sa drogom u svetu, pre svega u Latinskoj Americi i SAD– u,

predstavlja kulminaciju neoliberalnog kapitalizma. Stigli smo na kraj puta, nazad ne možemo, a napred ne postoji. Bar za sada.

2. Najvrednije dete neoliberalnog kapitalizma

Prema Bordou (Bourdieu, 1998) neoliberalni kapitalizam izra-
nja na površinu kao Darwinov svet, svi se bore protiv svih na svim
nivoima, dok se svaki pojedinac grčevito drži za svoj posao gonjen
nesigurnošću, patnjom i stresom. U današnje vreme može se proči-
tati u stručnoj, ili čak novinarskoj, literaturi da smo stigli na sam rub
kapitalizma i da takav sistem više ne funkcioniše. Međutim, velika
mana cele te priče je manjak alternativa, odnosno manjak ideja za ra-
đanje novog poretka. Jedan nama dalji deo sveta, Južna Amerika, čini
okosnicu onoga što Dejan Mihailović (2012) naziva zemljama peri-
fernog kapitalizma i koje su bile pogodno geopolitičko tle za razvoj
narko- industrije. Naivno bi bilo verovati da je krijumčarenje i proiz-
vodnja droge nešto što se dešava samo u zemljama Latinske Amerike
i u kontaktu sa SAD- om, ali se kao vodeći proizvođači i distributeri
narkotika, poput kokaina i marihuane, ističu zemlje poput Meksika i
Kolumbije. Neoliberalni kapitalizam je na ovim prostorima odgajio
svoje najvrednije dete, narko- monopol, jer da se poslužimo rečima
Luisa Roće (2011), narko- industrija je ilegalna firma, ali je svakako
firma i tako je treba i posmatrati, to je industrija usmerena na izvoz,
sa dokazanom konkurentnošću.

U Južnoj Americi osamdesetih godina XX veka dolazi do procesa
prelaska iz diktature u demokratiju, a istovremeno i neoliberalizam
počinje da vlada na ovim prostorima (Čeruti- Guldberg, 2012). Ovaj
podatak je interesantan, jer i proces sve intenzivnije narko- industri-
je i porast nasilja raste sa pojavom ovih slabijih demokratija. Mar-
šal Lob ističe kako je „organizovani kriminal, između ostalih stvari,
moćna ekonomska sila“ (Strauss, 2012). I tu dolazimo do jedne bitne
stavke, a to je svakako činjenica da je narko-industrija jedna moć-
na mašinerija neoliberalnog kapitalizma, ona nije njegov tumor, ona

predstavlja njegov savršen produkt. Međutim, problem koji izranja iz trgovine drogom je, osim očigledne konzumacije psihoaktivnih supstanci, predstavlja i velika količina nasilja i smrti kao nus-pojava borbe za monopolom nad tržištem. Luis Roća (2011) ističe kako su oni koji se bave narko-industrijom kapitalisti sa inicijativom, kompetitivni i društveno odgovorni. Cena toga je nasilje koje proizilazi iz narko- saobraćaja. Cena koju plaća država, narod, zdravstvo, ekonomija, kulturni i društveni život zemalja zavisnih od ilegalnog posla s drogom je nesaglediva. Naravno da su postojala rešenja da se problem sa drogom, pre svega u Latinskoj Americi, reši. Jedan od najradikalnijih i najneuspešnijih poteza je takozvani rat protiv droge objavljen dolaskom na vlast predsednika Kalderona 2006. godine. Oružanim napadima na određene narko-organizacije i narko-boseve se nije rešio problem narko-industrije, jer se nije sagledavala suština problema. Rols (2011) ističe da istorijski dokazi pokazuju da je zabrana konzumacije droge previše radikalna politika i da je regulacija upotrebe, proizvodnje i distribucije mnogo prihvatljiviji način delovanja zarad boljeg i društvenog i zdravstvenog stanja nacija. Dolazimo do potrebe za alternativnim rešenjima. Ili što bi sam Rols (2011) istakao, imamo dve opcije što se tiče budućnosti tržišta sa drogom. Jedna je da ono ostane u ilegalnim kriminalnim grupama, a druga je da bude kontrolisana od strane državnih vlasti. Treća opcija, prema kojoj droga nije dostupna u društvu, takva opcija nije moguća.

Treba istaći da narko-industrija, i sam razvoj trgovine drogom i njene proizvodnje, nije jedan isključivo političko-ekonomski faktor. Iako se najpre oseće ekonomske posledice u ekonomskom razvoju države zahvaljujući opranom novcu, a samim tim i političke posledice u vidu korupcije državnih organa, neophodno je naglasiti da se ne mogu zaobići društvene i kulturne, kao i filozofske posledice koje narko-industrija izaziva u zemljama Latinske Amerike, a i Severne Amerike. Te antropološke posledice se tiču novog oblikovanja latinoameričke svesti i identiteta pod uticajem novih narko-trendova kao što su narko-muzika, narko-serije i narko-književnost. Međutim, prvo je

neophodno osvrnuti se da odnos moćnih i potlačenih, odnosno odnos bogatog severa i siromašnog juga, kao još jednog od bitnih faktora koji dovode do stvaranja pogodnog tla za krijumčarenje droge.

3. Nepremostiv jaz između moćnog severa i potlačenog juga?

Roća (2011) ističe jednu zanimljivu misao: „kada se prisustvuje skupu kao što je ovaj i kada se slušaju ljudi koji objašnjavaju da uspevaju da jedu zato što prodaju drogu, teško je odrediti granice između morala, nemorala, amoralnosti i dvostrukog morala“. Ne osporavam činjenicu da je narko-industrija svakako ilegalan posao. To je jedan složeni, da se tako izrazimo, biznis i može se pomisliti da bilo kakvom filozofskom moralisanju ovde nije mesto. Međutim, da se vratimo na gorecitiranu izjavu. U ruralnim predelima zemalja Centralne Amerike i Južne Amerike, u kojima su uslovi za preživljavanje izuzetno oskudni, jedan prosečan seljanin ima više šanse da preživi i da prehrani svoju porodicu ukoliko se bavi uzgojem koke ili marihuane nego kukuruza. Ukoliko posegnemo za nekim antropološkim intervjuima obavljenim sa ljudima iz tih ruralnih podneblja upravo ćemo takva objašnjenja i dobiti. Čeruti– Guldberg (2012) nam objašnjava da postoji razlika između promišljanja sa stanovišta potlačenih, odnosno onih koji nemaju moć i sa stanovišta onih koji su moćni. Svakako da postoji razlika, a samom razlikom u perspektivi stvari se stvara jaz između bogatih i siromašnih, jer drugačija percepcija stvarnosti i manjkavost razumevanja ostalih percepcija dovodi do nepremostivih razlika u poimanju šta krijumčarenje droge zapravo predstavlja. Za jednog konzumenta sa ulica Njujorka ne predstavlja ništa drugo do lični užitak, adrenalin, provod. Za jednog seljaka iz oblasti Anda predstavlja način da prehrani svoju porodicu, dok za jednog kolumbijskog strelca predstavlja siguran novac ukoliko smakne lice za koje mu je plaćeno. Za jednog političara krijumčarenje droge podrazumeva mandat, dok za jednog bankara podrazumeva obrt novca. Za jednog graničara predstavlja dodatak plati, dok za jednog imigranta

nadu u bolji život preko reke Rio Grande. Ova lista dualnosti se može protezati do kraja ovog rada i verovatno ni tada joj se ne bi sagledao kraj, jer što bi rekao Čeruti- Guldberg (2012): „smisao onih koji vladaju i onih koji slušaju teško može da bude istovetan, pa oni stvarnost shvataju vrlo različito“ (str. 12).

4. Narušena težnja ka jedinstvu regiona: kriza latinoameričkog identiteta i novo oblikovanje svesti

Ukoliko čitate knjige koje se bave latinoameričkom filozofijom, štivo ne toliko poznato našem podneblju, stiče se bezrezervno utisak da je čitav latinoamerički kontinent oduvek težio nekoj vrsti ujedinjenja, ujedinjenja u vidu jedinstvenog latinoameričkog identiteta i pored postojećih nacionalnih država. Jedna od najuticajnijih ličnosti latinomaeričke istorije, Simon Bolivar, poznatiji kao Oslobodilac, umro je nezadovoljan, osećajući se neostvarenim i neuspešnim. Smatrao je da Latinska Amerika nije postigla ono za šta se on borio, da „jedinstvo, jedinstvo, jedinstvo treba da bude naše geslo“ (Čeruti- Guldberg, 2012: 32). *Suma sumarum* gorenavedenog bi se najbolje istakla rečima samog Čerutija:

...bez jedinstva regiona, bez horizonta integracije Naše Amerike, ne postoji mogućnost ni prostor da se zahtevaju nacionalni suvereniteti. Reč je, dakle, o osobenom latinoameričkom nacionalizmu, u kome se ono usko nacionalno proširuje i ostvaruje u potpunosti u najširem značenju pojma latinoamerički (Čeruti- Guldberg, 2012: 83).

U kakvoj su vezi latinoamerički identitet i narko-industrija? U prethodnom poglavlju smo dali postavku o teško pojmljivoj razlici između različitih strana, samim tim i različitih društvenih klasa u njihovom odnosu prema narko-industriji. Imajući u vidu da Latinska Amerika teži regionalnom jedinstvu, postavlja se pitanje da li je trgovina narkoticima i posledice koje ona sa sobom nosi po društvo nešto što ozbiljno narušava ovakav pogled i shvatanje latinoameričkog jedinstva i identiteta. Odgovor na ovo pitanje ćemo pokušati da damo

putem bliže analize tri društveno-umetnička elementa koja se bliže bave narko-industrijom: narko-muzika, narko-serije i narko- književnost.

Jedan on najpoznatijih muzičkih oblika sa severa Meksika je takozvana korida (*corrido*). Herlinghaus (2009) ističe da su upravo narko-koride jedan od fenomena koji su se rodili sa povećanjem globalizacije i da predstavljaju arhaičnu formu balade. Ove pesme su, prema njemu, emocionalna sila pograničnog identiteta između Meksika i SAD-a i dosta se oslanjaju na avanture koje uključuju narko-industriju (2009). U periodu 70-tih i 80-tih godina koride dobijaju sve većeg zamaha i postaju šire popularne. Narko-koride se mogu opisati kao *postscriptum* normativnog diskursa u vezi sa drogom i nasiljem koji aktivira maštu u onoj tački u kojoj javne slike iscrpljuju svoje potencijale za objašnjavanje (Herlinghaus, 2009). Opevaju anti-heroje sa teritorije Meksika i sa meksičko-američke granice. Nekada, a verovatno još uvek i dalje traje, najtipičnija asocijacija za muziku Meksika su marijači, mlađim naraštajima danas svakako i regeton muzika. Međutim, bendovi koji sviraju koride o „velikanima” narko-industrije postaju sve veća asocijacija za muzičku scenu ovih podneblja. Obučeni u kitnjasto tradicionalno ruho sa šarenim košuljama, velikim šeširima i čizmama od kože uvode nas u svet ozloglašanih društvenih bandita koji za svoj *modus operandi* krijumčarenja droge imaju svakodnevni rizik onog najvrednijeg: života. Ono što je posebno zanimljivo kod ovih pesama je upravo alternativna verzija događaja koje pružaju. U celom tom prljavom vrtlogu korupcije, nasilja i droge, ovi muzičari nas upoznaju sa jednim drugačijim pristupom glavnim akterima ovih priča. Luis Astorga (1997) ističe da su narko- korido pesme u stvari neka vrsta protiv-reakcije na to kako mediji kontrolisani od strane država predstavljaju one koji su umešani u narko-industriju i da te pesme zapravo predstavljaju alternativnu sliku događaja (Edberg, 2001). U svetu u kom je sve i svakog moguće kontrolisati, u kom svi postajemo teoretičari zavera jer sumnjamo i u sopstvenu senku, jedan alternativni prikaz događaja, koji je pritom umetničko ostvarenje, može da

nam pokaže razne načine na koje možemo da razumemo šta se dešava na drugom kraju sveta, u svetu van Evropske unije, prema kom smo nepravedno malo okrenuti.

Jedan od parametara koji može da odredi koliko je neki fenomen, situacija, događaj uticao na neko društvo je svakako i njegov odraz na kulturu i umetnost u najširem mogućem smislu. Osim korida, kao alternativne verzije narko-priča, svedoci smo još jedne zanimljive društvene pojave, a to su narko-serije. Odrastajući na Balkanu devedesith, odrasli smo uz latino serije, od *Kasandre*, *Ljovisne*, *Zlobnice* do *Judine žene*, *Ždrebice* i *Rubi*. Navikli smo se da su svi trendovi u latino-serijama tipični melodramatični, ljubavni i na kraju Dobro pobeđuje Zlo. Međutim, onda nam stigne *Kraljica juga*, sa opasnom junakinjom Tereseom Mendosom, narko-kraljicom juga Evrope i šire, i stičemo utisak da su latino serije doživele zaokret. Zapravo, i jesu. Međutim, taj zaokret koji se ogleda u vidu novih tendencija je rezultat najklasičnije od svih klasičnih veza: uzrok i posledica. S porastom narko-industrije dolazi do toga da latino serije postaju sve više orijentisane na priče koje prikazuju narko-boseve i trgovinu drogom. Ta jedna slika bandita, modernog Robin Huda, pogotovu u kolumbijskim tv-serijama probija nove granice gledanosti i popularnosti, a samim tim i zarade. Holivudsko veličanje likova serija kao što su *Kraljica juga*, *Kartel*, *Narcos* nažalost pruža sliku latinoameričkog podneblja kao raja za narko-republike. Gledaoci gutaju narko-serije, producentske kuće im samo daju ono što traže. Problem ovih serija je neverovatno veličanje anti-heroja i pridavanje robinhudovskih vrednosti ličnostima i likovima koji zapravo predstavljaju deo jedne izrazito krvave i nasilne latinoameričke istorije. Iako je nesumnjivo da će jedan deo građanstva da se grozi na prikaze iz *Kraljice juga* u kojoj je Teresa Mendosa ništa drugo do pripadnica ilegalnog i nasilnog posla, za druge, za one koji sagledavaju celu situaciju iz manje akademske perspektive ili jednostavno iz perspektive marginalizovanih ljudi, ona je jaka i moderna žena koja stvara narko-imperiju, a koja u isto vreme poseduje snažne moralne crte, kao i odanost i lojalnost prema svojim prijateljima.

Period romantizma je isticao da je književnost jedno od mogućih područja borbe (Čeruti– Guldberg, 2012). Danas moderne nauke ne dopuštaju književnosti da rešava svetske probleme, protiv čega se nema potrebe ni buniti, ali bitno je istaći da književnost ima moć da opiše određene pojave u društvu i da na taj način bude jedna od polaznih tačaka za istraživanje društva, kao i posledica koje određeni fenomen, u ovom slučaju narko-industrija, ima na isto. Narko-književnost, sad već ustaljeni termin za opis određenih, pre svega romana, ali i priča koje je bave narko-tematikom, postaje jedan od izrazito popularnih žanrova na teritoriji, najpre u Meksiku, ali i u ostalim zemljama Latinske Amerike, kao i SAD-a, pa i Španije. Kao i među svim ostalim narko-trendovima, ni književnost nije pošteđena velikih razlika u kvalitetu. Kao reakcija na situaciju u Latinskoj Americi javljaju se brojne knjige koje se bave ovom tematikom, te samim tim se može naći štivo vredno pažnje, koje nagoni na pitanja, na strah, na razmišljanje, kao i štiva koja predstavljaju samo jedan vid dokolice u zimsko popodne uz čaj ili u letnje popodne na terasi. Kvalitet i značaj narko-književnosti se najpre ogleda u tome da nam pruža, nekad s jedne angažovane tačke gledišta, nekad sa čisto umetničke, prikaz narko-organizacija, način na koji operiraju. Ali ne samo to. Postoji još jedna značajnija slika koju nam ova književnost pruža, a to je beskrajno i besciljno nasilje, migracije, potlačena ruralna mesta, razorene ljudske duše i napaćeni životi pojedinaca. Juri Erera (Yuri Herrera), jedan od pisaca narko-književnosti, nekada i bez ijednog pominjanja droge nam stavlja do znanja razorenost sveta narko-industrijom. Njegov apsurdni junak, bez imena i prezimena, radi kao posrednik između porodica koje ubijaju decu, prijatelje jedni drugima, na taj način što zarađuje tako što vrati mrtvo telo porodici kojoj je pripadalo. Hulijan Erbert (Julián Herbert), takođe meksički pisac, prikazuje nam svu propast kokainske zavisnosti, kao i kritiku političkog sistema koja je takav jedan haos i dopustila.

Argentinski pisac Hulio Kortasar je u *Školicama* napisao „čemu služi pisac ako ne da razara književnost“ (2012: 446), zapravo, čemu

služi pisac ako ne da razara stvarnost? Neće nam narko-književnost dati odgovore kako da se izborimo sa problemom droge, to ni nije njena namera niti funkcija, to nije uloga nijedne književnosti. Međutim, može nam pomoći da uplovimo u taj svet, da ga sagledamo iz milion različitih perspektiva, da proživimo jedan život na ovim teritorijama na milion različitih načina.

5. „Quo vadis?”

Herlinghaus (2009) ističe kako narkokultura nije koren, već posledica geopolitičkog razvoja. Ne možemo se više složiti sa ovim stavom. Geopolitički položaj u kom se nalaze zemlje na rubu kapitalizma, kao što su zemlje Latinske Amerike, predstavljaju klasične predstavnike slabih demokratija, samim tim i mnogo pogodnije tle za razvoj ilegalnog biznisa i korupcije. Nemojmo ni na tren biti naivni i pomisliti da je organizovani kriminal nastao u slabijim zemljama nešto što egzistira samo u njima i bez ičije pomoći. Naprotiv, upravo su jače sile te koje pospešuju ovu egzistenciju. SAD predstavlja najvećeg konzumenta droge na svetu i naravno da je uvoz droge preko meksičke granice potpomognut korupcijom, potražnjom, kao i uvozom oružja iz SAD-a. Međutim, postavlja se pitanje kako izaći iz tog jednog sveopšteg haosa proizvodnje i krijumčarenja droge, iz tog vrtloga u kom se vrte toliko velike sume novca da banke, investitori i generalno kapitalističko tržište ni najmanje ne zanima odakle dolazi novac koji se obrće. Kapitalizam nije razvio osećaj za moral, niti će, niti je to njegova obaveza po definiciji. Ali šta je naša obaveza kao čovečanstva po definiciji? Goreprikazani elementi koji proizilaze kao posledice narko-industrije, korido pesme, narko-serije i narko-književnost obogaćuju kulturu u tom smislu da mogu biti jedan od društveno-kulturoloških aspekata koje nikako ne treba zanemariti prilikom analize ove situacije. Ne smemo zaboraviti da nosioci jednog društva nisu ni samo njegov najobrazovaniji sloj, niti njegov najbogatiji sloj. Nemojmo zaboraviti i marginalizovani sloj, koji lak novac može da vidi kao

jedini način da preživi i na taj način i sami upadamo u paradoks morala. Kapitalizam kao sistem je stigao u ćorsokak, međutim potrebno je doći do rešenja dok se svet nije urušio sam u sebe. Da završimo jednim komentárom Garsije Markesa iz *Vesti o jednoj otmici*, koji svakako treba da nas navodi u kom smeru treba da razmišljamo, a to je da je droga koja se ušunjala u nacionalnu kulturu: lak novac i da se misli da je zakon najveća prepreka za sreću, da ničemu ne služi da se čita i piše, da se bolje i sigurnije živi kao delikvent nego kao dobar čovek.

6. Literatura

Bourdieu, P. (1998). The Essence of Neoliberalism. *Le Monde Diplomatique*. Dostupno na: <http://mondediplo.com/1998/12/08bourdieu>.

Čeruti–Guldberg, O. (2012). *Filozofija u Latinskoj Americi*. Beograd: Službeni glasnik.

Eldberg, C. M. (2001). Drug Traffickers as Social Bandits. *Journal of Contemporary Criminal Justice* 17 (3), str. 259– 277. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/249713826_Drug_Traffic_kers_as_Social_Bandits.

Garsija Markes, G. (1996). *Noticia de un secuestro*. Kolumbija: Mondadori.

Herlinghaus, H. (2009). *Violence without guilt*. New York: Palgrave Macmillan.

Kortasar, H. (2012). *Školice*. Beograd: Sezam Book.

Rocha, J. L. (2011). Los jinetes del desarrollo en tiempos neoliberales. Primer jinete: los narcos. *Envío. Revista de la Universidad Centroamericana* 30 (353). Dostupno na: <http://www.envio.org.ni/articulo/4385>.

Strauss, K. (2012). Are Drug Dealers Entrepreneurs. *Forbes Magazine*. Dostupno na: <https://www.forbes.com/sites/karstenstrauss/2012/06/22/are-drug-dealers-entrepreneurs/#2f0d93d61ddb>.

Rolles, S. (2011). After the War on Drugs: How Legal Regulation of Production and Trade Would Better Protect Children. En D. Barrett (Ed.), *Children of the Drug War* (pp. 29– 43). New York: International Debate Education Association.

SADRŽAJ

Momčilo Bakrač „Beg u Jabuku“	5
Vitimir Ćurčin „Kadriranja u noći putovanja“	17
Arnela Fazlić „Putovanje onkraj noći“	28
Ružica Gašperov „Šime“	36
Miloš Jaraković „Sasvim otvoreno“	45
Marija Juračić „Putovanje nakraj noći“	51
Jelena Kerkez Deve „Blaženstvovanje“	66
Kiževski Mirjana „Novi prilozi za CV“,	81
Tamara Lujak „Kako smo došli dovdje?“	87
Tatjana Milovanović „Vojkanov bor“	91
Marin Pelaić „Repetitio (non) est mater studiorum“ ..	97
Lukrecija Perišić „Zovem se Ana“	101
Aleksandar Petrović „Klikeri“	108
Tijana Čupić „Poslednja igra kapitalizma“	116

Izdavač
Udruženje Oksimoron
Breograd

Za izdavača
Ljiljana Dragaš

Urednik
Dejan Simonović

Lektura i korektura
Oksimoron